

รายงานการวิจัยเรื่อง

ผลของการเล่นแบบสร้างสรรค์ที่มีต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล

EFFECTS OF CREATIVITY PLAY TOWARDS SOCIAL INTERACTION OF EARLY CHILDHOOD AUTISM, RAJANUKUL INSITUTE

โดย

นางพนิดา รัตนไพโรจน์
นางศิริพรรณ แสนลิ่ง

**กลุ่มการพยาบาล สถาบันราชานุกูล
กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข
พ.ศ.2554**

รายงานการวิจัยเรื่อง

EFFECTS OF CREATIVITY PLAY TOWARDS SOCIAL INTERACTION OF EARLY CHILDHOOD AUTISM, RAJANUKUL INSITUTE

Ms.PANIDA

RATANAPAIROJ

Ms.SIRIPRAN

SANLUNG

**RAJANUKUL INSTITUTE , DEPARTMENT OF MENTAL HEALTH
MINISTRY OF PUBLIC HEALTH**

2011

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลัง กลุ่มตัวอย่าง เป็นเด็กออทิสติก อายุ 3 - 5 ปี ของหอผู้ป่วยออทิสติก สถาบันราชานุกูล จำนวน 10 ราย คัดเลือกแบบเจาะจง เฉพาะรายที่มีความสามารถในการเล่นอยู่ในระดับการเล่นแบบสัมผัสและเคลื่อนไหว(Sensorimotor Play) หรือการเล่นจัดเรียง(Organizing Play) และผู้ปกครองยินดีให้เด็กเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท ประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ 4 กิจกรรม ได้แก่ เล่นอิสระ เล่นเป่าฟองสบู่/เป่าลูกโป่ง เล่นงานเลี่ยมวันเกิด และเล่นส่งต่อให้เพื่อน และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย ใน 8 ทักษะ ได้แก่ การสบตา การยิ้มตอบ การแสดงออกทางสีหน้าต่อผู้อื่น การใช้สายตาร่วมกับพฤติกรรมอื่นในการมีปฏิสัมพันธ์ การแบ่งปันความสนุกสนานในการมีปฏิสัมพันธ์ การตอบสนองต่อการเรียกชื่อ การอวด และการตอบสนองต่อการเล่นร่วมกับผู้อื่น ดำเนินการทดลองและเก็บข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 9 พฤษภาคม – 10 มิถุนายน 2554 รวมทั้งสิ้น 5 สัปดาห์ โดยสัปดาห์ที่ 1 และ 5 เป็นการเก็บข้อมูลก่อนและหลังการทดลอง สัปดาห์ที่ 2- 4 เป็นการจัดกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์กับกลุ่มตัวอย่าง สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 20 -30 นาที รวม 3 สัปดาห์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าเฉลี่ยด้วยสถิติทดสอบWilcoxon Matched Pair Sign Rank Test และ ค่า p - value < .05

ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

ภายหลัง เข้าร่วมกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ เด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

คำสำคัญ : การเล่น การสร้างสรรค์ เด็กออทิสติกปฐมวัย ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

Abstract

The objectives of this quasi-experimental research were to compare social interaction of early childhood autism before and after using creativity play. Research designed was one group pretest –posttest designed. The 10 samples were selected by purposive sampling from 3-5 years of autistic children who had the level of playing at sensory play. The research instruments were consisted of the plan of creativity play, Social Interaction of Early Childhood Autism Scale. Data were collected between May 9th – June 10th, 2011. The duration of experiment were 5 weeks, the first week was the week for assessment, the 2-4 weeks were the implementation of creativity plan and the last week was the week for evaluation. The duration of experiment and collected data were 5 weeks, from May 9th to June 10th 2011. The first week was the week for assessment and the last week was the week for evaluation, the 2nd-4th weeks were the implementation of Creativity Play. During implementation, the children spent the time 5 days /week and 20-30 minutes/day. The data was analyzed by frequency, percentage, mean, standard-deviations and compare mean by Wilcoxon Matched Pair Sign Rank Test and p-value < .05

The research result was showed that after using Creativity Play, the social interaction of early childhood autism in every play activities were significant higher than before at the .05 level.

Keywords : play , creativity , autism , social interaction

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จากรองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา วิหคโต รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ แต่งตาด และผู้ช่วยศาสตราจารย์พนธีย์ วิหคโต ที่ได้กรุณาเป็นวิทยากร สอน ให้คำแนะนำและติดตามการทำวิจัยครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จ เรียบร้อยสมบูรณ์ คณะผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณ แพทย์หญิงพรรณพิมล วิบุลากร ผู้อำนวยการสถาบันราชานุกูล ผู้บังคับบัญชา ที่อนุญาติ และสนับสนุนการอบรมปฏิบัติการแก่บุคลากร เรื่อง การพัฒนางานประจำสู่งานวิจัย ทำให้งานวิจัยเรื่องนี้ ได้ มีการดำเนินการจนสำเร็จ

ขอขอบคุณ คุณสินีนานฎ จิตต์ภักดี หัวหน้ากลุ่มการพยาบาล สถาบันราชานุกูล ที่ให้การส่งเสริม สนับสนุน ให้กำลังใจคณะผู้วิจัย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณ คุณนาถอนงค์ บำรุงชน หัวหน้ากลุ่มงานบริการการพยาบาล สถาบันราชานุกูล ผู้ซึ่งเป็น หัวหน้าทีมจัดการกิจกรรมการพัฒนางานประจำสู่งานวิจัย ซึ่งช่วยผลักดัน สนับสนุน ให้กำลังใจและติดตาม ความก้าวหน้าในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้มาอย่างต่อเนื่อง

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณทุกๆและผู้ปกครองกลุ่มตัวอย่าง ของหอผู้ป่วยออทิสติก และผู้เกี่ยวข้อง ที่ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจแก่คณะผู้วิจัย งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

คณะผู้วิจัย

กันยายน 2554

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๘
กิตติกรรมประกาศ.....	๙
สารบัญ.....	๑๐
สารบัญตาราง.....	๑๑
สารบัญแผนภูมิ	๑๒
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
สมมติฐานการวิจัย.....	5
คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
โรคออทิสติก.....	7
แนวคิดการประเมินภาวะออทิสติกด้วยAutistic Diagnostic Observation Schedule(ADOS)	18
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเล่นแบบสร้างสรรค์.....	20
แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย.....	52
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	64
รูปแบบการวิจัย.....	64
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	65
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	65
วิธีดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล.....	76
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	85
สรุปผลการวิจัย.....	85
อภิปรายผล.....	88
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	91
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	91
รายการอ้างอิง.....	92

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก.....	97
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	98
ภาคผนวก ข ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	100
ภาคผนวก ข-1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง.....	101
ภาคผนวก ข-2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	104
ประวัติผู้วิจัย.....	106

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 จำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาวิจัย	81
2 เปรียบเทียบคะแนนและระดับปฏิสัมพันธ์ทาง สังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย ก่อนและหลังการ เล่นแบบสร้างสรรค์	82
3 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	83
ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย ก่อนและหลังการเล่นแบบสร้างสรรค์	

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 ขั้นตอนการสร้างแผนการจัดกิจกรรมการ เล่นแบบสร้างสรรค์	66
2 ขั้นตอนการพัฒนาแบบประเมินปฏิสัมพันธ์ ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย	75
3 วิธีดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล	78

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ภารกิจหลักที่สำคัญของหอผู้ป่วยออทิสติก สถาบันราชานุกูล คือการให้บริการแก่เด็กออทิสติกปฐมวัยอายุ 1½ - 5 ปี โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพเด็กให้มีพัฒนาการเหมาะสมกับวัย ลดข้อจำกัดของรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่ส่งผลต่อการปรับตัวของเด็กเข้ากับสิ่งแวดล้อม เช่น ครอบครัว เพื่อนบ้าน และชุมชน การพัฒนาศักยภาพเด็กเริ่มจากทักษะสังคมซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญในการช่วยพัฒนาเด็กทั้งปกติและที่มีความต้องการพิเศษ มีผลต่อเด็กในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านจิตใจ สังคม การเรียน การปรับตัว สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษต้องกระทำตั้งแต่แรกเริ่ม เพราะทักษะสังคมจะช่วยให้เด็กมีพื้นฐานทางอารมณ์ที่ดี สามารถพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างเหมาะสม(อัจฉริมา ศิริวิบูลย์ผล,2552) เกิดการเรียนรู้และนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพด้านอื่นต่อไป การประเมินผลลัพธ์การบริการของหอผู้ป่วยออทิสติกปี 2553 พบว่า ร้อยละ70 ของเด็กออทิสติกปฐมวัยที่มารับบริการตามโปรแกรมพื้นฐานออทิสติกมีทักษะทางสังคมดีขึ้น แต่ยังไม่บรรลุเป้าหมายซึ่งกำหนดไว้ที่ร้อยละ80

การที่เด็กออทิสติกปฐมวัยมีความบกพร่องของพัฒนาการทางสังคม ทำให้เด็กไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นได้ (จรรยา จุฑาภิลิทธิ และนิชรา เรืองดารกานนท์,2551) จึงขาดโอกาสในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ เข้าสู่ระบบการศึกษาตามวัยไม่ได้ รวมทั้งเพิ่มระดับความเครียด ความวิตกกังวลของครอบครัวต่อการดูแลเด็กทั้งในปัจจุบันและอนาคต สุขภาพจิตของบิดามารดาที่มีลูกเป็นออทิสติกจะเต็มไปด้วยความวิตกกังวล และตั้งเครียดในการเลี้ยงดูและการฝึกเด็ก(ศิริพร สุวรรณเทศ,2540) ปัจจัยที่ผลต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็กนั้นมีหลายปัจจัย เช่น จากสภาพของโรคออทิสติกที่ทำให้เด็กมีความผิดปกติของการสร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่น ความผิดปกติของการใช้ภาษาติดต่อกับบุคคลอื่น และการแสดงพฤติกรรมซ้ำๆหรือมีความสนใจจำกัด(ชาญวิทย์ พรนภดล,2545) ปัจจัยต่อมาเกิดจากการเลี้ยงดู เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูลักษณะต่างกัน ระดับพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ บุคลิกภาพ และพฤติกรรมก็จะแตกต่างกัน โดยแต่ละครอบครัวก็มีปัจจัยย่อยที่ส่งผลกระทบต่อเด็กแตกต่างกันด้วย เช่น ความคาดหวังของครอบครัวที่มีต่อตัวเด็ก สัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัว ทักษะที่มีต่อการเลี้ยงดูเด็ก ความสามารถในการจัดการกับความเครียดหรือปัญหาของครอบครัว(สุชา จันทรเอน,2538 ; อลิสา วัชรสินธุ,2546) เป็นต้น การเจริญเติบโตของสมองในช่วง 3 ปีแรก เป็นสิ่งสำคัญมากที่จะเป็นพื้นฐานในการเจริญเติบโตของเด็กในช่วงวัยต่างๆจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ วิธีการเลี้ยงดูและสิ่งแวดล้อมมีส่วนสำคัญมากที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์ การเรียนรู้ และบุคลิกลักษณะนิสัยในอนาคต การสัมผัส การกอด การห่อหุ้ม การพูด

การฟัง การอ่านหนังสือให้เด็กฟังหรือแม่แต่การเล่นกับเด็ก ล้วนมีผลต่อการเจริญเติบโตของสมองทั้งสิ้น (คันสนีย์ ฉัตรคุปต์, 2542) ส่วนปัจจัยที่สำคัญอีกประการได้แก่โอกาสที่เด็กจะได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น ได้รับโอกาสทางการศึกษา ได้รับการฝึกทักษะในส่วนที่บกพร่อง เป็นต้น อากาโรอติสติกจะดีขึ้นได้นั้น นอกจากผู้เชี่ยวชาญทีมสหวิชาชีพ(Multidisciplinary Team) จะมีความสำคัญแล้ว พ่อแม่มีความสำคัญยิ่งกว่าในการรักษา เพราะเด็กจะอยู่กับพ่อแม่และครอบครัวมากที่สุด พ่อแม่ต้องยอมรับและช่วยฝึกลูก หากปราศจากความร่วมมือของพ่อแม่ก็ยากที่จะทำการรักษาเด็กให้ดีขึ้นได้ หัวใจสำคัญของการดูแลรักษาอยู่ที่ครอบครัวด้วยว่าจะสามารถนำความรู้ต่างๆ ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ที่บ้านอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมหรือไม่(ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2545; ทวีศักดิ์ สิริรัตนเรขา, 2548)

สำหรับแนวทางในการดูแลช่วยเหลือเด็กออทิสติกปฐมวัย ให้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นนั้น มีหลายวิธี เช่น วิธีการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแก่เด็กออทิสติกปฐมวัย การใช้เรื่องเล่าทางสังคม (Social Stories)(Carol Gray, 1994) ซึ่งเป็นเทคนิคเล่าเรื่องสั้นๆ เน้นการสร้างความเข้าใจและชี้แนะการปฏิบัติตัวทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กในแต่ละประเด็น เช่น การไปตัดผม การไปทานอาหารนอกบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ที่กล่าวมาพบว่ามีผู้เชี่ยวชาญจำนวนมากเลือกใช้การเล่นมาพัฒนาทักษะทางสังคมและการเรียนรู้ให้แก่เด็กออทิสติก โดยมีมุมมองต่อการเล่นว่าเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญของเด็กของเด็กออทิสติก กิจกรรมการเล่นจะช่วยส่งเสริมพัฒนาให้เด็กสามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้ดีขึ้น เข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคมได้มากขึ้นและมีปฏิสัมพันธ์ดีขึ้นตามลำดับ การนำการเล่นมาช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการสำหรับเด็กออทิสติก เป็นแนวคิดหนึ่งในการแก้ไขปัญหาทุกด้านไปพร้อมกับนำมาใช้ร่วมกับการบำบัดรักษาอื่นๆด้วย เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม การใช้ภาษาและการสื่อสารให้กับเด็ก (ทวีศักดิ์ สิริรัตนเรขา, 2549) เพราะการเล่นมีกิจกรรม มีวิธีการที่หลากหลาย ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัว ฝึกทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ฝึกการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

งานวิจัยที่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้วิธีการต่างๆเพื่อส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยนั้น ได้มีผู้ทำการศึกษานานหรือวิธีการต่างๆหลายวิธี เช่น กัลยาณี อินตะสิน(2550)ได้ทำการศึกษาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกในระดับปฐมวัยจากการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวประกอบการเล่นเกม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำการศึกษาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกในระดับปฐมวัยจากการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวประกอบการเล่นเกม กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กออทิสติกอายุ 3 ปี ผลการศึกษาพบว่าการสอนทักษะทางสังคมให้เด็กออทิสติกด้วยการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวประกอบการเล่นเกม ด้านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ทำให้เด็กมีพฤติกรรมทางสังคมสูงขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของทัศนีย์ จันทรีป้อม (2551) ที่ได้ศึกษาการใช้กิจกรรมเสริมประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนบ้านแซ่ฟ้า มีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียม

ความพร้อมทางด้านสังคม อารมณ์ และจิตใจ ของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 พบว่า ภายหลังจากเข้าร่วมกิจกรรม เสริมประสบการณ์เด็กมีการพัฒนาทักษะทางสังคมที่พึงประสงค์รวม 3 ด้าน คือมีความรักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความเป็นไทย รวมทั้งมีจินตนาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ส่วนในต่างประเทศนั้น Brooke Ingersoll and Laura Schreibman. (2006) ได้ศึกษาผลการใช้เทคนิค Reciprocal Imitation Training (RIT) กับเด็กออทิสติกปฐมวัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้วิธีการฝึกเด็กออทิสติกด้วยเทคนิค Reciprocal Imitation Training (RIT) ที่มีต่อการสื่อความหมาย การเล่นสมมติและการมีสมาธิ มีความสนใจร่วมในการทำกิจกรรมกับผู้อื่น กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กออทิสติกปฐมวัย จำนวน 5 ราย ผลการศึกษาพบว่าภายหลังจากการใช้โปรแกรมด้วยเทคนิค Reciprocal Imitation Training (RIT) เด็กออทิสติกปฐมวัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีทักษะในการเลียนแบบดีขึ้น โดยส่งผลถึงทักษะการสื่อความหมาย การเล่นสมมติ การมีสมาธิ และมีความสนใจร่วมในการทำกิจกรรมกับผู้อื่นให้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และเช่นเดียวกันกับ Christina Whalen, Laura Schreibman, and Brooke Ingersoll (2006) ได้ศึกษาผลการใช้โปรแกรมฝึกการมีสมาธิ (Joint Attention Training) ที่มีต่อการเลียนแบบทักษะสังคม พฤติกรรมทางบวก การเล่น และการสื่อความหมายของเด็กออทิสติกปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่าภายหลังจากใช้โปรแกรมเด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นดีขึ้น รวมทั้งการแสดงอารมณ์ความรู้สึกต่อคนอื่น นอกจากนี้ทักษะในการเลียนแบบ การสื่อความหมายก็พัฒนาขึ้นด้วย

จากแนวทางการดูแลช่วยเหลือที่กล่าวมา หอผู้ป่วยออทิสติก จึงได้ทำการศึกษาวิจัยโดยเลือกการใช้เทคนิคการเล่นมาพัฒนาเป็นวิธีการเล่นแบบสร้างสรรค์เพื่อใช้แทนกิจกรรมการเล่นแบบเดิมที่ให้เด็กเล่นอิสระ มุ่งเน้นเพื่อความสนุกสนาน ผ่อนคลาย เป็นหลักเท่านั้น กิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์นี้เป็นวิธีการเล่นที่บูรณาการเข้ากับแนวทางการช่วยเหลือเด็กในปัจจุบันที่ได้ดำเนินการอยู่แล้ว เช่น การให้เด็กร่วมกิจกรรมรายบุคคล และกิจกรรมกลุ่ม โดยเน้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ที่ส่งผลต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นดีขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

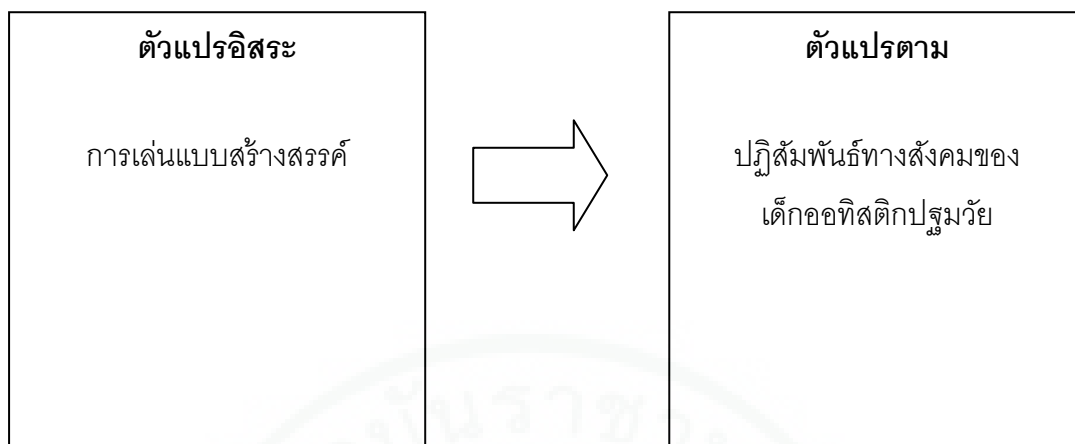
วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาผลของการเล่นแบบสร้างสรรค์ที่มีต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล

วัตถุประสงค์เฉพาะ

เพื่อเปรียบเทียบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัยสถาบันราชานุกูลก่อนและหลังการเล่นแบบสร้างสรรค์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษากับเด็กออทิสติกที่มาใช้บริการในสถาบันราชานุกูล ในช่วงเดือน
กุมภาพันธ์ – มิถุนายน 2554

ตัวแปรที่ศึกษาวิจัย

ประชากร การศึกษาวิจัยครั้งนี้ประชากร คือ เด็กออทิสติกปฐมวัยที่มาใช้บริการในหอผู้ป่วย
ออทิสติก สถาบันราชานุกูล ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ – มิถุนายน 2554 จำนวน 30 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กออทิสติกปฐมวัยที่มาใช้บริการในหอผู้ป่วยออทิสติก สถาบันราชานุกูลตั้งแต่
เดือน กุมภาพันธ์ – มิถุนายน จำนวน 10 ราย คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดย
มีเกณฑ์ในการคัดเลือก (Inclusion Criteria) ดังนี้

- 1) อายุ 3 - 5 ปี
- 2) ความสามารถในการเล่นอยู่ในระดับการเล่นสัมผัสและเคลื่อนไหว (Sensorimotor Play) หรือ การเล่นจัดเรียง (Organizing Play) โดยประเมินด้วยแบบประเมินการเล่น
สำหรับเด็กออทิสติก
- 3) ผู้ปกครองยินดีให้เด็กเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ

ส่วนเกณฑ์คัดเลือกรอกจากกลุ่ม (Exclusion Criteria) คือ เด็กใช้เวลาเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมการวิจัยได้น้อยกว่าร้อยละ 80 หรือผู้ปกครองต้องการออกจากการเข้าร่วมการวิจัย

ตัวแปรในการวิจัย ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การเล่นเกมสร้างสรรค์
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ – มิถุนายน 2554 รวม 5 เดือน

คำถามการวิจัย

การเล่นเกมสร้างสรรค์ทำให้เด็กออทิสติกปฐมวัยมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มขึ้นหรือไม่

สมมติฐานการวิจัย

ภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ เด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มขึ้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การเล่นเกมสร้างสรรค์ หมายถึง กิจกรรมการเล่นที่ช่วยให้เด็กออทิสติกปฐมวัย เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น ประกอบด้วยกิจกรรมการเล่น 4 กิจกรรม ได้แก่

กิจกรรมที่ 1	เล่นอิสระ เป็นลักษณะการเล่นตัวต่อตัว ซึ่งเป็นการเล่นระหว่างเด็กออทิสติก 1 คน กับผู้วิจัย 1 คน
กิจกรรมที่ 2	เล่นเป่าฟองสบู่ / เป่าลูกโป่ง เป็นลักษณะการเล่นกลุ่มย่อย ซึ่งเป็นการเล่นในกลุ่มเด็กออทิสติก 2-3 คน กับผู้วิจัย 1 คน
กิจกรรมที่ 3	งานเลี้ยงวันเกิด เป็นลักษณะการเล่นกลุ่มขนาดกลาง ซึ่งเป็นการเล่นในกลุ่มเด็กออทิสติก 4-6 คน กับผู้วิจัย 1 คนและผู้ช่วยวิจัย 2 คน
กิจกรรมที่ 4	ส่งต่อให้เพื่อน เป็นลักษณะการเล่นกลุ่มใหญ่ ซึ่งเป็นการเล่นในกลุ่มเด็กออทิสติก 7-10 คน กับผู้วิจัย 1 คนและผู้ช่วยวิจัย 2 คน

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย หมายถึง การแสดงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัยในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ ประกอบด้วยทักษะย่อย ดังนี้

- 1) การสบตา หมายถึง การมองสบตาผู้อื่นด้วยตนเองโดยไม่ต้องช่วยเหลือ
- 2) การยิ้มตอบ หมายถึง การยิ้มตอบเมื่อผู้อื่นยิ้มให้
- 3) การแสดงออกทางสีหน้าต่อผู้อื่น หมายถึง การแสดงออกทางสีหน้าที่แสดงถึงสภาพทางอารมณ์ของเด็กในระหว่างการเล่น
- 4) การใช้สายตาร่วมกับพฤติกรรมอื่นในการมีปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การมองสบตาร่วมกับการกระทำอื่นในระหว่างการเล่น เช่น มองสบตาก่อนแล้วแบมือขอของเล่น มองสบตาแล้วยกมือให้ขอบคุณเมื่อได้รับของเล่น
- 5) การแบ่งปันความสนุกสนานในการมีปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การแสดงออกถึงความสนุกสนานที่เกิดขึ้นในระหว่างการเล่น เช่น ยิ้ม หัวเราะ ตบมือ กระโดดแสดงท่าทางพอใจที่ได้เล่นของเล่น
- 6) การตอบสนองต่อการเรียกชื่อ หมายถึง การหันตามเสียงเรียกพร้อมกับสบตาผู้เรียกชื่อ
- 7) การอวด หมายถึง การนำของเล่นที่ตนเองสนใจออกมาให้ผู้อื่นดู โดยไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อต้องการขอความช่วยเหลือ เช่น ขณะเด็กกำลังเล่นของเล่นแล้วชูของเล่นให้ผู้อื่นเห็นหรือหยิบของเล่นมาให้ผู้อื่นดู โดยไม่ได้หยิบมาเพื่อขอให้ผู้อื่นช่วยทำให้ เช่น ช่วยแกะ ช่วยเปิด ช่วยปิด ฯลฯ
- 8) การตอบสนองต่อการเล่นร่วมกับผู้อื่น หมายถึง การแสดงความสนใจการเล่นของผู้อื่นและเข้ามามีส่วนร่วมในการเล่นนั้น เช่น หันมอง สัมผัสของเล่น หรือเข้ามาเล่นด้วย

เด็กออทิสติกปฐมวัย หมายถึง บุคคลอายุตั้งแต่แรกเกิด – 5 ปี ที่ได้รับการตรวจและวินิจฉัยจากจิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น หรือจิตแพทย์ หรือกุมารแพทย์ ตามเกณฑ์การวินิจฉัยโรคใน DSM IV ว่ามีภาวะออทิสติก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบการเล่น ที่สามารถพัฒนาปฏิสัมพันธ์ทางสังคมให้เด็กออทิสติกปฐมวัยอย่างเป็นรูปธรรม
2. ได้องค์ความรู้ทางการพยาบาลที่ผ่านกระบวนการวิจัยที่มีมาตรฐาน สำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบบริการพยาบาลแก่เด็กออทิสติกปฐมวัย
3. ได้เทคโนโลยีในการพัฒนาทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติกปฐมวัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ผลของการเล่นแบบสร้างสรรค์ที่มีต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล” คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตำรา เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาครอบคลุมในหัวข้อต่อไปนี้

1. โรคออทิสติก
2. แนวคิดการประเมินภาวะออทิสติกด้วย Autistic Diagnostic Observation Schedule (ADOS)
3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเล่นแบบสร้างสรรค์
 - 3.1 ความหมายและความสำคัญของการเล่นแบบสร้างสรรค์
 - 3.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเล่น
 - 3.3 ประเภทของการเล่น
 - 3.4 หลักในการเลือกของเล่น
 - 3.5 หลักในการประเมินการเล่นของเด็กออทิสติกปฐมวัย
 - 3.6 หลักและวิธีการส่งเสริมการเล่นแบบสร้างสรรค์ในเด็กออทิสติกปฐมวัย
 - 3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่นของเด็กปฐมวัย
4. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย
 - 4.1 ความหมายและความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย
 - 4.2 แนวคิดเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย
 - 4.3 หลักในการประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย
 - 4.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัย

1.โรคออทิสติก

ออทิสติก มาจากรากศัพท์ภาษากรีกว่า ออโต้ (Auto) แปลว่าตนเอง (Self) หมายถึง แยกตัวอยู่ตามลำพังในโลกของตัวเอง การขาดการติดต่อกับผู้อื่น หันเข้าหาตนเองและไม่แยแสต่อโลกภายนอก (Bleuler, 1934 อ้างในกัลยา วิริยะ, 2539 : ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา, 2548) ในอดีตจะมีชื่อเรียก

ที่หลากหลาย เช่น Infantile autism , Kanner's syndrome, Childhood schizophrenia, Symbiotic Psychosis (Fortinash & Holoday Warret, 2003)

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยต่างๆในประเทศไทย ได้กล่าวถึงโรคออทิสติกว่าเป็นโรคทางจิตเวชเด็ก ซึ่งเกิดจากความผิดปกติในหน้าที่ของสมองบางส่วนทำให้มีพัฒนาการล่าช้า ที่มีลักษณะเฉพาะตัว โดยเด็กออทิสติกจะไม่สามารถพัฒนาทักษะได้เหมาะสมกับวัยใน 3 ด้านสำคัญได้แก่ ในด้านสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้านภาษาและการสื่อความหมาย อารมณ์และพฤติกรรม ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมเฉพาะมีการกระทำและความสนใจซ้ำๆ (เพ็ญแข ลิ้มศิลา, 2541 ; อุมภาพร ตั้งคสมบัตติ, 2545 ; เบญจพร ปัญญาียง , 2546 ; ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา, 2548)

สมาคมจิตแพทย์อเมริกัน (American Psychiatric Association [APA],1994) ได้กล่าวไว้ว่า โรคออทิสติก เป็นความผิดปกติของพัฒนาการระบบประสาท โดยความผิดปกติดังกล่าวมักเกิดขึ้นในวัยเด็กประมาณ 3 ปีแรกของชีวิต เด็กที่เป็นโรคนี้มีความบกพร่องทางพัฒนาการอย่างรุนแรง โดยเฉพาะใน 3 ด้านใหญ่ๆ คือการสื่อความหมาย การสื่อสาร ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และมีพฤติกรรมซ้ำๆ

องค์การอนามัยโลก (world Health Organization [WHO], 1992) กล่าวว่าโรคออทิสติก เป็นความผิดปกติด้านพัฒนาการ โดยมีความผิดปกติของหน้าที่ใน 3 ด้าน คือการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การสื่อสาร และพฤติกรรมซ้ำๆ พบในเพศชายมากกว่าเพศหญิง

แมกซีนฟิลด์ (Maxine Field ,1990) กล่าวว่าเด็กออทิสติกเป็นเด็กที่มีพฤติกรรมแบบจำเพาะแสดงออกทางพัฒนาการที่ผิดปกติ และพบได้ในช่วงแรกของชีวิตก่อนอายุ 30 เดือน

จากความหมายของออทิสติกดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าออทิสติกเป็นโรคทางจิตเวชเด็กจะมีความผิดปกติเกี่ยวกับพัฒนาการด้านสังคม การสื่อความหมายและภาษา มีพฤติกรรมและความสนใจบางอย่างที่ซ้ำๆ โดยมีอาการปรากฏชัดเจนก่อนอายุ 3 ปี

สาเหตุ

โรคออทิสติกเป็นความผิดปกติของสมองที่เป็นมาตั้งแต่กำเนิด มีผู้พยายามศึกษาวิจัยเป็นระยะเวลานาน แต่ยังไม่ทราบสาเหตุที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาวิจัยและทบทวนวรรณกรรมพบว่าปัจจัยที่เป็นสาเหตุอาจได้แก่

1. ปัจจัยทางพันธุกรรม (genetic factor) จากการศึกษาผ่านมาพบรายงานว่า โรคออทิสติกมีการถ่ายทอดในครอบครัวในพ่อแม่เดียวกัน จะมีโอกาสในการเกิดโรคร้อยละ 2-6 มีอัตราส่วน 1:5 ในเด็กทั่วไป 1:2000 และในฝาแฝดไข่ใบเดียวกัน (monozygotic twin) ร้อยละ 36 -60 ในขณะที่คู่แฝดที่เกิดจากไข่คนละใบ ถ้าอีกคนเป็นโรค อีกคนจะไม่เป็น (สมภพ เรื่องตระกูล, 2545)

2. ปัจจัยความผิดปกติของระบบประสาท (neurological abnormalities) โรคออทิสติกมีความผิดปกติของระบบประสาทพบร้อยละ 30-50 ซึ่งเกิดจากความผิดปกติของบาเซลแกงเกลีย (basal ganglia) โดยเฉพาะบริเวณนีโอโทรเอทรัม (neotriatum) ของสมองส่วนมีเดียลแอสเป็ค (medial aspects) ของฟรอนทัลโลบ (frontal lobe) หรือลิมบิก ซิสเต็ม (limbic system) (สมภพ เรื่องตระกูล , 2545) ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมเกี่ยวกับความจำ อารมณ์ การเรียนรู้และแรงจูงใจ จะมีความผิดปกติในลักษณะของเซลล์มีจำนวนมากกว่าปกติ ไม่สามารถทำหน้าที่ผสมผสานได้อย่างสมบูรณ์ และพบในส่วนของซีรีเบลลัม (cerebellum) มีหน้าที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของร่างกาย ควบคุมการเคลื่อนไหวอย่างผสมผสาน (co-ordination) ซึ่งพบลักษณะของเซลล์สมองทั้ง 2 ส่วน เป็นเซลล์ที่ไม่พัฒนาไปตามวัยเด็ก จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้น เป็นผลให้เด็กออทิสติกจะมีอาการของโรคลมชักในระยะเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น เมื่อทำการตรวจสอบคลื่นสมองด้วยไฟฟ้า พบว่ามีความผิดปกติของคลื่นสมองแบบไม่เฉพาะเจาะจง (non-specific) มากกว่าเด็กปกติทั่วไป (เบญจพร ปัญญาวยง , 2546) จากการศึกษาของสมาคมออทิสติกแห่งชาติ (The National Autistic society [NAS], 2000) ได้ศึกษาผู้ป่วยที่ได้รับการบาดเจ็บทางสมอง โดยเริ่มศึกษาในผู้ป่วยสมองพิการ พบว่าหลังจากได้รับการกระทบกระเทือนทางสมอง ผู้ป่วยกลุ่มนี้จะมีพฤติกรรมคล้ายๆ เด็กออทิสติกคือ โบกมือ ขอบมองแสง กลิ้งตัว ทำเสียงซ้ำๆ แยกตัว บางรายทำร้ายตนเอง แต่เมื่ออาการดีขึ้น พฤติกรรมจะหายไป จะเห็นได้ว่าการได้รับความกระทบกระเทือนทางสมอง จะช่วยในการบ่งชี้สาเหตุของการเกิดโรคออทิสติกที่ชัดเจนขึ้น และมีนัยสำคัญในการนำสาเหตุไปอธิบายโรคสมองอื่นๆ สอดคล้องกับสำนักวิทยาการพัฒนาเด็กแห่งชาติ (National academy for child development dysfunction) ซึ่งอาจเกิดจากการกระทบกระเทือนทางสมอง (Robert & Doman , 1986)

3. ปัจจัยทางเคมี (neurotransmitters factors)

จากการศึกษาของกระบวนการทางชีวเคมีและปัจจัยการเผาผลาญในสมอง โดยศึกษาถึงสารเคมีในสมองที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุของออทิสติกพบว่า มีระดับสารเคมีบางอย่างผิดปกติ ดังนี้

3.1 ซีโรโทนิน (Serotonin) จาก การศึกษาพบว่าระดับซีโรโทนิน ในวัยทารกจะสูงและลดลงเมื่อสู่วัยเด็ก หลังจากนั้นระดับซีโรโทนินจะมีระดับคงที่ในวัยผู้ใหญ่ แต่ในกลุ่มเด็กออทิสติกจะมีระดับซีโรโทนินสูงตลอดชีวิต (hyperserotenemic) พบร้อยละ 30-40 (Masibov & Dawson, 1986 อ้างใน อรสิริ ภิเศก, 2542) ส่งผลให้เด็กมีสติปัญญาต่ำและเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม เช่น เด็กจะมีพฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง (hyperactivity) กระวนกระวาย (restlessness) หุนหันพลันแล่น (compulsive behavior) ไม่สนใจสิ่งแวดลอม (lack of interest) และก้าวร้าว (aggression) (Tsai & Ghaziuddin, 1992; เพ็ญแข ลิมศิลา , 2538)

3.2 โดปามิน (dopamine) โดปามินเป็นสารชีวเคมีที่อยู่ในสมองส่วนกลาง จากการศึกษาพบว่ามียกระดับสูงในเด็กออทิสติก (Schrcibman, 1998) โดปามินจะมีความสำคัญกับการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวของร่างกาย พฤติกรรมการดื่ม การรับประทานอาหาร รวมทั้งพฤติกรรมทางเพศ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาถึงการทำงานที่คาบเกี่ยวกันของสารเอพิเนพริน (epinephrine) สารนอร์เอพิเนพริน (nor-epinephrine) และระบบประสาทส่วนกลาง (CNS) ซึ่งสารเหล่านี้จะมีระดับที่ไม่ปกติในเด็กออทิสติก ได้มีการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันของสารชีวเคมีเหล่านี้ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการรักษาอาการออทิสติก โดยการใช้ยาเพื่อยับยั้งการทำงานที่ผิดปกติของสารชีวเคมีดังกล่าว เพราะเชื่อว่าจะรักษาอาการออทิสซึมลงได้ (Schreibman, 1998; Tsai and Ghziuddin, 1992)

3.3 สาร ซี เอส เอฟ โฮโมวานิลลิก เอซิด (CSF homovanillic acid) สูงกว่าปกติ ซึ่งสารนี้จะช่วยอธิบายการเกิดพฤติกรรมซ้ำๆ บางอย่าง (เพ็ญแข ลิมศิลา , 2538)

3.4 สารแคทีโคลามิน (catecholamine) สารนี้มีความสำคัญกับความบกพร่องทางสังคม อาการสมาธิสั้น การเกิดพฤติกรรมบางอย่างซ้ำๆ (เพ็ญแข ลิมศิลา , 2538)

4. ปัจจัยขณะตั้งครรภ์หรือขณะคลอด (peri-natal factor) โรคออทิสติกมีอุบัติการณ์ของปัญหาแทรกซ้อนขณะตั้งครรภ์ หรือขณะคลอดสูงกว่าคนทั่วไป (เพ็ญแข ลิมศิลา , 2538) ซึ่งจะพบความผิดปกติของสมองตั้งแต่เด็กอยู่ในครรภ์มารดา ระหว่างการคลอดหรือภายหลังการคลอด เช่น มารดาเป็นโรคหัดเยอรมันระหว่างตั้งครรภ์เด็กขาดออกซิเจนระหว่างคลอด การเจ็บป่วยของเด็กหลังคลอด เช่น โรคใช้สมองอักเสบ หรือเป็นหัดไทรน ก็จะส่งผลต่อพัฒนาการของสมองผิดปกติได้ (เบญจพร ปัญญาสง, 2546) นอกจากนี้พบอัตราเสี่ยงของเด็กจะสูงขึ้นเมื่อพ่อหรือแม่มีลูกเมื่ออายุมาก (Schreibman, 1998)

5. ปัจจัยทางภูมิคุ้มกันวิทยา (immunological factor) มีการศึกษาเปรียบเทียบครอบครัวของเด็ก ออทิสติกกับครอบครัวเด็กปกติ จำนวน 61 และ 42 ครอบครัวตามลำดับ พบว่าร้อยละ 46 ของครอบครัว เด็กออทิสติกมีสมาชิกในครอบครัวมีความผิดปกติของภูมิคุ้มกันจำนวน 2 คนขึ้นไป (Zimmerman, 1999 อ้างในอิชยา เทื่อนมัน 2545)

โดยสรุปในปัจจุบันนี้ ยังไม่สามารถค้นหาสาเหตุของการเกิดออทิสติกได้อย่างชัดเจน แต่มี หลักฐานที่จะพยายามอธิบายถึงโรคออทิสติกว่าสามารถเกิดจากปัญหาในลักษณะต่างๆ กัน โดยการ ตั้งสมมติฐานต่างๆ เพื่อค้นหาสาเหตุของโรค แต่สิ่งสำคัญคือการมีความรู้ และการสังเกตที่ใกล้ชิด เพื่อ เป็นข้อมูลในการวินิจฉัยที่ถูกต้องและรวดเร็ว และวางแผนในการรักษาอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในทาง การแพทย์จึงมีการจัดทำเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อช่วยในการวินิจฉัยการเกิดออทิสติก

อาการและอาการแสดงของโรคออทิสติก

เด็กออทิสติกจะแสดงอาการผิดปกติหลายด้านด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของโรค และใน เด็กแต่ละคนจะมีความผิดปกติในแต่ละด้าน ยังมีความรุนแรงที่แตกต่างกัน จากการทบทวนวรรณกรรม จะพบกลุ่มอาการของเด็กออทิสติกดังนี้

1. ความผิดปกติทางสังคมและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยพิจารณาตามกลุ่มอายุ และพฤติกรรมทาง สังคมที่กลายเป็นบุคลิกภาพดังนี้

1.1 กลุ่มอายุ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2544) ได้กล่าวถึงอายุของเด็ก ออทิสติก ที่แสดงความบกพร่องด้านสัมพันธ์ภาพที่ชัดเจน โดยแบ่งใน 2 วัยคือ วัยทารก และวัยอนุบาล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 วัยทารก เด็กปกติจะติดผู้เลี้ยงง่าย อยากให้ผู้เลี้ยงอุ้ม มองหน้า สบตา มองตา ถ้าเดินได้มักเดินเข้าหาผู้เลี้ยง ตรงข้ามกับเด็กออทิสติก จะไม่ชอบให้อุ้ม ไม่กอดตอบเวลาอุ้ม ไม่สบตา ไม่มองหน้า ไม่สนใจตามหา เสียงเฉย ไม่เรียกร้องอะไรทั้งสิ้น ไม่ยิ้ม ไม่มีเสียงอ้อแอ้

1.1.2 วัยอนุบาล เด็กปกติจะสนใจเล่นกับเพื่อน รู้ว่าคนอื่นโกรธ ไม่พอใจ ดีใจ ต้องการให้คนอื่นเลี้ยงปกป้อง เห็นความสำคัญของคนเลี้ยง รู้จักอิจฉา เรียกร้องเมื่อไม่เห็น ตกใจกลัว แล้ว วิ่งมาหาให้ปลอบโยน พบสิ่งแปลกใหม่อยากให้มาดูด้วยกัน แต่ในเด็กออทิสติกจะแยกตัวอยู่คนเดียว ไม่

สนใจกิจกรรมกลุ่มโดยไม่มีเวลาเล่นกับเพื่อนระยะเวลาสั้นๆ เหมือนเด็กวัยเดียวกันเมื่อคนแปลกหน้าเข้าไปสัมผัส โอบกอดเด็กมักมีท่าที่ชัดเจนไม่ผ่อนคลาย

1.2 พฤติกรรมทางสังคมที่กลายเป็นบุคลิกภาพประจำตัวของเด็กออทิสติกแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1.2.1 กลุ่มแยกตัว (aloof child) ลักษณะพฤติกรรมของเด็กออทิสติกกลุ่มนี้จะแยกตัวเอง อาจเข้าหาคนเพียงเพื่อให้ตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายไม่ใช่เพื่อความอบอุ่นทางใจ เด็กจะไม่ชอบอยู่ใกล้คน แต่ถ้าได้ฝึกตั้งแต่เล็กๆ พอจะเข้าหาคนได้ อย่างไรก็ตามความต้องการอยู่คนเดียวยังมีเด่นชัด และสำหรับเด็กกลุ่มนี้แล้วการอยู่คนเดียวในช่วงเวลาที่ผ่อนคลายถ้ายังพบคนมากยิ่งเครียด โดยเฉพาะคนแปลกหน้า เมื่อโตขึ้นอาการแยกตัวยังคงอยู่ แต่ถึงแม้เด็กจะแยกตัวแต่จะติดคนเลี้ยงบางคน ซึ่งถ้ามีการเปลี่ยนคนเลี้ยงไม่ว่ากรณีใดๆ เด็กจะหงุดหงิด

อาการออทิสติกในกลุ่มแยกตัวนี้มักชัดเจน และไม่มีภาษาสื่อสาร คนเลี้ยง หรือผู้ปกครองจึงไม่ค่อยรู้สึกภูมิใจกับเด็กมากนัก เพราะไม่มีปฏิริยาโต้ตอบกลับ บางครั้งยังถูกปฏิเสธในสิ่งที่เสนอไปด้วย หรืออาจถูกเด็กทุบตี ไม่ทำตามคำสั่งของคนเลี้ยงดู คนเลี้ยงกลุ่มนี้จึงค้นหาวิธีการสื่อสารกับเด็กให้ได้ แม้ว่าวิธีการสื่อสารนั้นจะดูแปลกก็ตาม แต่เด็กยังต้องการความรักความอบอุ่น ซึ่งผู้ปกครองสามารถกระทำได้ตลอดเวลา การแสดงความรักความเอาใจใส่ให้เด็กได้รับรู้ได้โดยผ่านการให้รางวัลเมื่อเด็กทำพฤติกรรมที่เหมาะสม หลายคนมักคิดว่าเด็กกลุ่มนี้ไม่รู้เรื่อง ฉะนั้นไม่ต้องเอาใจใส่มากนักซึ่งเป็นความคิดที่ผิด

นอกจากนี้เด็กกลุ่มนี้เมื่อโตขึ้นเป็นวัยรุ่นแล้ว สามารถมีทักษะการทำงานพอควร กล่าวคือ เด็กจะทำงานได้โดยที่ลักษณะงานเข้ากับความสนใจของเขา อีกทั้งพฤติกรรมก้าวร้าว รื้อเย็บ ร้องเสียงดัง เล่นมือ หมุนตัว ก็ยังพบได้บ่อยๆ และทำให้เป็นปัญหาการคบเพื่อน รวมถึงการทำงาน

1.2.2 กลุ่มยอมตาม (passive child) มีลักษณะยอมตามให้คนอื่นเข้าหา โอบกอด หรือร่วมทำกิจกรรมที่มีคนคอยควบคุมได้ มีมนุษยสัมพันธ์ดีกว่ากลุ่มแยกตัว สามารถเลียนแบบได้ทั้งท่าทางและคำพูด แต่มักไม่เข้าใจการกระทำที่ลอกเลียนแบบมา อย่างไรก็ตามเด็กออทิสติกกลุ่มนี้ผู้เลี้ยงดูสามารถจัดการกับเด็กได้ดีกว่าทุกกลุ่ม ที่สำคัญเด็กกลุ่มนี้จะอยู่ร่วมกับคนอื่นได้ดีกว่าทุกกลุ่ม

เด็กกลุ่มนี้เมื่อโตขึ้นสามารถประกอบอาชีพ และอยู่อย่างอิสระ แม้ว่ามีจำนวนน้อยก็ตาม เพื่อนร่วมงานมักนิยม บางคนมีความสามารถดีมาก แต่บางครั้งการเป็นคนหัวอ่อนทำให้เพื่อนรำคาญ ซึ่งทำให้เด็กออกทิสติกเครียด เขาต้องการเพื่อน แต่ไม่เข้าใจเรื่องความสัมพันธ์ โดยคิดว่าคนที่คุยด้วยเป็นเพื่อนทั้งนั้น ความคิดที่ไร้เดียงสาทำให้บางครั้งเกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจนเกิดปัญหา สรุปได้ว่าเด็กกลุ่มนี้มีความสำเร็จมากกว่าทุกกลุ่ม

1.2.3 กลุ่มเข้าหาคน (active child) เป็นกลุ่มที่จัดการได้ยากที่สุด ขณะที่เขาต้องการความสนใจ คนรอบข้างมักไม่สนใจเขา เพราะวิธีการเข้าหาคนมักถามซ้ำๆ พูดซ้ำๆ บางครั้งเข้ามาคลอเคลีย และมักเกินเลยไปเป็นลักษณะก้าวร้าว ก่อความรำคาญ ลักษณะภายนอกดูเหมือนชอบเข้าหาคน แต่ถ้าสังเกตการเข้าหาไม่ใช่ความต้องการคลอเคลีย แต่เข้ามาเพื่อดูสิ่งที่เขาสนใจ โดยไม่สนใจความคิดความรู้สึกของคนรอบข้าง แสดงออกโดยเฝ้าถามซ้ำๆ แต่ไม่สนใจคำตอบ จะพบว่ากลุ่มนี้มีทักษะทางสังคมมากกว่ากลุ่มแยกตัว แต่อุปสรรคใหญ่ที่ทำให้กลุ่มนี้ไม่ค่อยประสบความสำเร็จ คือ พฤติกรรมการรบกวนคนอื่น ผู้ปกครองมักประเมินความสามารถของเด็กพลาด เพราะเขาพูดเก่ง พูดมาก และดูเหมือนสนใจเข้าหาคน เด็กกลุ่มนี้จะเริ่มต้นด้วยการเข้าไปโรงเรียน แล้วคร่ำครวญกลับมาว่าเรียนไม่ได้ จึงย้ายโรงเรียนซ้ำๆ หลายๆ ครั้ง

ในการจัดการกับพฤติกรรมเด็กกลุ่มนี้ ผู้ปกครองควรให้ความสนใจเด็กเมื่อเข้าหาผู้อื่น เมื่อสนทนาเด็กควรตอบคำถามเฉพาะคำถามแรกๆ เท่านั้น ถ้ายังถามซ้ำอีกไม่ควรสนใจ แต่ควรเปลี่ยนหัวข้อสนทนา ผู้ปกครองวางเฉยต่อข้อความซ้ำนั้น หรือในขณะที่เข้ากลุ่มกับเพื่อนๆ เขามักรบกวนกลุ่มด้วยการพูดซ้ำๆ ผู้ปกครองจึงควรเข้าช่วยจัดการ ยิ่งเมื่อเขาตื่นเต้น วิตกกังวล เขาจะแสดงความหงุดหงิดก้าวร้าว จนควบคุมยาก และเขาไม่สนใจเพื่อนอีกต่อไป

โดยสรุป ลักษณะเด็กออกทิสติกไม่ว่าจะเป็นแบบใดใน 3 แบบข้างต้นดังกล่าวมาแล้วลักษณะเด่นก็คือ การไม่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ในลักษณะโต้ตอบกับบุคคลอื่นได้

2. ความบกพร่องทางการสื่อสาร เด็กออกทิสติกร้อยละ 80 จะมีปัญหาทางภาษาและการสื่อสารอย่างรุนแรง ได้แก่ พูดซ้ำหรือพูดไม่ได้เลย ไม่สามารถเริ่มต้นบทสนทนาหรือตอบสนองต่อบทสนทนากับผู้อื่นได้ มีคำศัพท์เฉพาะตัวหรือภาษาแปลกๆ ที่เป็นภาษาเฉพาะของเด็กเองและผู้ฟังไม่เข้าใจ ใช้คำพูดซ้ำๆ สื่อสารโดยใช้ท่าทางไม่เป็น มักพูดเสียงเรียบเฉย ไม่มีระดับเสียงสูงๆ ต่ำๆ แบบคนทั่วไป พูด

ซ้ำประโยคหรือข้อความที่ผู้อื่นพูดด้วยเด็กบางคนมีพัฒนาการทางภาษาดีตามสมควร แต่ไม่เข้าใจ ความหมายที่ลึกซึ้งหรือความหมายเชิงนามธรรม เช่น ไม่เข้าใจคำอุปมาอุปมัยหรือคำพูดล้อเล่นของเพื่อน และใช้ภาษาไม่ถูกต้องตามกาลเทศะเหมือนเด็กปกติ

3. ความผิดปกติทางอารมณ์และพฤติกรรม

ความผิดปกติทางอารมณ์และพฤติกรรมของเด็กออทิสติก อูมาพร ตรังคสมบัติ(2545) ได้กล่าวไว้ว่า

3.1 การแสดงออกทางอารมณ์ เด็กออทิสติกจะแสดงออกทางอารมณ์ที่น้อย หรือรุนแรงเกิน เช่น เฉยเมย สีหน้าเรียบเฉยเวลาพูดคุย เวลาโกรธหรือไม่พอใจร้องกรี๊ดเป็นเวลานานหรือร้องอย่าง โหยหวนผิดธรรมดา ซอบแยกตัว และเล่นคนเดียว กลัวบางอย่างโดยไม่มีเหตุผล

3.2 การเคลื่อนไหวผิดปกติ คือมีการเคลื่อนไหวร่างกายซ้ำๆ เช่น หมุนตัว เดินเขย่ง วิ่งไปมา อย่างไร้จุดหมาย โบกมือไปมา เป็นต้น ชอบทำอะไรซ้ำๆ เช่น โยกตัว โบกมือไปมา ชอบดูโฆษณาทาง โทรทัศน์หรือดูการ์ตูนซ้ำๆ หรือชนมาก ไม่อยู่นิ่ง สมาธิสั้น

3.3 การเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม มีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างไม่แน่นอน เช่น เด็กบางคน อาจดูคล้ายคนหูหนวกเพราะไม่ตอบสนองต่อเสียงเรียก ไม่หันมาเมื่อพ่อแม่เรียก เป็นต้น ปรับตัวยาก ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัว หรือกิจวัตรประจำวัน เช่น ทำกิจวัตรประจำวันเดิม เดินตามเส้นทางเดิม เป็นต้น ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงจะหงุดหงิด อาละวาด ประสาทสัมผัสเด็กออทิสติกจะมีความไวมากเกินไป (hypersensitive) เช่น ไวต่อเสียง ทนเสียงปกติธรรมดา เช่น เสียงสุนัขเห่า หรือเสียงคนปิดประตูไม่ได้จะร้องไห้มากหรืออาละวาด เมื่อได้ยินเสียงดังกล่าว บางคนไวต่อการเคลื่อนไหวหรือการสัมผัสจับต้อง จะตกใจง่ายต่อสิ่งเร้าบางอย่างและร้องกรี๊ดหรือโวยวายเกินเหตุ เป็นต้น หรือบางกรณี ประสาทสัมผัสน้อยเกินไป(hyposensitive) เช่น ไม่รู้สึกเจ็บปวดแม้เจ็บหรือมีบาดแผลก็ไม่ร้องไห้ เป็นต้น

3.4 มีความผิดปกติในการเล่น กล่าวคือ ไม่มีจินตนาการ จะเล่นสมมติหรือเลียนแบบไม่เป็น เล่นของเล่นไม่เป็น ชอบเล่นของเล่นซ้ำๆ อย่างไม่มีจุดหมาย ชอบของที่หมุนไปมา ชอบเอาของเล่นมาดูใกล้ตา เล่นเกมที่มีลักษณะโต้ตอบไม่เป็น เช่น เล่นจ๊ะเอ๋ เล่นร่วมกับเด็กอื่นไม่เป็น ไม่เข้าใจกฎกติกาหรือวิธีการเล่น เป็นต้น

ชูศักดิ์ จันทยานนท์ (2542) และ อุมามพร ตรังคสมบัติ (2545) ได้กล่าวถึงระดับอาการของบุคคลออทิสติกไว้ว่ามี 3 ระดับ ได้แก่

1.ระดับกลุ่มที่มีอาการน้อย (mild autism) หรือเรียกว่ากลุ่มออทิสติกที่มีศักยภาพสูง ซึ่งจะ มีระดับสติปัญญาปกติหรือสูงกว่าปกติ มีพัฒนาการทางภาษาดีพอใช้และดีกว่ากลุ่มอื่น เรียนร่วมกับเด็กปกติได้ บางรายเรียนสูงถึงปริญญาเอก บางครั้งเรียกเด็กกลุ่มนี้ว่า ไฮ ฟังก์ชัน ออทิสซึม (high function autism) แต่ยังคงมีความบกพร่องในทักษะทางสังคม การรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของบุคคลอื่นในปัจจุบันเรียกเด็กกลุ่มนี้ว่า กลุ่มแอสเพอร์เกอร์ซินโดรม (asperger syndrome) ตามชื่อแพทย์ที่ค้นพบ โดยสภาพพื้นฐานความต้องการจำเป็นทั้งในกลุ่มที่มีศักยภาพสูงกับกลุ่มแอสเพอร์เกอร์ ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก

2.ระดับกลุ่มที่มีอาการปานกลาง (moderate autism) เด็กกลุ่มนี้จะมีพัฒนาการล่าช้าในพัฒนาการด้านภาษาการสื่อสาร ทักษะทางสังคม การเรียนรู้ที่จำกัด รวมทั้งการช่วยเหลือตนเองพอใช้ เรียนหนังสือได้ไม่สูงเท่ากลุ่มแรก และมีพฤติกรรมกระตุ้นตนเองพอสมควร

3.ระดับกลุ่มที่มีอาการรุนแรง (severe autism) เด็กกลุ่มนี้จะมีความล่าช้าในพัฒนาการเกือบทุกด้าน และอาจเกิดร่วมกับภาวะอื่น เช่น ปัญญาอ่อน รวมทั้งมีปัญหาพฤติกรรมที่รุนแรงไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ต้องมีผู้ดูแลตลอดชีวิต แต่พบว่าเด็กกลุ่มนี้มีไม่มากนัก

สรุป อาการและอาการแสดงของเด็กออทิสติก จะแสดงออกโดยไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์ในการโต้ตอบกับบุคคลอื่นได้ มีปัญหาทางภาษาและการสื่อสาร จะพูดช้า หรือไม่พูดเลย ใช้คำศัพท์แปลกๆ สื่อสารโดยใช้ท่าทางไม่เป็น และมีความผิดปกติทางอารมณ์และพฤติกรรม ซึ่งจะแสดงออกทางอารมณ์ไม่สมเหตุสมผล มีการเคลื่อนไหวผิดปกติ มีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าไม่แน่นอน ไม่มีจินตนาการในการเล่น เล่นสมมติหรือเลียนแบบไม่เป็น จากลักษณะเด็กออทิสติกดังกล่าว แบ่งกลุ่มระดับอาการได้ 3 ระดับ ได้แก่ ระดับกลุ่มอาการน้อย ระดับกลุ่มอาการปานกลาง ระดับกลุ่มอาการรุนแรง ซึ่งแต่ละระดับอาการมีแนวทางการรักษาและให้ความช่วยเหลือแตกต่างกัน

การวินิจฉัยโรคออทิสติก

เกณฑ์การวินิจฉัยโรคออทิสติก ตามคู่มือการวินิจฉัยโรค DSM-IV โดยสมาคมจิตแพทย์แห่งสหรัฐอเมริกา (The American Psychiatric Association's Diagnostic and Statistic Manual of Mental Disorder - Forth Edition, 1994) จัดโรคออทิสติก (Autistic Disorder) อยู่ในกลุ่ม "Pervasive Developmental Disorders" ซึ่งก็คือ มีความบกพร่องของพัฒนาการแบบรอบด้าน แสดงอาการอย่างชัดเจนในวัยเด็ก ก่อให้เกิด พัฒนาการทางด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และการสื่อสาร ไม่เป็นไปตามปกติ มีพฤติกรรม ความสนใจ และกิจกรรมที่ผิดปกติ ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยออทิสติกดังนี้

A. เข้าเกณฑ์ต่อไปนี้ 6 ข้อหรือมากกว่า จากหัวข้อ (1) (2) และ (3) โดยอย่างน้อยต้องมี 2 ข้อ จากหัวข้อ (1) และจากหัวข้อ (2) และ (3) อีกหัวข้อละ 1 ข้อ

1. มีคุณลักษณะในการเข้าสังคมที่ผิดปกติ โดยแสดงออกอย่างน้อย 2 ข้อต่อไปนี้

1.1. บกพร่องอย่างชัดเจนในการใช้ท่าทางหลายอย่าง (เช่น การสบตา การแสดงสีหน้า กิริยาหรือท่าทางประกอบการเข้าสังคม)

1.2. ไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนในระดับที่เหมาะสมกับอายุได้

1.3. ไม่แสดงความอยากเข้าร่วมสนุก ร่วมทำสิ่งที่สนใจ หรือร่วมงานให้เกิดความสำเร็จกับคนอื่น ๆ (เช่น ไม่แสดงออก ไม่เสนอความเห็น หรือไม่เชื่อว่าตนสนใจอะไร)

1.4. ไม่มีอารมณ์หรือสัมพันธภาพตอบสนองกับสังคม

2. มีคุณลักษณะในการสื่อสารผิดปกติ โดยแสดงออกอย่างน้อย 1 ข้อต่อไปนี้

2.1. พัฒนาการในการพูดช้าหรือไม่มีเลย โดยไม่แสดงออกว่าอยากใช้การสื่อสารวิธีอื่นมาทดแทน (เช่น แสดงท่าทาง)

2.2. ในรายที่มีการพูดได้ ก็ไม่สามารถเริ่มพูดหรือสนทนาต่อเนื่องกับคนอื่นได้

2.3. ใช้คำพูดซ้ำหรือใช้ภาษาที่ไม่มีใครเข้าใจ

2.4. ไม่มีการเล่นสมมติที่หลากหลาย คิดเองตามจินตนาการ หรือเล่นเลียนแบบสิ่งต่างๆ

ตามสมควรกับพัฒนาการ

3. มีแบบแผนพฤติกรรม ความสนใจ หรือกิจกรรมที่จำกัด ใช้ซ้ำ และรักษาเป็นเช่นเดิม โดยแสดงออกอย่างน้อย 1 ข้อ ต่อไปนี้

หมกมุ่นกับพฤติกรรมซ้ำๆ (stereotyped) ตั้งแต่ 1 อย่างขึ้นไป และความสนใจในสิ่งต่างๆมีจำกัด ซึ่งเป็นภาวะที่ผิดปกติทั้งในแง่ของความรุนแรงหรือสิ่งที่สนใจ

ติดกับกิจวัตร หรือย้ำทำกับบางสิ่งบางอย่างที่ไม่มีประโยชน์โดยไม่ยืดหยุ่น

ทำกิริยาซ้ำๆ (mannerism) (เช่น เล่นสะบัดมือ หมุน โยกตัว)

สนใจหมกมุ่นกับเพียงบางส่วนของวัตถุ

B. มีความซ้ำหรือผิดปกติในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ ก่อนอายุ 3 ปี

1 ปฏิสัมพันธ์กับสังคม

2 ภาษาที่ใช้สื่อสารกับสังคม

3 เล่นสมมติหรือเล่นตามจินตนาการ

C. ความผิดปกติไม่เข้ากับ Rett's Disorder หรือ Childhood Disintegrative Disorder ได้ดีกว่า

กุญแจสำคัญ ที่เป็นตัวทำนาย โรคออทิสติก ในเด็กอายุ 18 เดือนขึ้นไป มี 4 อาการหลัก ถ้าพบว่า มีอาการผิดปกติเหล่านี้ตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไป ควรนึกถึงโรคออทิสติก และควรมีการดำเนินการเพื่อยืนยันการวินิจฉัยโรค และให้ความช่วยเหลืออย่างทันที คือ

1. เล่นสมมติ เล่นจินตนาการไม่เป็น (lack of pretend play)

2. ไม่สามารถชี้นิ้วบอกความต้องการได้ (lack of protodeclarative pointing)

3. ไม่สนใจเข้ากลุ่ม หรือเล่นกับเด็กคนอื่น (lack of social interest)

4. ไม่มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสนใจร่วมกับคนอื่นได้ (lack of joint attention)

2.แนวความคิดการประเมินภาวะออทิสติกด้วย Autistic Diagnostic Observation Schedule(ADOS)

ดวงกมล ตั้งวิริยะไพบูลย์(2553) ได้กล่าวถึงเครื่องมือชนิดหนึ่งซึ่งพัฒนาขึ้นในต่างประเทศเพื่อใช้ในการวินิจฉัยภาวะออทิสติก ดังนี้

Autism Diagnostic Observation Schedule (ADOS) เป็นเครื่องมือที่ได้มาตรฐานในการวินิจฉัยเด็กที่เป็นโรคออทิสติกที่พัฒนาและเริ่มใช้มาตั้งแต่ปี 1995 โดย Lord,Rutter,Dilavore,Risi ซึ่งจะใช้ประเมินและวินิจฉัยเด็กที่สงสัยว่าเป็นโรคในกลุ่ม ออทิสซึมได้ ตั้งแต่วัยเตาะแตะถึงวัยรุ่นและผู้ใหญ่ (Toddler-Adolescent and adult) ซึ่งจะใช้ได้ทั้งผู้ที่ยังไม่สามารถพูดได้ จนถึงผู้ที่สามารถพูดได้คล่อง ADOS เป็นการประเมินแบบ Semi-Structured โดยจะประกอบไปด้วย กิจกรรมที่หลากหลายซึ่งจะทำให้ผู้ทำการทดสอบสามารถสังเกตพฤติกรรมด้านสังคม และการสื่อสารที่สัมพันธ์กับการวินิจฉัยผู้ป่วยในกลุ่ม Pervasive Development disorder

ADOS จะประกอบไปด้วย 4 รูปแบบ (module) ในแต่ละรูปแบบจะมีกิจกรรมต่างๆประมาณ 10-15 กิจกรรม ขึ้นอยู่กับแต่ละรูปแบบ จะใช้เวลาในการทำ ประมาณ 35-40 นาที

การจะเลือกใช้รูปแบบ ให้เหมาะสมกับตัวผู้ถูกประเมินจะขึ้นกับ ระดับ Expressive Language และ Chronological age ของผู้ถูกทดสอบ หรืออาจมีการบันทึกโดยใช้วีดีโอเทปด้วย จากนั้นจะมีการจัดกลุ่มพฤติกรรม (Coding) และมีการให้คะแนน (Scoring) เพื่อให้ได้การวินิจฉัย โดยแบ่งกลุ่มเป็นกลุ่ม ดังนี้ autism / atypical autism / Autistic spectrum

การพัฒนาเครื่องมือ ADOS

Lord และคณะได้มีการพัฒนา ADOS ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 เพื่อใช้วินิจฉัยในเด็กอายุ 5-12 ปี ซึ่งต้องมีพัฒนาการทางภาษาอย่างน้อยเทียบเท่ากับเด็กอายุ 3 ปี ต่อมาในปีค.ศ.1995 Di Lavore และคณะ ได้พัฒนา ADOS เป็น Pre-linguistic ADOS (PL-ADOS) เพื่อให้สามารถนำมาใช้ได้กับเด็กเล็กที่ยังไม่สามารถพูดได้ และในปี ค.ศ.2000 Lord และคณะได้รวบรวมปรับปรุง ADOS และ PL-ADOS ให้เป็น Autism Diagnostic Observation Schedule-Generic (ADOS-G) เพื่อให้ใช้ได้ครอบคลุมตั้งแต่เด็กเล็ก จนถึงผู้ใหญ่

ADOS-G เป็นเครื่องมือมาตรฐานที่ใช้การวินิจฉัยเด็กที่สงสัยภาวะออทิสติก โดยการสังเกตและประเมินพฤติกรรมของเด็กทางด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ด้านการสื่อสาร การเล่น การจินตนาการและ

ด้านพฤติกรรมที่ซ้ำ ๆ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่จะนำไปเทียบอิงเกณฑ์การวินิจฉัยออทิสติกตาม DSM-IV และ ICD-10 โดยการสังเกตพฤติกรรมทั้ง 3 ด้านที่บ่งชี้

ในการประเมินนี้มีการสร้างกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสแสดงออกทางด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การสื่อสาร การแสดงออกของพฤติกรรมต่างๆ ขณะเล่นของเล่นและการจินตนาการ ADOS ประกอบด้วย 4 ชุดประเมิน (module) แต่ละชุดประเมินจะประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่แตกต่างกันในการเลือกใช้ชุดประเมินนั้นจะเลือกใช้ชุดประเมินให้เหมาะสมกับระดับของพัฒนาการทางด้านภาษาของผู้ถูกประเมิน การประเมินจะใช้เวลาประมาณ 30 - 45 นาที เกณฑ์การให้คะแนนของ ADOS มีช่วงคะแนน 0-2 คะแนน คะแนน 0 หมายถึง ไม่พบความผิดปกติของพฤติกรรมด้านนั้น คะแนน 2 หมายถึง มีความบกพร่องหรือความรุนแรงในด้านนั้นมาก การจัดแบ่งกลุ่มโรคตาม ADOS (ADOS classifications) จะใช้จุดของคะแนนใน 3 ด้านด้วยกัน คือ ด้านภาษาและการสื่อสาร ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และด้านภาษาและการสื่อสารรวมกับด้านสังคม ซึ่งจะสามารถแบ่งกลุ่มของเด็กได้ 3 กลุ่มดังนี้ คือ โรคออทิสติก PDDNOS และกลุ่มโรคอื่นๆ นอกเหนือจากกลุ่มอาการออทิสติก (Non-autistic spectrum) ถึงแม้ว่าจะมีการสังเกตพฤติกรรมด้านพฤติกรรมซ้ำ ๆ แต่จะไม่มีจุดตัดของคะแนนในด้านนี้ เพราะยังไม่สามารถสรุปด้านพฤติกรรมซ้ำ ๆ แปลก ๆ ได้ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ขณะทำการทดสอบ ADOS module1

ADOS ชุดที่ 1 สำหรับเด็กที่ยังไม่สามารถพูดได้จนถึงเด็กที่พูดเป็นวลีสั้น ๆ ประกอบไปด้วย 10 กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สามารถสังเกตพฤติกรรมด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ภาษาและการเล่นของเด็กโดยที่เด็กจะได้คะแนนในด้านต่าง ๆ คือ ด้านสังคม ด้านการสื่อสาร ด้านการเล่นและจินตนาการ และด้านพฤติกรรมซ้ำ ๆ การจัดกลุ่มเพื่อวินิจฉัยจะนำคะแนนที่เกินจุดตัดของคะแนนใน 3 ด้าน คือ ด้านสังคม ด้านการสื่อสารและด้านสังคมรวมกับด้านสื่อสาร ซึ่งสามารถจัดแบ่งได้ 3 กลุ่มคือ โรคออทิสติก PDDNOS และโรคอื่น ๆ นอกเหนือจากกลุ่มอาการออทิสติก

ADOS ชุดที่ 1 ประกอบด้วยชุดกิจกรรมและสิ่งที่ต้องการเฝ้าสังเกตในแต่ละกิจกรรมดังนี้

1. การเล่นอิสระเพื่อใช้สังเกตการณ์แสดงออกของเด็กทักษะวิธีการเล่น การสื่อสารและพฤติกรรมซ้ำ ๆ ของเด็ก
2. การตอบสนองต่อการเรียกชื่อ เพื่อใช้สังเกตการณ์ตอบสนองต่อสิ่งเร้าทางการได้ยินโดยดูว่าเด็กให้ความสนใจหรือตอบสนองต่อเสียงเรียกของทั้งผู้ทดสอบหรือพ่อแม่หรือไม่ และเด็กตอบสนองอย่างไร
3. การตอบสนองต่อความสนใจเชื่อมโยงเพื่อใช้สังเกตปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็ก

4. เล่นเป่าฟองสบู่เพื่อใช้สังเกตการณ์แสดงออกทางอารมณ์ การแบ่งปันความสนุกสนาน การแสดงความต้องการและพฤติกรรมเคลื่อนไหวของเด็กระหว่างทำกิจกรรม
5. การคาดการณ์ล่วงหน้าต่อสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นประจำที่เกี่ยวข้องกับวัตถุสื่อสารปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อใช้สังเกตการณ์แสดงออกทางอารมณ์ การเริ่มมีความสนใจเชื่อมโยง การแบ่งปันความสนุกสนาน การบอกถึงความต้องการและพฤติกรรมเคลื่อนไหวของเด็กระหว่างทำกิจกรรม
6. การยิ้มตอบเพื่อใช้สังเกตปฏิสัมพันธ์ทางสังคมขณะที่ทำกิจกรรมว่าเมื่อผู้ทดสอบและพ่อแม่ยิ้มให้เด็กยิ้มตอบหรือไม่
7. การคาดการณ์ล่วงหน้าต่อเหตุการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นเป็นประจำ เพื่อใช้สังเกตการแสดงออกทางอารมณ์ของเด็กและความพยายามของเด็กในการเริ่มทำพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำๆ การจ้องมอง การแสดงออกทางสีหน้า การเล่นเสียงและท่าทางที่แสดงต่อผู้ทดสอบ พ่อแม่หรือผู้ดูแล
8. การเลียนแบบท่าทางและสัญลักษณ์เพื่อใช้สังเกตการณ์จินตนาการ การแบ่งปันความสนุกสนาน วิธีการเล่นเลียนแบบท่าทางว่าการเลียนแบบของเด็กนั้นได้ตระหนักถึงความเหมาะสมของสภาพสังคมรอบตัวหรือมีการแบ่งปันความสนุกสนานหรือไม่
9. งานเลี้ยงวันเกิดเพื่อใช้สังเกตความสนใจของเด็กและความสามารถในการเล่นตามบทบาทสมมติในงานเลี้ยงวันเกิด
10. อาหารว่างเพื่อใช้สังเกตการณ์ใช้สายตา ท่าทาง การชี้ การแสดงออกทางสีหน้าและการส่งเสียงเพื่อขอขนมและนมจากผู้ทดสอบ

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเล่นแบบสร้างสรรค์

3.1 ความหมายและความสำคัญของการเล่นแบบสร้างสรรค์

3.1.1 ความหมายของการเล่น

ความหมายของคำว่า “เล่น” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 เป็นคำกริยา หมายถึง ทำเพื่อสนุกหรือผ่อนคลายอารมณ์

ทวิศักดิ์ สิริรัตน์เรขา(2549: 4) ให้ความหมายว่า การเล่น หมายถึงกิจกรรมใดๆก็ตามที่ร่างกายต้องการและทำโดยสมัครใจ เพื่อก่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน เป็นกิจกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจภายใน มุ่งเน้นไปที่ความพึงพอใจ มากกว่าจุดมุ่งหมายหรือผลที่ได้รับ

จรรยา สุวรรณทัต(2553: 11 - 12) ให้ความหมายการเล่นว่า การเล่น หมายถึงกิจกรรม ที่ให้ความสนุกสนานบันเทิงใจ บุคคลจะเข้าไปร่วมเล่นเองด้วยความเต็มใจหรือสมัครใจอย่างอิสระ และการเล่น ที่ใช้คำภาษาอังกฤษว่า play นี้ เกิดจากที่มาของคำทาง แองโกล-แซกซัน ว่า plaga ซึ่งหมายถึง เกม หรือกีฬา การต่อสู้ หรือสงคราม คำนี้มีความสัมพันธ์กับรากศัพท์ทางภาษาลาตินว่า plaga ซึ่งมีความหมายว่า การตี หรือการเหวี่ยง ตัวอย่างเช่น การเล่นเกมด้วยการตีลูกบอล ส่วนในภาษาอื่นๆ ก็จะมี คำที่แสดงถึงการมาจากรากศัพท์ที่คล้ายคลึงกัน ดังในภาษาเยอรมัน ใช้คำ spielen และภาษาดัตช์ ใช้คำว่า spleen ซึ่งล้วนแต่ให้ความหมายถึงเกม กีฬา และเครื่องมือในการเล่นดนตรี

เดอ กราเซีย (อ้างในจรรยา สุวรรณทัต, 2553: 12) ให้ความหมายการเล่นว่า การเล่น หมายถึง สิ่งที่เด็กทำเพื่อความสนุกสนานหรือเกมกีฬา

ความหมายของคำว่า “สร้างสรรค์” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้คำอธิบายว่า ถ้าเป็นคำกริยา หมายถึง สร้างให้มีให้เป็นขึ้น (มักใช้ทางนามธรรม) เช่น สร้างสรรค์ ความสุขความเจริญให้แก่สังคม. แต่ถ้าเป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง มีลักษณะริเริ่มในทางดี เช่น ความคิดสร้างสรรค์ ศิลปะสร้างสรรค์

จากความหมายต่างที่กล่าวมา สรุปได้ว่าการเล่นแบบสร้างสรรค์ หมายถึง การทำกิจกรรม ใดๆที่ก่อให้เกิดความสนุกสนาน เกิดแรงจูงใจ มีความสุข ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และการมีพัฒนาการที่ดี ของเด็กผ่านการเล่นนั้น

3.1.2 ความสำคัญของการเล่น

การเล่นเป็นการเรียนรู้ของเด็ก ไม่ว่าจะเป็เด็กชาติใดๆในโลก ทั้งเด็กปกติหรือเด็ก บกพร่องทางพัฒนาการหรือสติปัญญาก็ตาม ล้วนแล้วแต่มีประสบการณ์ในการเล่นมาแล้วทั้งสิ้น ก่อนที่ พวกเขาจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป ทวีศักดิ์ สิริรัตนเรขา(2549 : 3) ได้กล่าวไว้ว่าเด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น ในขณะที่ผู้ใหญ่เรียนรู้ผ่านการทำงาน เด็กสามารถเล่นได้โดยไม่ต้องสอน และเด็กแต่ละคนก็เล่นใน รูปแบบที่คล้ายคลึงกันทั่วโลก เด็กเอเชียกับยุโรปก็เล่นคล้ายๆกัน การเล่นนับว่าเป็นสัญชาตญาณที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด

ได้มีผู้เชี่ยวชาญกล่าวถึงการเล่นของเด็กไว้ สรุปได้ดังนี้

- ขณะที่เด็กเล่น เด็กจะรู้สึกสนุก ทำให้สมองหลั่งสารเคมีที่เราเรียกว่า “เอ็นโดรฟิน” ออกมา รวมทั้งสารที่มีผลการเรียนรู้คือ “โดปามีน” ด้วย
- รูปแบบการเล่นของเด็กๆ มีความหลากหลายมาก ขึ้นอยู่กับว่าผู้ใหญ่จะไปจัดรูปแบบ จัดกลุ่ม หรือลักษณะการเล่นของเด็กเป็นอย่างไร แต่สำหรับเด็กๆแล้ว พวกเขาไม่เคยแบ่งรูปแบบการเล่นที่ตนเองเล่นเลย

- กิจกรรมต่างๆที่เด็กๆทำ ถ้าทำให้เขารู้สึกว่าเป็นการเล่น เขาจะรู้สึกสนุก มีสมาธิ พยายามที่จะทำจนสำเร็จ แต่เด็กจะหมดความสนใจได้ง่ายหรือรู้สึกไม่มีความสุขถ้าทำให้เขารู้สึกว่าเป็นการเรียน เป็นสิ่งที่ถูกบังคับให้ต้องทำ
- การเข้าไปมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่ หรือร่วมเล่นกับเขาด้วย จะทำให้เด็กและเรามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน เมื่อเราแนะนำหรือพาเขาทำอะไร เขาจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
- เด็กแต่ละช่วงวัย จะชอบเล่นต่างกัน
- ความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กมีความสนใจอยากเรียนรู้ อยากรู้อยากเล่น อยากรู้อยากทดลอง
- เด็กสามารถเรียนรู้และเข้าใจอารมณ์ของตนเอง รวมทั้งการระบายอารมณ์ ความคับข้องใจต่างๆ ผ่านการเล่น และรวมทั้งเรียนรู้การจัดการอารมณ์ตนเองด้วย
- การเล่นช่วยเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) ให้แก่เด็ก
- การเล่นไม่ได้มีเพียงประโยชน์เท่านั้น ในทางกลับกันหากเล่นไม่เหมาะสมก็ส่งผลทางลบต่อเด็กได้เช่นเดียวกัน

3.1.3 ประโยชน์ของการเล่นของเด็ก

ทุกคนยอมรับว่าการเล่นกับชีวิตการเป็นเด็กเป็นของคู่กัน เพราะผู้ใหญ่ทุกคนต้องเคย

ผ่านชีวิตการเป็นเด็ก เคยมีประสบการณ์การเล่นในช่วงวัยเด็กมาก่อน รวมทั้งได้ประโยชน์จากการเล่นในการพัฒนาให้ตนเองเติบโตผ่านช่วงวัยเด็กจนกลายเป็นผู้ใหญ่ ดร.สายสุรี จุติกุล (2553: 3-7) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเล่นไว้ สรุปได้ดังนี้

1. ช่วยประสานระหว่างกล้ามเนื้อต่างๆกับประสาทการรับรู้

ถ้าสังเกตเด็กทารก จะเห็นว่า เมื่อได้ยินเสียง เด็กจะหันศีรษะและลูกตาไปยังแหล่งเสียงหรือเมื่อเจาน้ำแหล่งเสียงนั้นมาใกล้ๆ เด็กจะยื่นมือออกไปจับ อาการดังกล่าว เป็นการประสานกันระหว่างการรับรู้ด้วยตาและหูกับการใช้กล้ามเนื้อต่างๆ

การเล่นทั้งหมดจะต้องใช้ระบบประสานงานนี้ตั้งแต่เล่นหมากเก็บไปจนถึงเตะฟุตบอลหรือตั้งแต่การเล่นอึดักไปจนถึงเกมกต การฝึกการประสานงานระหว่างประสาทการรับรู้และการใช้กล้ามเนื้อเป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งของชีวิต เพราะกิจการการงานและอาชีพก็ยังคงต้องใช้ระบบดังกล่าว เช่น การขับรถ การปฏิบัติงานในโรงงาน การเล่นดนตรี การปฏิบัติงานด้านศิลปะ และอื่นๆ ดังนั้น การเล่นจะช่วยฝึกการประสานนี้ให้คล่องตัวและฉับไวยิ่งขึ้น

2. เป็นการออกกำลังกายช่วยให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์

การเล่นหลายประเภทเน้นการออกกำลังกาย เด็กที่วิ่งไล่จับกันเป็นตัวอย่างที่เราเห็นได้ชัด เด็กตัวเล็ก ๆ ที่เพิ่งจะวิ่งเป็นมักวิ่งวนรอบๆ โต๊ะหรือวิ่งเข้ามุมเล็กชอน้อยก็ถือเป็นการเล่นออกกำลังกายเหมือนกัน การเล่นปล้ำกันกลางบ้านหรือกลางสนาม ตลอดจนการเล่นหมากเก็บ ซึ่งต้องกำมือและยกแขนก็เป็นการออกกำลังกายชนิดหนึ่ง

การพลศึกษาทั้งหมดอยู่ในข่ายของการออกกำลังกายเพื่อช่วยให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ แม้แต่การเล่นกอล์ฟของผู้ใหญ่ก็ต้องออกแรงเดินบ้างนอกเหนือไปจากทักษะอื่นๆ

3. ช่วยให้เกิดความเพลิดเพลิน

การเล่นสัมพันธ์ใกล้ชิดกับความเพลิดเพลิน เพราะโดยปกติมักจะเป็นการผ่อนคลายความเครียด (relaxation) ได้ดีประเภทหนึ่ง ทั้งนี้ยกเว้นการเล่นในการแข่งขัน เพราะการแข่งขันมักจะเพิ่มความเครียด

การเล่นเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมมากในการค้นระหว่างกิจกรรมที่เครียดหรือกิจกรรมที่ต้องนั่งใช้ความคิด การเปลี่ยนอิริยาบถของเด็กๆ ด้วยการ เล่นจะช่วยผ่อนคลายอารมณ์ รวมทั้งช่วยเสริมให้สมาธิขึ้นด้วย

4. ช่วยส่งเสริมความอยากรู้อยากเห็น

การเล่นบางประเภทกระตุ้นให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น เป็นการสร้างเสริมสติปัญญา เช่น การเล่นเกมคำ เป็นต้น ของเล่นเด็กบางอย่างที่เป็นวัตถุช่วยส่งเสริมให้อยากรู้อยากเห็นว่าเป็นอย่างไรก็มี เช่น เครื่องรถไฟ หรือเรือบิน รถยนต์ หรือเครื่องยนต์กลไกอื่นๆ บางทีการเล่นทำขนมหม้อข้าวหม้อแกงกับเตาหม้อกระทะของเล่นต่างๆ พาให้อยากรู้อยากทดลองของจริงไปก็มี

5. ช่วยส่งเสริมการคิดค้น

เด็กที่เล่นกับทรายหรือดินเหนียวอาจอยากคิดค้นความเป็นไปได้ในการออกแบบการปั้นในลักษณะต่างๆ ได้ เด็กบางคนเล่นกับสวนสัตว์พลาสติกจนถึงขั้นแสวงหาความรู้เพิ่มเติมว่าสัตว์แต่ละประเภทมีความเป็นอยู่อย่างไร มีนิสัยใจคออย่างไรก็มี อันที่จริงการเล่นหลายอย่างส่งเสริมการคิดค้น แต่มักจะติดขัดเนื่องจากวิธีการสอนหรือการเรียนรู้ของเราที่มักจะจำกัดเด็กทำให้คุณค่าของการเล่นลดลงไป การเล่นคิดค้นยังค่อนข้างขาดอยู่มากในประเทศเรา

6. ช่วยพัฒนาการใช้ภาษา

การพัฒนาด้านภาษาอาจขึ้นอยู่กับการเล่นสองลักษณะคือ การเล่นที่ส่งเสริมการใช้ภาษา และการเล่นที่นำภาษามาใช้เป็นพาหนะในการเล่นโดยตรง ลักษณะแรกเช่น การเล่นท่อนไม้ทาสีต่างๆ กันที่รูปเรขาคณิตต่างๆ เด็ก ๆ มักมาต่อเล่น การเล่นนี้อาจสอนเรื่องสีพร้อมๆ กับการสอนรูปเรขาคณิต เพื่อช่วยความคิดรวบยอด ส่วนลักษณะที่สองคือ การใช้เกมภาษาโดยตรง เช่น การต่อตัวอักษรให้เป็นคำ การเล่นเกมไปคำ การอธิบายภาพ หรือการผูกเรื่องจากภาพ เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ทั้งสองลักษณะการเล่นจะช่วยพัฒนาการใช้ภาษา

ถ้าจะว่าไปแล้ว การเล่นสำหรับผู้ใหญ่ก็พัฒนาภาษาของผู้ใหญ่เหมือนกัน เพราะแต่ละการเล่นจะมีศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการเล่นนั้นๆ นับเป็นการเพิ่มความรู้อาษาเหมือนกัน

7. ช่วยพัฒนาทักษะบางอย่าง

การเล่นหลายๆอย่างจะต้องมีการฝึกซ้อมเพื่อพัฒนาทักษะนั้นๆ ทักษะมีทั้งที่มีลักษณะหยาบๆ จนไปถึงทักษะละเอียดอ่อนประณีต การเล่นส่งเสริมได้ทั้งสองลักษณะ ตัวอย่างทักษะหยาบๆอาจได้แก่เพียงการเตะฟุตบอลให้ไปถึงที่หมาย ทักษะละเอียดอาจเป็นการเล่นอีดัก หรือการปั้นตุ๊กตาตัวเล็กๆให้มีรายละเอียดครบถ้วน เป็นต้น ทักษะเหล่านี้ทำให้เกิดความคล่องตัว หรือความรวดเร็วในการใช้กล้ามเนื้อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ มีประโยชน์ทั้งในด้านการถ่ายทอดทักษะนี้ไปยังกิจกรรมอื่น ๆ รวมทั้งส่งเสริมการออกกำลังกาย

8. ช่วยฝึกวิธีการแก้ปัญหา

การแก้ปัญหามักเป็นส่วนหนึ่งของการเล่นซึ่งเป็นเรื่องที่แล้วแต่จะมองกัน การต่อแด้มก็จะต้องหาแด้มมาต่อให้ได้ หรือการประสมคำเพื่อต่อกับคำอื่นให้ได้ก็เป็นวิธีการแก้ปัญหาคาระโดดเชือกก็เป็นวิธีการแก้ปัญหานึงเช่นการกระโดดอย่างไรจึงไม่ติดเชือก การเล่นไล่จับก็ต้องหาวิธีไม่ให้เขาจับได้ หรือแม้แต่การเล่นซ่อนหา ก็คือการหาที่ซ่อนที่คิดว่าเขาจะนึกไม่ออกหรือหาไม่พบ เป็นต้น

ระดับการแก้ปัญหาขึ้นอยู่กับลักษณะของการเล่นนั้นๆ ยิ่งเป็นเกมที่ต้องแก้กันด้วยสติปัญญา มากกว่าโชคแล้ว เกมนั้นก็ส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหามากขึ้นด้วย

9. ช่วยในการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์เป็นคุณภาพของสติปัญญาอย่างหนึ่งที่เราต้องการให้เด็กมี ของเล่นสมัยใหม่หลายอย่าง เช่น เลโก้ ช่วยในการสร้างสรรค์และการสร้างจินตนาการได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ จะติดต่อพลาสติกเป็นรูปอะไรก็ได้ เคยเห็นเด็กบางคนทำเป็นเมืองทั้งเมืองก็มี ถ้ามีชิ้นส่วนพอ

ของเล่นราคาถูกและได้ประโยชน์เชิงสร้างสรรค์และจินตนาการก็มีมาก ไม่จำเป็นต้องใช้ของแพง ดินน้ำมันหรือดินเหนียว ททราย กระดาษ สี ฯลฯ เหล่านี้ช่วยให้เด็กเล่นได้อย่างสนุกสนาน และสร้างอะไรใหม่ๆขึ้นด้วยตนเองโดยไม่ต้องมีต้นแบบ

10. ช่วยสร้างความเชื่อมั่นในตัวเอง

เด็กที่เล่นกับเพื่อน ๆ ได้ มีโอกาสแสดงออกและแสดงบทบาทได้อย่างเต็มที่ในการเล่นโดยไม่ต้องพะวงว่าจะถูกจับผิด บรรยากาศการเล่นที่ไม่เครียด ส่งเสริมให้เด็กเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น เด็กจะเพิ่มความเชื่อมั่นในตัวเองได้ ว่าสามารถเล่นกับเขาได้ หรือสามารถเข้ากับคนอื่นๆ ได้ เป็นต้น

11. ช่วยพัฒนาด้านสังคมและอารมณ์

เด็กเล็กๆ มักเล่นคนเดียวได้ แต่เมื่อโตขึ้นมักจะต้องหาเพื่อนเล่น หรือคนที่จะเล่นด้วยได้ การมีเพื่อนช่วยพัฒนาด้านสังคมของเด็ก และการรู้จักมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันช่วยพัฒนาอารมณ์ของเด็กได้ด้วย

3.1.4 บทบาทของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

บิดามารดาหรือผู้ปกครองที่สนใจการพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน อาจมีบทบาทดังต่อไปนี้

1. รู้จักประโยชน์ของการเล่น

เป็นที่น่าเสียใจว่า บิดามารดาหรือผู้ปกครองจำนวนหนึ่งยังเห็นว่า เด็กไม่ควรเล่น แต่เด็กควรจะเรียนหนังสืออย่างเดียว โดยไม่เข้าใจว่า การเล่นเป็นการเรียนรู้ของเด็กที่สำคัญบิดามารดาต้องตระหนักว่าการเล่นเป็นกิจกรรมสำคัญของเด็กที่ช่วยพัฒนาเด็กได้หลายอย่างดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

2. ควรเล่นกับเด็ก

บางที่ผู้ใหญ่คิดว่า ตนเองไม่ควรเล่นกับเด็ก หรือคิดว่าการเล่นเป็นเรื่องของเด็กเท่านั้น เมื่อเด็กยังเป็นทารก บิดามารดาบางคนเล่นด้วย เช่น เล่นจ๊ะเอ๋ เป็นต้น แต่แล้วต่อมาก็เลิกเล่นกับเด็กไปเลยเสียเฉย ๆ เมื่อเด็กอยู่ในวัยอนุบาล ลูกๆ โดยเฉพาะชอบเล่นกับพ่อแม่ เวลายืนก่อนอาหารหรือนอน น่าจะมีเวลาเล่นกับลูกบ้าง ตั้งแต่เล่นปล้ำกันบนเตียง จนถึงเล่นเกมต่างๆ การเล่นไปช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดี เกิดความอบอุ่นใกล้ชิด มีความเข้าใจกันและกัน อันจะเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาครอบครัวต่อไป

3. ส่งเสริมให้เด็กได้เล่น

สมัยนี้เป็นสมัยที่เด็กแข่งขันการเรียนหนังสือจนเกินไปหรือจนเกินเหตุ เป็นเหตุให้เด็กเล็ก ๆ ต้องมุ่งหน้าเรียน ซึ่งเป็นเรื่องผิดธรรมชาติเด็ก เด็กหลายคนขณะเรียนอนุบาลต้องเครียดกับการเรียนหนังสือทำให้เบื่อการเรียนเมื่อขึ้นเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนอนุบาลควรใช้การเล่นเป็นพาหนะในการสอน บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่ควรไปเร่งรัดโรงเรียนสอนหนังสือ แต่กลับจะนำส่งเสริมให้เล่นเต็มที่ โดยเฉพาะการเล่นที่สร้างสรรค์ที่บ้านในวันหยุดหรือวันเสาร์อาทิตย์ ก็ควรให้มีโอกาสเล่นและออกกำลังกาย มากกว่าที่จะนั่งเฝ้าดูโทรทัศน์ทั้งวัน

4. จัดหาของเล่นที่เหมาะสมกับเด็ก

ของเล่นที่เหมาะสมหมายถึงของเล่นที่เหมาะสมกับวัย และปราศจากอันตราย อันเนื่องมาจากสีที่ใช้ก็ดี หรือเนื่องมาจากรูปลักษณะหรือการใช้สอย นอกจากนั้น ควรจัดหาให้เด็กได้เล่นหลาย ๆ อย่าง เพื่อสร้างประสบการณ์ที่หลากหลาย

5. พยายามสอดแทรกการสอนค่านิยมที่ดีต่างๆในการเล่น

การเล่นเป็นพาหนะที่ดีที่จะสอนเรื่องค่านิยมที่ดีต่างๆ เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับการรักษาของเล่น การเก็บของเล่นให้เข้าที่เมื่อเล่นเสร็จแล้ว การมีน้ำใจเอื้ออารีแบ่งปันกันเล่นของเล่น การไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ความซื่อสัตย์สุจริต การรู้จักวินัยในตนเอง การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ฯลฯ

6. ส่งเสริมให้ประดิษฐ์ของเล่นเอง

เด็กบางคนอาจเป็นนักประดิษฐ์ด้วย บิดามารดาจึงควรส่งเสริมให้คิดค้นและสร้างสรรค์ของเล่นเอง จะเป็นจากวัสดุที่มีราคาไม่แพง วัสดุพื้นบ้าน ตลอดจนการประกอบอุปกรณ์ต่างๆ เอง เพื่อช่วยความรู้และทักษะในเชิงสร้างสรรค์ประดิษฐ์คิดค้นไปด้วย

7. มีความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับจิตวิทยาการเล่น

3.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเล่น

ศาสตราจารย์ ดร.จรรยา สุวรรณทัต (2553) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเล่นไว้อย่างครอบคลุม ดังนี้

1. ทฤษฎีพลังเหลือหรือพลังส่วนเกิน (The surplus energy theory)

ทฤษฎีนี้อธิบายว่าเนื่องด้วยเด็กและสัตว์ที่ยังเล็กอยู่ไม่ต้องใช้พลังงานในการสงวนรักษาตนเอง ตัวอย่างเช่น ในการแสวงหาอาหาร ป้อนกันตัว หรือในการสงวนเผ่าพันธุ์ของตน เด็กและสัตว์เล็ก ๆ เหล่านี้จึงมีพลังเหลืออย่างมากซึ่งจะมีทางออกได้ในรูปของการเล่น ทฤษฎีนี้สร้างขึ้นด้วยการสังเกตจากผู้เป็นเจ้าของทฤษฎีว่า พลังงานต่างๆของร่างกายถูกกำหนดและวางทิศทางอย่างเหมาะสมเพื่อตอบสนองเป้าหมายทางสรีระ และปฏิบัติของอินทรีย์ หรือเจ้าของร่างกายนั้น เช่น การกินอาหาร การตื่น การแสวงหาความปลอดภัยและแหล่งที่พักพิง กระนั้นก็ยังมีความพิเศษนอกเหนือไปอีก คือ เป้าหมายพื้นฐานทางจิตใจซึ่งพลังงานที่เหลืออยู่ในร่างกายจะช่วยตอบสนองเป้าหมายนี้ได้

เนื่องจากเด็กอยู่ในฐานะและสภาพพิเศษ ผู้ใหญ่จึงเป็นผู้จัดสรรสิ่งต่างๆ เพื่อสนองความต้องการของเด็กทางด้านสรีระและด้านการกระทำต่างๆ เด็กจึงมีพลังงานเหลืออยู่ในตัวที่เขาพร้อมจะใช้มากกว่าผู้ใหญ่ ดังนั้นเด็กจึงเล่นมากกว่าเมื่อเทียบกับผู้ใหญ่

ทฤษฎีนี้สะท้อนให้เห็นความคิดและทัศนคติของสังคมยุโรปในสมันศตวรรษที่ 19 ซึ่งมีลักษณะเป็นสังคมอุตสาหกรรมขณะนั้นทฤษฎีนี้เกิดขึ้น แม้ว่าการเล่นจะดูว่าเป็นการใช้พลังงานที่สูญเปล่า หากไม่ได้รับการดูแลให้เป็นไปในกระบวนการของการพัฒนาโดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรม แต่การเล่นก็ยังมี ความสำคัญเชิงบวกในความหมายที่ว่าเป้าหมายที่เป็นการทำลายต่างๆ อาจถูกใช้ไปอย่างไม่มีอันตรายได้ในการเล่น ดังเช่นการเล่นการกีฬาและการออกกำลังกายในโรงเรียนและวิทยาลัย หรือสนามเด็กเล่น อาจช่วยลดพฤติกรรมก้าวร้าวทำลาย บางอย่างของเด็กลงได้เป็นต้น

ครูหรือพ่อแม่ทั้งหลายอาจจะคิดว่าถ้าในช่วงใดเวลาใดเด็ก ๆ ไม่อาจออกไปเล่นข้างนอกได้ เช่น เมื่อเกิดภาวะดินฟ้าอากาศไม่อำนวย เด็กจะมีอาการอยู่ไม่เป็นสุข กระสับกระส่ายและเขาจะต้องแสวงหาวิธีการเล่น อย่างใดภายในร่มเพื่อทดแทนให้จงได้ สิ่งที่เรากำลังกล่าวนี้ก็คือ พลังที่เด็กไม่อาจจะระบายออกได้นั่นเอง ในวันและช่วงเวลาเช่นนี้ เด็กๆ มักจะส่งเสียงดัง ไร้ระเบียบ และควบคุมยาก อย่างไรก็ดี ทฤษฎีนี้พูดหรือให้คำอธิบายต่อไปน้อยมากว่า นอกจากเด็กเล่นเพราะมีพลังกำลังที่จะทำแล้ว ยังมีอะไรอื่นอีก ที่สามารถอธิบายต่อไปได้ คำที่ว่าส่วนที่เหลือหรือส่วนเกิน(surplus)นี้ ก็ไม่ได้ช่วยให้คำอธิบายต่อไปมากนัก เพราะยังไม่ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะต่างๆ อีกมากมายในเกมการเล่นของเด็กหรือความสลับซับซ้อนของสิ่งเร้าที่บังคับหรือกระตุ้นเด็กให้ทำกิจกรรมการเล่นเช่นนั้น

ทฤษฎีพลังเหลือหรือพลังเกินนี้ได้มาสัมพันธ์กับชื่อของนักจิตวิทยาชาวเยอรมันที่ชื่อชิลเลอร์ (Schiller) และนักสังคมวิทยาชาวอังกฤษชื่อ สเปนเซอร์ (Spencer) คนแรกพยายามดึงเอาลักษณะการติดตามศิลปะ และโคลงฉันท์ กาพย์กลอนของผู้ใหญ่ กับสิ่งที่เขาเรียกว่า การกระตุ้นให้เล่น มาอธิบาย

กล่าวคือ เขาเห็นในทั้งสามสิ่งนี้ว่ามีลักษณะที่เป็นอิสระ และเป็นไปตามธรรมชาติ ส่วนคนหลังเป็นบุคคลที่ได้เขียนบันทึกข้อสังเกตนี้ไว้ว่า ความรู้สึกทางสุนทรียรส ถือกำเนิดมาจากแรงกระตุ้นทางการเล่น

ไม่ว่าจะกล่าวได้แน่ชัดลงไปหรือไม่ว่า บุคคลใดเป็นเจ้าของทฤษฎีพลังเหลือของการเล่นนี้จะเป็นชิลเลอร์ (Schiller) ใช่หรือไม่ก็ตาม แต่สิ่งสำคัญคือความคิดของท่านผู้นี้ได้แสดงให้เห็นไว้ก็คือ การเล่นถูกเหมาว่าเป็นพลังงานที่มีอย่างมากในตัวบุคคล ความรื่นรมย์ในการมีชีวิตได้รับแสดงออกเมื่อบุคคลนั้นมีกิจกรรม เขาไม่ได้คำนึงว่าการเล่นเป็นเรื่องไม่มีประโยชน์เหลือเฟือ แต่หากเป็นการแสดงออกของบุคคลซึ่งเขาถือว่า มีความสวยงาม และมีความเป็นผู้ดีที่สุด เขาถึงกับกล่าวไว้ในงานของเขาตอนหนึ่งว่า “คนเราจะเล่นก็ต่อเมื่อเขาอยู่ในความรู้สึกสมบูรณ์ของคำว่า “มนุษย์” และเขาจะเป็นคนโดยสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อเขากำลังเล่นอยู่เท่านั้น” คำกล่าวที่มีความหมายอย่างมากของท่านผู้นี้ น่าจะได้ถูกกระตุ้นหรือฟื้นคืนให้ผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบต่อการให้การศึกษาแก่เด็ก ได้พึงระลึกไว้เสมออย่างหนึ่งด้วย (อ้างจาก Gabriel, 1964)

2. ทฤษฎีนั้นทนาการ (The recreation theory)

ทฤษฎีนี้ถือกำเนิดมาจากนักปรัชญาชาวเยอรมันชื่อ มอริทซ์ ลาซารุส (Moritz Lazarus) ในศตวรรษที่ 19 บุคคลผู้นี้ย้ำคุณค่าของการฟื้นตัว (restorative value) ของการเล่นนี้ก็คือ การเปลี่ยนเข้าสู่กิจกรรมที่น่าสนใจและมุ่งมั่น มีลักษณะของการฟื้นตัวมากกว่าการแสดงว่าเป็นคนเกียจคร้าน พาทริก (Patrick) เป็นบุคคลที่ได้พัฒนาทฤษฎีต่อมา และพยายามจะให้คำอธิบายดังนี้คือ ขณะที่ยังคงมีลักษณะเป็นแบบอุตสาหกรรมมากขึ้น บุคคลก็เช่นกันเขาต้องทำงานกับเครื่องจักรยนต์กลไก มีความเคลื่อนไหวน้อยในการทำงานประสานกันระหว่างตาและมืออย่างมีทักษะ การเคลื่อนไหวเหล่านี้มีความแตกต่างอย่างมากไปจากการเคลื่อนไหวในทางเกษตรกรรม ด้วยงานที่โรงเรียนมีปริมาณเพิ่มขึ้น เด็กต้องทำงานที่ต้องใช้การเพ่งหรือสมาต่องานวิชาการอย่างใกล้ชิด ผลก็คือ บุคคลในสังคมมักมีแนวโน้มที่จะเกิดความอ่อนเพลียในส่วนต่างๆของร่างกาย แม้ว่าเขาจะมีพลังงานมากมายเหลืออยู่โดยทั่วไปในร่างกายของเขา

ทฤษฎีนี้ได้อธิบายกิจกรรมการใช้เวลาว่างของผู้ใหญ่ เช่นครูและนักศึกษาชอบไปไต่เขาภูกระดึง ระหว่างที่หยุดพักร้อน นิสิตนักศึกษาและอาจารย์ไปตั้งแคมป์ ชี่จรรย์านหรือเดินทางไกล รัฐบุรุษหรือรัฐมนตรีไปเล่นกอล์ฟ ยิงนกตกปลา ทฤษฎีนี้ได้ใช้เพื่ออธิบายว่าการใช้การออกกำลังกาย เกมและการเล่นต่างๆ ที่สมเหตุผล เป็นไปได้ด้านบวกมากกว่าเป็นการกล่าวแต่เพียงว่าทำเพื่อปลดปล่อยพลังงานซึ่งอาจใช้ไปในทางที่ไม่ดี หรือขาดความสร้างสรรค์และอาจทำลายได้ ดังนั้นการออกกำลังกายหรือกิจกรรมในวิชาสุขศึกษาที่จัดให้เด็กๆ หลังจากงานเคร่งเครียดในการเขียนอ่านและคำนวณ จึงถือว่าการจัดที่สมเหตุสมผล

ถ้าคุณครั้งแรก อาจเห็นว่าทฤษฎีการพักผ่อนอาจมีอะไรที่ตรงข้ามกับทฤษฎีพลังเหลือ เนื่องจากทฤษฎีพลังเหลือย้ำที่การใช้พลัง (consumption) ส่วนทฤษฎีพักผ่อน ย้ำที่การดึงพลังกลับมาจากการเล่นโดยข้อเท็จจริงแล้ว ทั้งสองทฤษฎีมีลักษณะคล้ายกันที่ว่าทั้งคู่ให้ข้อคิดไว้เหมือนกันว่า ส่วนเกินของพลังงานนั้นเป็นตัวรับผิดชอบต่อการเล่น อย่างไรก็ตามทฤษฎีการพักผ่อนก็เช่นเดียวกับทฤษฎีพลังเหลือ ไม่ได้ให้

คำอธิบายในเรื่องของเหตุผลของการมีกิจกรรมการเล่นมากมายในตัวเด็ก และดูจะยังละเลยการกล่าวหรืออธิบายถึงสิ่งเร้าที่ซับซ้อนซึ่งอยู่เบื้องหลังการเล่นของเด็ก

นอกจากการย้ำว่ากิจกรรมการเล่นเป็นการดึงพลังกลับมามากกว่าที่จะเป็นการแสดงความเกียจคร้าน ทฤษฎีนี้ยังไม่มีอะไรบางอย่างที่สอดคล้องกับข้อค้นพบที่สำคัญของจิตวิทยาสมัยปัจจุบันอีก นั่นก็คือ สัตว์ที่มีชีวิตทั้งหลาย โดยพื้นฐานแล้วจะไม่อยู่นิ่งเฉย แต่จะมีการเคลื่อนไหวต่อไปข้างหน้าอยู่เสมอ ดังนั้น ถ้าไม่มีปัญหาให้ขบในปัจจุบัน เขาก็พยายามแสวงหาปัญหาอื่นเพื่อการขบต่อไปอีกโดยไม่มีที่สิ้นสุด

3. ทฤษฎีสัญชาตญาณและการปฏิบัติและเตรียมตัว (Theinstinct-practice-preparatory theory)

กรูส (Gross) เป็นบุคคลหนึ่งที่อุทิศเวลาให้กับการศึกษาเรื่องการเล่นของสัตว์และเด็ก เขาใช้การสังเกต อ่านวรรณกรรมเกี่ยวกับการเล่นของเด็กในกลุ่มที่มีวัฒนธรรมล้ำหลัง ทฤษฎีของเขาถูกเรียกว่า ทฤษฎีสัญชาตญาณการปฏิบัติ และการเตรียมตัว ซึ่งมีสาระสำคัญอาจสรุปได้ดังนี้

สัตว์และมนุษย์มีสัญชาตญาณ คือความโน้มเอียงตั้งแต่กำเนิดที่ว่องไวและเคลื่อนไหว เพื่อวัตถุประสงค์ในการดำรงรักษาหรือเผ่าพันธุ์ ในกรณีของสัตว์ชั้นต่ำในประวัติทางวิวัฒนาการ เช่น แมลง ก็จะมีพฤติกรรมที่แสดงถึงความพยายามที่จะไปให้ถึงเป้าหมายในการรักษาความปลอดภัยของตน ซึ่งพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นทันทีตั้งแต่หลังเกิด ส่วนในสัตว์ชั้นสูงกว่า ก็จะปรากฏกิจกรรมซ้ำแสดงถึงสัญชาตญาณของการกระทำเพื่อความอยู่รอด เช่นการดูด การกลืน การจับของทารกทุกรูปแบบกิจการหรือการกระทำเหล่านี้ทั้งหมด อาจยังไม่สมบูรณ์ในขณะแรก ๆ ที่กระทำ แต่ถูกขัดเซยโดยความสามารถที่จะเรียนรู้และความยืดหยุ่นของพฤติกรรมที่เป็นผลตามมา กิจกรรมจะไม่คงเป็นแบบเดิมให้คาดเห็นได้อยู่เสมอ หากจะมีการปรับปรุงดีขึ้นเรื่อย ๆ ความยาวนานของการปฏิบัติจะมีต่างกันออกไปแล้วแต่สถานภาพทางวิวัฒนาการของเผ่าพันธุ์ เช่น สำหรับสุนัข แมว แกะ อาจใช้เวลาสองสามเดือน ถึงสามแปดปี และสำหรับทารกมนุษย์ หลายปี การเล่นเป็นหนทางซึ่งกิจกรรมสัญชาตญาณเหล่านี้ได้ถูกนำไปปฏิบัติและทำให้สมบูรณ์ขึ้น กรูส กล่าวว่า “สัตว์ไม่อาจถูกกล่าวได้ว่ามันเล่นเพราะมันยังเล็ก และขี้เล่นแต่เนื่องจากมันมีระยะของความเป็นเด็กเพื่อจะเล่น

เป็นที่เข้าใจได้ว่าทำไมจึงเรียกชื่อทฤษฎีนี้ว่าทฤษฎีสัญชาตญาณ - การปฏิบัติ-การเตรียมตัว ในความคอดของเจ้าของทฤษฎีนี้ การเล่นเป็นการเตรียมตัวในสองด้าน คือ โดยทั่วไปการเล่นจะเกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติของทักษะทางร่างกายและการประสานงาน ซึ่งเป็นการสามารถใช้ตัวเองทางด้านร่างกายและเป็นไปโดยเฉพาะมากขึ้น การเล่นช่วยให้เกิดการปฏิบัติทดลองในบทบาทหน้าที่ซึ่งสัตว์และเด็กเล็กๆ จะต้องกระทำต่อไปเมื่อเติบโตขึ้น ท่านผู้นี้ยังได้ศึกษาการเล่นของเด็กที่เป็นเชิงสัญลักษณ์ทางจินตนาการ กล่าวคือ ในการเล่นเช่นนั้น เด็กๆ แล้วแต่เขาจะเกิดจินตนาการ ตัวอย่างเช่น ในการสร้างสิ่งแวดล้อม เด็กจะสมมติให้สิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นเรือบิน เรือ โรงเรียน และอื่นๆ

กรูส (Groos) เช่นเดียวกับมัวร์ (Moore) เห็นว่า แม้ว่าเด็กจะสามารถแยกแยะระหว่างสิ่งที่เป็นจริงกับสิ่งสมมติในการเล่นเช่นนั้น แต่เด็กก็ยังคงมีความคิดหลอกลวงตนเองว่าสิ่งที่สมมตินั้นเป็นจริง ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่าการถูกหลอกให้รู้สึกเช่นนั้น ทำให้เด็กเกิดความเป็นอิสระมากกว่า ด้วยการคงสิ่งนี้ไว้ เด็กจะจินตนาการไปได้ทุกอย่างตามที่ตนต้องการ สำหรับกรูส ส่วนประกอบที่อยู่ในการเล่นเชิงสัญลักษณ์ของเด็ก คือสาระสำคัญของศิลปะที่แสดงออกทางกายภาพ และการแสดงละคร และภาพลวงตาคืออิสระที่เกิดขึ้นซึ่งสะท้อนให้เห็นการแสดงจินตนาการและความสนุกสนานที่เด็กได้รับ เช่นเดียวกับ ซิลเลอร์ , กรูสมองเห็นศิลปะเป็นการแสดงออกของผู้ใหญ่ที่ถือได้ว่าเป็นการเล่นของเด็กนั่นเอง

ทฤษฎีของกรูสมีอิทธิพลมากต่อนักการศึกษา โดยเฉพาะต่อเรื่องวิธีการสอนเด็กเล็ก ซึ่งนิยมการให้อิสระแก่เด็กในการกระทำ สนับสนุนเด็กให้ทำในสิ่งต่างๆด้วยตนเอง โดยเฉพาะการให้เขาลองทำกิจกรรมของผู้ใหญ่ แต่ให้อยู่ในลักษณะและระดับที่เล็กกว่า หรือน้อยกว่า

อย่างไรก็ดี มีข้อวิจารณ์ทฤษฎีนี้ว่าการเล่นแม้ว่าจะสมเหตุสมผลที่ว่าเป็นการเตรียมเด็ก โดยทั่วไปคือช่วยเด็กให้มีความยืดหยุ่นและทักษะในการเคลื่อนไหวทางร่างกาย และได้ประสบการณ์ในการจัดการกับโลกทางสังคมและกายภาพ แต่การเล่นที่เป็นการเตรียมในความหมายเฉพาะอาจก่อให้เกิดคำถามได้มาก ตัวอย่างเช่น เด็กหญิงเล็ก ๆ คนหนึ่งเล่นตุ๊กตา เธอให้ตุ๊กตาดื่มน้ำ ดูว่าหรือสนับสนุนตุ๊กตาและเอาตุ๊กตาไปนอน ตามทฤษฎีของกรูส พฤติกรรมต่างๆของเด็กหญิงผู้นี้แสดงให้เห็นการทดลองปฏิบัติของสัญชาตญาณการเป็นแม่ใช่หรือไม่ เป็นไปได้หรือไม่ว่าเด็กหญิงมีโอกาสเล่นเช่นนี้จะเป็นแม่ที่ดีต่อไป หรือในกรณีที่ได้ก๊อชเล่นขั้บรถยนต์จากเก้าอี้ที่เขาสมมติขึ้นว่าเป็นรถ เขาจะเป็นคนขับที่ดีต่อไปในอนาคตหรือไม่ คำตอบก็คงไม่อาจให้ได้โดยแน่ชัด ข้อสงสัยนี้จึงหมายความว่าลักษณะการเตรียมตัวในการเล่นของเด็กอาจจะยังไม่สามารถยอมรับกันได้ในความหมายเฉพาะ อย่างไรก็ตามเด็กอาจมีโอกาพัฒนาความสนใจและทัศนคติที่ดีต่อการเล่นชนิดใดก็ได้ เมื่อเด็กได้รับความสนใจและติดตามอย่างใกล้ชิด ก็มีหนทางที่ว่าเขากำลังเข้าสู่เรื่องที่เป็นจริงในชีวิตมากขึ้น

4. ทฤษฎีการกระทำตามซ้ำ ๆ ตามขั้นตอนวิวัฒนาการ (The recapitulation theory)

ตามความเห็นของนักจิตวิทยาคนสำคัญคือ สแตนเลย์ ฮอลล์ (Stanley Hall) เกมที่เด็กเล่นจะมีลำดับของขั้นอายุ ชั้นเหล่านี้จะลำดับขึ้นเหมือนกับระยะเวลาของวิวัฒนาการ คือในการเล่นเด็ก ๆ จะกระทำตามสิ่งที่บรรพบุรุษเราได้กระทำมาแล้วในอดีต เช่น ทารกที่คลานสะท้อนให้เห็นที่มาเบื้องต้นของคน ที่คลานสี่ขา เด็กอายุ 6 ขวบ ชอบเล่นสกปรกกับโคลนและคลานเข้ากอล่งหรือช่องต่างๆ แสดงถึงประสบการณ์ของความเคยชินที่อยู่ ถ้าเด็ก 9 ขวบ เล่นแบบอินเดียนแดงแสดงถึงลักษณะของการเป็นผู้แสวงการล่าสัตว์และนักรบ หน้าที่ของการเล่น คือการปล่อยให้เด็กเป็นอิสระจากพฤติกรรมดั้งเดิมที่เขา ยังคงมีติดอยู่จากบรรพบุรุษ จากการเล่นเด็กจะสามารถสลัดสิ่งเหล่านี้ และก้าวไปสู่ขั้นสูงสุดต่อไปของวิวัฒนาการทางสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่

ทฤษฎีนี้ไม่เป็นที่ยอมรับกันต่อไปแล้วในขณะนี้ เพราะทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะที่บุคคลได้รับว่าเป็นเรื่องพันธุกรรม (heredity) ใช่หรือไม่ การศึกษาต่างๆ แสดงว่าเกมที่เด็กเล่นไม่ได้เป็นไปตามขั้นตอนของวิวัฒนาการ อายุต่ออายุ ดังเช่น ฮอลล์ เคยเสนอไว้ หากการเล่นมีตัวกำหนดหลายประการ ซึ่งได้แก่ ลักษณะทั่วไปของสังคม (เกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรม) สภาพของท้องถิ่น (ในเมือง-ชนบท) ฤดู การหรือดินฟ้าอากาศ เหตุการณ์สำคัญประจำชาติ ลักษณะทั่วไปของวัฒนธรรม ความเครียดที่เด็กอาจใช้ ความอดทน เช่นจากการฝึกขับถ่ายอย่างเข้มงวดรุนแรง หรือเหตุการณ์ในสงคราม เป็นต้น

จากการสังเกตประจำวันแสดงให้เห็นว่า เด็กในสังคมเกือบทั่วไปของโลกในขณะปัจจุบันนี้ เข้าไปอยู่ในสังคมอุตสาหกรรมในช่วงอายุที่น้อยกว่าที่ทฤษฎีนั้นกล่าวถึง ตัวอย่างเช่น เด็กหญิงเล็ก ๆ ก็จะมีโอกาสเช่นเดียวกับเด็กชายเล็ก ๆ ในการที่จะเล่นขั้วรถ ขั้วรถไฟและรถเมล์ คอมพิวเตอร์ ตั้งแต่อายุในวัยอนุบาล

จากทฤษฎีนี้เคยได้รับการเอาใจใส่อย่างจริงจังในตอนระยะต้นศตวรรษที่ 20 เนื่องจากผู้เป็นเจ้าของทฤษฎีได้เป็นผู้ที่สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคคลในวงการศึกษาและจิตวิทยาอย่างมากมาย แม้ว่าจะขาดความแน่ชัดในเชิงวิทยาศาสตร์ สิ่งที่เราอาจกล่าวได้มากที่สุดเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ก็คือ การเตือนให้เราสังเกตเห็นว่าการเล่นส่วนมากของเด็กชายมีลักษณะทางสังคม-วัฒนธรรมที่ล้าหลัง(primitive) มากกว่าเด็กหญิง ดังเช่นตัวอย่างในการเล่นมวยปล้ำ การตกปลา การเลี้ยงกบ การไล่จับ ฯลฯ คุณค่าที่เด็กชายได้ก็คือ ความทรหดอดทน ความกล้าหาญ และความซื่อสัตย์

5. ทฤษฎีการเล่นเชิงปลดปล่อยอารมณ์ (The catharsis theory of play)

แม้ว่าฟรอยด์ (Freud) นักจิตวิทยาวิเคราะห์คนสำคัญจะไม่ได้แสดงทฤษฎีเกี่ยวกับการเล่นออกมาอย่างเห็นได้ชัด แต่เขาก็ได้ให้ความสนใจในเรื่องการเล่นของเด็ก ในฐานะที่เป็นการแสดงออกทางด้านชีวิตเชิงอารมณ์ของเด็ก และอาจใช้เป็นสัญญาณเตือนภัยต่อปัญหาทางอารมณ์ของเด็กที่จะเกิดขึ้นได้ เขาได้รับอิทธิพลจาก กูส มาก ตัวอย่างเช่นเขาเห็นว่าการเล่นขั้ว ๆ กับคำหรือวลีของเด็ก เกิดขึ้นเพราะเป็นสัญญาณที่บังคับให้เด็กทดลองความสามารถของตน ในการอธิบายความต้องการของเด็กในการที่จะเล่นเกมขั้ว ๆ หรือในการฟังนิทานเรื่องเดียวกันซึ่งแสดงขั้วแล้วขั้วอีก ฟรอยด์กล่าวว่าเป็นไปโดยหลักของความพึงพอใจ และความสนุกสนานจากการได้ยืมสิ่งพูดขั้วหรือการกระทำขั้ว และยังถือเป็นการแสดงความคิดอีกด้วย แต่ไม่ใช่ความสุขในความหมายซึ่งกูสเคยกล่าวไว้ว่าเป็นสาระสำคัญของการเล่นของเด็ก ฟรอยด์ กล่าวต่อไปว่าการกระทำขั้ว ๆ ได้ให้ความแน่ใจแก่เด็กว่าโลกที่เขาอาศัยอยู่นั้น มีความมั่นคงและอาจให้การพยากรณ์ได้ เขาได้เขียนเรื่องเกี่ยวกับการเล่นแบบฝันเฟื่อง (fantasy) และจินตนาการ (imagination) ของเด็กไว้มาก ตลอดจนกล่าวถึงความเป็นไปได้ที่จะตีความการเล่นของเด็กเช่นนั้น ในลักษณะเดียวกับที่เขาได้พยายามตีความหมายของความฝันของผู้ใหญ่ สำหรับฟรอยด์แล้วเขาเห็นว่าด้วยการเล่นแบบฝันเฟื่องและมีจินตนาการ เด็กจะต้องพยายามเป็นผู้ควบคุมประสบการณ์ในสิ่งที่เขาพบแล้ว

หรือกำลังพบว่าให้ความเจ็บปวดต่อจิตใจและอารมณ์ของเขา การเล่นซ้ำในสิ่งที่ให้ความเจ็บปวดแก่เขาทางอารมณ์ จะช่วยให้เขาเกิดความเข้มแข็งขึ้นและเป็นตัวของเขาเองมากขึ้นด้วย

ส่วนนักจิตวิทยาวิเคราะห์คนสำคัญอีกท่านหนึ่งคือ อีริกสัน (Erikson) ก็เห็นสอดคล้องกันกับ فروยด์ ในความสำคัญของการเล่นแบบจินตนาการ ซึ่งช่วยให้เด็กสามารถจัดการกับประสบการณ์ที่เจ็บปวดทางอารมณ์ได้ กล่าวง่าย ๆ ก็คือ ความคิดของนักจิตวิทยาวิเคราะห์สองท่านนี้นำไปสู่รากฐานของการบำบัดปัญหาทางอารมณ์ของเด็กด้วยการเล่น โดยพิจารณาว่าการเล่นเป็นวิถีทางธรรมชาติที่เด็กสามารถแสดงออกความรู้สึกของตนออกมาได้อย่างเปิดเผย ขณะที่ فروยด์ ย้ำการทำซ้ำ พุดซ้ำในการเล่นของเด็ก อีริกสันก็จะเน้นในเรื่องความเข้มแข็งของตน (ego strength) ซึ่งเด็กจะได้จากการเล่น ด้วยการเล่นนี้เด็กจะค่อย ๆ สามารถจัดการและควบคุมสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นปัญหากับตัวเขาได้ อีริกสันได้ให้ความสำคัญทางสังคมของการเล่นเป็นอย่างมาก เขาเห็นว่าด้วยการเล่นเท่านั้น เด็กจึงจะสามารถพบโลกที่เป็นจริงที่เขาต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่าทฤษฎีการเล่นเชิงปลดปล่อยอารมณ์นี้ มีความเชื่อว่า การเล่นเป็นการระบายออกตามธรรมชาติของเด็ก และเป็นสิ่งรองรับสำคัญต่อปัญหาต่าง ๆ ทางอารมณ์ การให้การบำบัดต่อเด็กที่มีปัญหาทางบุคลิกภาพทางและอารมณ์ด้วยการเล่น จะมีคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อการช่วยเหลือเด็กในลักษณะเช่นนั้น ในการเล่นเด็กได้มีโอกาสได้ระบายสิ่งที่ตนกังวลและความเครียดทางอารมณ์ออกได้อย่างอิสระ การเล่นทั้งที่เป็นแบบซึ่งผู้ใหญ่ให้นำทางให้หรือไม่ให้นำทางให้ จะช่วยผ่อนคลายความกดดันทางอารมณ์ให้กับเด็ก การบำบัดเด็กด้วยการเล่นจะทำให้เด็กได้มีโอกาสเป็นตัวของตัวเอง ได้แสดงออกถึงความต้องการของเขา โดยไม่รู้สึกรังเกียจหรืออายจะเรียนรู้วิธีการแสดงออกถึงความรู้สึกและความต้องการเหล่านั้นออกมาได้อย่างเหมาะสม

6. ทฤษฎีการเล่นเชิงให้ความสุข (The enjoyment or hedonic theory)

ขณะที่มีทฤษฎีหลายทฤษฎีได้พยายามให้คำอธิบายตามแนวคิดต่าง ๆ ของเกี่ยวกับการเล่น เช่น การกล่าวว่า การเล่นคือการใช้พลังงานส่วนเกินของเด็ก เด็กต้องการที่จะปลดปล่อยพลังงานส่วนเกินนั้น หรือการเล่นเป็นเรื่องของสัญชาตญาณ-การฝึกซ้อม-และเตรียมตัว เพื่อปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในแบบของผู้ใหญ่ต่อไป หรือการเล่นเป็นการกระทำซ้ำตามขั้นตอนของวิวัฒนาการ หรือการเล่นเป็นการแสดงออกทางอารมณ์ ซึ่งช่วยให้ผู้เล่นมีโอกาสเป็นตัวของตัวเองและเกิดความคิดความเข้าใจตนเองดีขึ้น ก็ยังมีทฤษฎีการเล่นอีกอย่างเกิดขึ้น คือทฤษฎีการเล่นเชิงให้ความสุขความพอใจแก่ผู้เล่น

ผู้ให้แนวคิดทฤษฎีนี้คือ เฮลลอค (Hurlock) นักจิตวิทยาพัฒนาการคนสำคัญอีกท่านหนึ่ง ผู้ให้นิยามการเล่นว่า เป็นสิ่งซึ่งสัมพันธ์กับกิจกรรมอะไรก็ตามที่กระทำแล้วให้ความสุขความพอใจ โดยไม่ต้องพิจารณาว่าผลสุดท้ายที่ได้รับว่าจะเป็นอย่างไร ผู้เล่นจะทำสิ่งนี้ด้วยความเต็มใจปราศจากการถูกบังคับจากแรงบังคับใด ๆ ภายนอก บุคคลจะเล่นเพื่อความสนุกเพลิดเพลินจากการเล่นโดยไม่มีแรงจูงใจอื่น การเล่นจึงแตกต่างไปจากงาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่นำไปสู่จุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ความสุขความ

พอใจอาจจะมีได้เช่นกันว่าบางครั้งกิจกรรมการเล่นถูกกำหนดทิศทาง ให้ไปสู่เป้าประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งมากกว่าสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น ในการแข่งขันเกมกีฬา เมื่อนั้นการแข่งขันจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของการเล่นที่มีลักษณะเป็นการงานทันที

การเล่นในทฤษฎีนี้จึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญซึ่งเป็นที่ยอมรับในชีวิตของเด็ก มีน้อยคนที่จะหยุดคิดพิจารณาว่า บทบาทของการเล่นสำคัญอย่างไรในการพัฒนาเด็กทางด้านกายภาพ การเล่นมีความจำเป็นยิ่งที่ช่วยเด็กให้พัฒนากล้ามเนื้ออย่างเหมาะสมและออกกำลังส่วนต่าง ๆ ทั้งหมดของร่างกาย การเล่นที่เด็กมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน จะทำหน้าที่เป็นการระบายพลังส่วนเกิน ซึ่งถ้าเก็บไว้โดยไม่ใช้หรือเก็บไว้จนเสียความสมดุลก็จะทำให้เด็กนั้นเครียดและอยู่ไม่เป็นสุข ถ้าไม่มีการเล่น โดยเฉพาะการเล่นกับเด็กคนอื่น ๆ แทนการเล่นกับผู้ใหญ่แล้ว เด็กก็อาจจะกลายเป็นคนเห็นแก่ตัว ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางและมีลักษณะข่มขู่ผู้อื่นได้ จากการที่เด็กได้ศึกษาการเล่นจากเด็กคนอื่น ๆ เขาเริ่มที่จะเรียนรู้การมีส่วนร่วม รู้จักให้ และให้ความร่วมมือกับผู้อื่น ในที่สุดเด็กก็สามารถพัฒนาบุคลิกภาพที่กลมกลืนได้กับกลุ่ม

ในทฤษฎีการเล่นที่กล่าวมาให้ความสุขความเพลิดเพลินนี้ นอกจากจะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเล่นในแง่ของพฤติกรรมทางสังคมแล้ว ยังชี้ให้เห็นคุณค่าของการเล่นในแง่ของการเรียนรู้ การบำบัด และการฝึกอบรมเด็กทางด้านจริยธรรมอีกด้วย การเล่นในทฤษฎีดังกล่าวจึงถือเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ก่อให้เกิดความเพลิดเพลินในตัวของการกระทำนั้น ๆ เอง

7. ทฤษฎีการเล่นเชิงสังคม (The social significance play theory)

ทฤษฎีนี้อาจถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีการเล่นเชิงจิตบำบัด หรือจิตวิทยาวิเคราะห์ของฟรอยด์ก็ได้ เนื่องจากยังมีหลายสิ่งที่ควรเน้น นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วในทฤษฎีการเล่นเชิงจิตวิทยาวิเคราะห์ จึงเห็นควรนำมากล่าวไว้ต่างหากเป็นอีกทฤษฎีหนึ่ง

ฟรอยด์ เคยกล่าวไว้ว่าเด็กจะสามารถเกิดความประทับใจได้มากถ้าเขาทำอะไรได้ซ้ำ ๆ ดังนั้นการเล่นซ้ำ ๆ ของเด็กช่วยให้เด็กมีความมั่นใจในความสามารถของตน การเล่นเป็นวิธีการธรรมชาติที่เด็กแสดงความรู้สึกของตนออกมา กิจกรรมการเล่นที่มุ่งให้การบำบัดเด็กที่มีปัญหาทางจิตใจและอารมณ์จึงให้โอกาสเด็กขณะเล่น ให้ระบายปัญหาของเขาออกมาได้ กล่าวคือ เด็กใช้การเล่นแทนลักษณะการพูดที่ผู้ใหญ่มักต้องกระทำกับแพทย์ผู้รักษา เพื่อนฝูง หรือนักจิตบำบัด เมื่อเขาต้องการระบายปัญหา

ขณะที่ฟรอยด์ ย้ำความสำคัญของการทำซ้ำในการเล่นของเด็ก อีริคสัน (Erikson) นักจิตวิทยาวิเคราะห์ที่มีชื่อเสียงมากอีกท่านหนึ่ง กล่าวเน้นไปถึงความเข้มแข็งในตน (ego strength) ซึ่งเด็กจะได้รับจากการเล่นโดยทั่วไปหรือเล่นซ้ำ ๆ เพราะจากการเล่นซ้ำ ๆ เด็กจะรู้สึกว่าเขาสามารถควบคุมบางสิ่งบางอย่างได้ กล่าวได้ว่า อีริคสัน เป็นบุคคลที่กล่าวถึงความสำคัญทางสังคมของการเล่น ในการเล่นเด็กพบโลกที่เขาจะต้องมีส่วนร่วมกับผู้อื่น ข้อคิดนี้ก้าวไปไกลเกินกว่าสิ่งที่ทฤษฎีการเล่นเชิงจิตบำบัดหรือจิตวิทยาวิเคราะห์กล่าวไว้

เป็นที่สังเกตว่าในการเล่นของกลุ่มเด็ก เด็กมักแสดงบทบาทของผู้ใหญ่หรือถ้าเล่นเองคนเดียวก็อาจแสดงบทบาทหลายอย่างที่เสริมกัน เช่น อาจเล่นได้ทั้งเป็นครูและนักเรียน และพ่อแม่ หรืออาจสร้างเงื่อนไขจินตนาการพร้อมกับให้ชื่อเสียงและกำหนดบทบาทให้เสร็จพร้อมกับมีอีกบทบาทหนึ่งสำหรับตัวเองที่จะเล่น

ในการเล่นเช่นนั้นจะมีสาระทั้งความอิสระและการควบคุม เด็กเป็นอิสระที่จะเล่นบทบาทอะไรก็ได้ที่ตนต้องการ แต่เมื่อรับบทบาทนั้นแล้วเขาก็จะถูกควบคุมโดยพฤติกรรมที่เหมาะสมซึ่งเขาต้องแสดงในบทบาทนั้น อาจมีบางครั้งที่เด็กเบื่อการเล่นบทบาทต่าง ๆ และต้องเปลี่ยนพฤติกรรมไปมาให้เหมาะสม เมื่อนั้นเด็กก็จะไม่เล่นอีกต่อไปแต่กลับทำพฤติกรรมอื่นที่แปลก ๆ อีกต่อไปอย่างอิสระ

ในระยะต้น ๆ ของชีวิต เด็กจะใช้ตัวเด็กคนอื่นซึ่งไม่ใช่ในฐานะบุคคล แต่ในฐานะคล้ายเป็นสิ่งของ เช่น เอาไว้ดึง ผลัก ทูบ ตี บังคับ ฯลฯ ต่อมาเมื่อเด็กสองคนเกิดความคิดที่จะแสดงบทบาทต่อกัน ตัวอย่างบทบาทพ่อแม่ เด็กแต่ละคนก็จะถูกกำหนดให้แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อบทบาทของตน และคาดหวังว่าเด็กผู้เป็นเพื่อนจะแสดงบทบาทที่เหมาะสมต่อตนด้วย กล่าวคือการเล่นของเด็กในระยะต่อมา จะถูกจัดระบบโดยการคำนึงถึงผู้อื่น เด็กเริ่มเห็นความสำคัญของบทบาทต่าง ๆ และการสวมบทบาทนั้น ๆ ในองค์กรของสังคม มโนภาพหรือความคิดที่มีเกี่ยวกับตนเองพัฒนาขึ้นจากกรณีมีโอกาสได้เล่นเกมและบทบาทต่าง ๆ เหล่านี้ เพราะการเล่นช่วยให้เด็กเห็นว่าคนอื่น ๆ ที่เขาเกี่ยวข้องกับนั้นไม่เหมือนเขา และจำเป็นที่เขาจะต้องกระทำตนให้เหมาะสมกับบทบาทที่เขาได้รับ การเล่นที่ถูกจัดระบบของเด็กที่เริ่มโตขึ้นนี้ จึงมีความสำคัญในเชิงสังคมซึ่งจะมีผลต่อพัฒนาอย่างสำคัญในด้านทักษะทางสังคมและบุคลิกภาพของเด็กไปด้วย

8. ทฤษฎีการเล่นเชิงรู้คิด (The cognitive theory of play)

แนวคิดที่เกี่ยวกับการเล่น ซึ่งอาศัยทฤษฎีการรู้คิดมาอธิบาย กล่าวคือ การเล่นเป็นการกระทำที่ถือเป็นผลรวมของพฤติกรรมทั้งหมดของเด็กในการเล่น เด็กจะต้องมีการปรับตัวเพื่อให้เขาเข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวเสียก่อน แล้วจึงนำข้อมูล ต่าง ๆ ที่เขารู้และเข้าใจนั้นไปเก็บสะสมไว้ในโครงสร้างของการรู้คิดหรือสติปัญญา เพื่อให้มีการปรับขยายโครงสร้างเดิมให้กว้างขวางขึ้น ซึ่งนับเป็นการเตรียมพร้อมที่จะรับการเรียนรู้ในขั้นสูงต่อไป เพียเจท์ (Piaget) นักจิตวิทยาคนสำคัญชาวสวิส ได้ถือว่าการเล่นเป็นส่วนสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งของการพัฒนาการรู้คิดที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญและต่อเนื่องกัน

เพียเจท์ อธิบายว่าการเล่นเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาสติปัญญา การเล่นเป็นการกระทำและการคิดที่ผู้เล่นมีความพอใจ ถือเป็นกิจกรรมที่เกิดจากตัวผู้เล่นเป็นผู้กำหนดเองมากกว่าได้ รับอิทธิพลโดยตรงจากสิ่งแวดล้อม ลักษณะของการเล่นที่ให้ความพอใจต่อผู้เล่นนี้มีความคล้ายคลึงกับทฤษฎีที่กล่าวมาแล้ว คือทฤษฎีเชิงให้ความพอใจ นอกจากนั้นการเล่นของกลุ่มทฤษฎีการรู้คิดยังได้รับการอธิบายต่อไปอีกว่าจะพัฒนาไปตามลำดับขั้นของพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กต่อเนื่องกันไปตามลำดับ ไม่สลับซ้ำซ้อนกล่าวคือ เมื่อพัฒนาการขั้นต้นเกิดความสมดุลดีแล้วก็จะพื้นฐานให้เกิดการพัฒนาก้าวไปสู่ขั้น ๆ

ต่อไปและในพัฒนาการแต่ละขั้นจะแสดงให้เห็นการจัดระบบความคิดและลักษณะพฤติกรรมในช่วงระยะเวลาสั้นๆ

กล่าวโดยสังเขป ทฤษฎีการเล่นเชิงรู้คิด อธิบายลำดับขั้นของพัฒนาการการเล่นโยเริ่มจากขั้นการเล่นที่เด็กต้องอาศัยประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว ลักษณะการเล่นแสดงออกโดยพฤติกรรมที่มีการเคลื่อนไหว เด็กผู้เล่นจะใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ ในการรับรู้และมีการกระทำหรือการเล่นนี้ซ้ำ ๆ โดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยหรือเบื่อหน่าย ขั้นต่อมาคือขั้นการเล่นที่เด็กรู้จักใช้สัญลักษณ์ กล่าวคือ ในขั้นนี้เด็กจะในการแสดงความต้องการ การเล่นที่มีการสมมติจะสร้างความพอใจให้แก่เด็กอย่างมาก ขั้นถัดมาคือ ขั้นการเล่นที่สื่อความคิดความเข้าใจการเล่นส่วนใหญ่จะประกอบด้วย กฎเกณฑ์และการดำเนินวิธีการเล่นต่าง ๆ โดยมีการใช้หลักเหตุผลเป็นสำคัญ มีการคิดถึงเหตุผลและความเป็นไปได้ในสิ่งที่ตนเอง รู้จักสื่อความคิดของตนให้ผู้อื่นรับรู้และเข้าใจการเล่น จะมีลักษณะเลียนแบบตามความเป็นจริงของสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

3.3 ประเภทของการเล่น

การเล่นมีหลายชนิดหลากหลายประเภท แบ่งตามระดับอายุและพัฒนาการ มีการแบ่งรูปแบบของการเล่นหลายแบบ ในที่นี้แบ่งตามพัฒนาการของสมอง เป็น 2 รูปแบบ คือ การเล่นพัฒนาสติปัญญา (Cognitive Play) และการเล่นพัฒนาทางสังคม (Social Play)

3.3.1 การเล่นพัฒนาสติปัญญา(Cognitive Play)

เป็นการเล่นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิด และการใช้เหตุผล ซึ่งครอบคลุมถึงการใช้ตรรกะ การรับรู้ การจัดการข้อมูล การเชื่อมโยง การจัดหมวดหมู่ และการแก้ไขปัญหา ซึ่งอ้างอิงตามการศึกษาวิจัยของ Piaget, Vygotsky และ Gardner

ยิ่งเด็กสนใจการเล่นพัฒนาสติปัญญา มาก เด็กจะยิ่งฉลาดขึ้น มีจินตนาการที่ดีขึ้น มีสมาธิ และความสนใจจดจ่อดีขึ้น สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้ดี ช่วยเพิ่มพูนทักษะในการเจรจาต่อรอง และสนุกสนานกับการเรียนรู้ต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานของการคิดในเชิงตรรกศาสตร์อีกด้วย

ตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget แบ่งการเล่นตามลำดับ ดังนี้

1) การเล่นสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Play) ในช่วงวัยทารก และวัยเตาะแตะ เด็กเรียนรู้ผ่านประสบการณ์การสัมผัสต่างๆ และการเคลื่อนไหวร่างกายในช่วง 6 เดือนแรก เด็กจะลองผิดลองถูกผ่านการผลักและการกำ เช่น ผลักลูกบอลให้หมุนบนพื้นแล้วมองดู เมื่อเด็กควบคุมการเคลื่อนไหวได้ดีขึ้น ก็จะคลานตามไปเก็บลูกบอลที่ผลักไป

เมื่ออายุ 9 เดือน เด็กเริ่มสังเกตเห็นว่าของเล่นที่ผลักไปแต่ละอย่างมีการตอบสนองแตกต่างกัน เช่น ลูกบอลหมุน ก้อนกริ่งมีเสียง เป็นต้น พออายุประมาณ 1 ขวบ ก็เริ่มมีการเล่นของเล่นแต่ละอย่างแตกต่างกันไป เช่น เตะลูกบอล เขย่ากริ่ง เป็นต้น

ในขวบปีที่ 2 ในช่วงวัยเตาะแตะ เด็กเพิ่มการรับรู้ในหน้าที่การทำงานของวัตถุต่างๆ มากขึ้น เช่น วางแก้วน้ำบนที่รองแก้ว เอาช้อนใส่ปาก เป็นต้น การเล่น “จ๊ะเอ๋” สามารถช่วยให้เด็กเรียนรู้การผลัดกันเล่น การตอบสนอง และการชวนคนอื่นให้มาเล่นด้วยได้

2) การเล่นสมมติ (Pretend Play) เป็นการเล่นที่ซับซ้อน เกิดขึ้นเมื่อเด็กสามารถเข้าใจในเรื่องสัญลักษณ์ ตัวแทนในใจ (Symbolic) ช่วงอายุ 2-7 ปี เด็กจะแสดงออก สวมบทบาท และแปลงสภาพวัตถุต่างๆ เป็นไปตามความคิด ความรู้สึกของเขา

แก่นของเรื่อง que เด็กนำมาเล่นสมมติบ่อยที่สุด มักเป็นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว รองลงมาคือ การจัดการกับเหตุการณ์ที่ไม่ดี เหตุการณ์ที่คุกคามชีวิตเด็ก

เด็กมักจะสมมติบทบาทจากสิ่งที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน จากในหนังสือ หรือในจอทีวี เช่น พ่อ แม่ ลูก ตำรวจ หมอ พยาบาล ชูเปอร์แมน สไปเดอร์แมน เป็นต้น

* การเล่นเชิงสังคม (Sociodramatic Play) มักเป็นการเล่นบทบาทสมมติ โดยสมมติเรื่องที่จะเล่น จากสิ่งกระตุ้นใกล้ตัว เช่น เห็นของใช้ในบ้านก็สวมบทบาทหน้าที่ต่างๆ ทำความสะอาด ทำอาหาร เห็นไม้กวาดอาจเล่นเป็นแม่มด หรือเห็นผ้าคลุมอาจเล่นเป็นซูเปอร์ฮีโร่ เป็นต้น

เป็นการเล่นที่ช่วยจัดการความขัดแย้งในจิตใจได้เป็นอย่างดี เด็กมักพูดถึงกฎที่ต้องปฏิบัติตามผ่านการเล่น เช่น “ตีกแล้วนะ เข้านอนได้แล้ว” เด็กมักแสดงอารมณ์ของตนเองผ่านการเล่น เช่น สั่งไอศกรีม และลูกกวาดผ่านเมนูอาหารสมมติ

* การเล่นเชิงโครงสร้าง (Construction Play) โดยมีแก่นของเรื่องที่สร้างขึ้น มีการกำหนดเป้าหมายไว้ชัดเจน มักพบในช่วงปฐมวัย ใช้รถเด็กเล่น ตุ๊กตา และบล็อกไม้ สร้างเป็นสถานการณ์จำลองขึ้นจากประสบการณ์ที่เด็กเคยพบมา เล่นก่อสร้างทราย สร้างเป็นประสาธ

* การเล่นเคลื่อนไหว เล่นต่อสู้ (Rough and Tumble Play) ก็พบได้บ่อยในช่วงปฐมวัย เด็กจะวิ่ง กระโดด ตีลังกา เล่นมวยปล้ำ ซึ่งดูเหมือนจะรุนแรงและทำให้ผู้ใหญ่เป็นกังวล และสั่งห้ามอยู่เสมอ แต่การเล่นเหล่านี้ก็ช่วยพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวเป็นอย่างดี ช่วยให้เด็กแยกแยะระหว่างความรุนแรงจริงๆ กับการเล่นได้ และยังช่วยให้เด็กเรียนรู้การจัดการกับกิจกรรมของตนเองและของกลุ่มอย่างเหมาะสม

3) การเล่นเกมส์ (Games with Rules) เด็กมักจะเริ่มสนใจเล่นเกมส์กับเพื่อนเป็นอายุ 5 ปี เนื่องจากสามารถคิดในเชิงตรรกะและเชิงสังคมได้ดีขึ้น

องค์ประกอบสำคัญในการเล่นเกมส์ คือ กติกา ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมกลุ่ม มักแบ่งเป็น 2 ฝ่ายหรือมากกว่านั้นก็ได้ มีการแข่งขันกัน และมีข้อกำหนดว่าจะเป็นผู้ชนะได้อย่างไร แต่เด็กมักจะเล่นเกมส์อย่างยืดหยุ่น ไม่เอาเป็นเอาตาย และมีการปรับเปลี่ยนกติกาตามความต้องการและความเห็นของกลุ่ม เด็กได้เรียนรู้การมีเป้าหมายร่วมกัน การร่วมมือกัน การแข่งขันกันซึ่งมีการแพ้การชนะ และเข้าใจถึงศักยภาพของตนเอง

เกมส์แต่ละแบบก็มีประโยชน์แตกต่างกันไป เช่น เกมส์หมากกระดานจะช่วยเสริมทักษะการใช้เหตุผล และการวางแผน เกมส์ไพ่จะช่วยเสริมทักษะทางคณิตศาสตร์และการเอาใจฝ่ายตรงข้าม

3.3.2 การเล่นเกมพัฒนาทางสังคม (Social Play)

เป็นการแบ่งตามพัฒนาการทางสังคม การเล่นเกมส์สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของเด็กในการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในวัยเดียวกันโดยเด็กจะมีการเล่นตามลำดับดังนี้

1) พฤติกรรมแบบไร้จุดหมาย (Unoccupied Behavior) มักพบในช่วงวันทารกจนถึงวัยเตาะแตะ เด็กจะมีจุดสนใจอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงชั่วขณะไม่เจาะจงกับกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งโดยเฉพาะ เมื่อไม่พบอะไรที่น่าตื่นเต้นจะย้อนกลับมาสำรวจร่างกายตนเอง เดินไปเดินมาอย่างไร้จุดหมาย คลานขึ้นลง แก้อื้อ มุดเข้าใต้โต๊ะ หรือจ้องมองอย่างล่องลอยไปในอากาศที่ว่างเปล่า

2) พฤติกรรมการเฝ้าดู (Onlooker Behavior) พบมากในวัยเตาะแตะอาจพบบ้างในเด็กโต เมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคย เด็กจะเฝ้าดูเด็กคนอื่นเล่นบางครั้ง อาจจะมีพูดคุยถามคำถาม แต่จะไม่เข้าไปเล่นด้วยกัน มักยืนอยู่ใกล้ เพื่อฟังและดูว่าเกิดอะไรขึ้น

3) การเล่นเกมตามลำพัง (Solitary Play) พบมากในช่วงวัยเตาะแตะ อาจพบบ้างในเด็กโต เมื่ออยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคย เด็กจะเล่นตามลำพังกับของเล่นที่แตกต่างจากเด็กคนอื่นที่เล่นอยู่ใกล้ๆ เล่นในระยะห่างอย่างน้อย 3 ฟุต หรือเล่นอยู่ด้านหลังเด็กคนอื่น อาจมีพูดคุยกันบ้าง แต่จะสนใจแต่กิจกรรมการเล่นของตนเอง โดยไม่สนใจว่าเด็กคนอื่นจะทำอะไร ตัวอย่างเช่น เด็กอาจเล่นหุ่นยนต์ตามลำพังในขณะที่เด็กคนอื่นกำลังเล่นก่อกองทราย

4) การเล่นเกมขนาน (Parallel Play) พบมากในเด็กวัยเตาะแตะจนถึงช่วงปฐมวัยเด็กจะเล่นของเล่นที่เหมือนกับคนอื่น เล่นกันเป็นกลุ่ม ภายในรัศมี 3 ฟุต แต่ต่างคนต่างเล่น ไม่ได้เล่นด้วยกัน รับรู้ว่า

เด็กอยู่ข้างๆแต่จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้อง สามารถเดินเข้าออกจากกลุ่มได้ตามความต้องการ ตัวอย่างเช่น เล่นทรายคนละกอง

5) การเล่นด้วยกัน (Associative Play) พบมากในเด็กปฐมวัยตอนต้น เด็กจะเล่นด้วยกัน มีการพูดคุยกับสิ่งที่เขาเล่น มีการขอยืมและการให้ยืมของเล่นแต่ไม่มีการแบ่งหน้าที่หรือจัดระบบกิจกรรมการเล่นเพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์ของกลุ่มเด็กจะเล่นตามความสนใจของตนเอง และทำตามสิ่งที่ตนเองต้องการโดยไม่ฟังความคิดเห็นของกลุ่ม แต่สามารถเล่นด้วยของเล่นหรือกิจกรรมการเล่นเดียวกันได้

6) การเล่นร่วมมือกัน (Cooperative Play) พบมากในเด็กวัยเรียน เด็กจะเล่นกันเป็นกลุ่ม โดยมีการจัดระบบและวัตถุประสงค์ของการเล่นร่วมกัน ร่วมมือกันเพื่อทำกิจกรรมบางอย่าง เด็กจะรู้จักเป็นเจ้าของกลุ่ม มีผู้นำและผู้ตาม ผู้นำจะแบ่งหน้าที่ให้กับสมาชิกในกลุ่ม แต่ละคนจะส่งเสริมการทำหน้าที่ซึ่งกันและกัน

3.4 หลักในการเลือกของเล่น

การเลือกของเล่นที่เหมาะสม เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กผ่านการเล่น เพราะเด็กกับการเล่นเป็นธรรมชาติที่อยู่คู่กัน “การเล่น” คือสิ่งที่ช่วยเพิ่มพูนพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก และทำให้เด็กมีความสุขเพิ่มขึ้น เด็กมักดีใจ ยิ้ม หัวเราะ สนุกสนาน เมื่อได้เล่น ในขณะที่เดียวกัน เด็กก็ฉลาดขึ้นด้วยจากการเล่น การเล่นและของเล่นสำหรับเด็กในช่วงปฐมวัยมีความหมายและความสำคัญต่อชีวิตเด็กอย่างมาก โดยเฉพาะประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากการเล่น ถือเป็นรากฐาน (foundation) ที่สะสมเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่ซับซ้อนมากขึ้นในช่วงวัยต่อมา เด็กที่ขาดโอกาสในการเล่น หรือไม่เคยมีประสบการณ์ในการเล่น ย่อมมีโอกาสที่จะประสบปัญหาในการเรียนรู้และมีพัฒนาการล่าช้าได้ โดยทั่วไปแล้วการเลือกของเล่น ได้มีผู้เชี่ยวชาญได้ให้หลักการไว้มากมาย สรุปได้ดังนี้

3.4.1 เหมาะกับวัยและระดับพัฒนาการของเด็ก โดยของเล่นจะแตกต่างกันในเด็กแต่ละวัย เช่น เช่น ในช่วงวัยเด็กเล็กอายุ 6-7 เดือน เด็กเล่นของเล่นโดยการเอาของเล่นนั้นมา กัด อม ดม โยน หมุน หรือเคาะ เมื่อเด็กคว้าจับวัตถุใกล้ตัวได้ บางครั้งก็เอามาเคาะบนพื้นซ้ำๆ บางครั้งก็เอามาเขย่าเล่น บางครั้งก็เอามาเข้าปากกัด นับเป็นพื้นฐานของการสำรวจสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยใช้ประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว ของเล่นที่เหมาะสมในวัยนี้ ได้แก่ กิ่งกริ่ง กลอง ค้อนตอกหมุด ลูกบอลนุ่มๆ เป็นต้น เด็กอายุ 1-2 ปี ซึ่งอยู่ในวัยหัดเดิน ควรเป็นของเล่นประเภทลากจูง นอกจากนี้ของเล่นควรมีความ

ยากง่ายที่เหมาะสมกับระดับอายุและพัฒนาการด้วย ไม่ควรยากหรือง่ายเกินไปเพราะอาจทำให้เด็กเกิดความรู้สึกท้อแท้หรือไม่ท้าทาย เป็นต้น

3.4.2 มีความปลอดภัย ของเล่นควรทำจากวัสดุที่มีความแข็งแรง คงทนไม่แตกหักง่าย ไม่มีเหลี่ยมคม วัสดุที่ใช้ในการทำของเล่น ควรเป็นวัสดุที่ปลอดสารพิษ หรือทำจากวัสดุธรรมชาติ เพราะสารต่างๆ เช่น สีที่ใช้ทาหรือพ่นให้ของเล่นต่างๆ มีสีสังกะสี สังกะสี อาจมีส่วนผสมโลหะจำพวกสารปรอท ตะกั่ว แคดเมียม ซึ่งเป็นอันตรายต่อเด็กจากการสัมผัส สูดดมของเล่นนั้นๆ และมีขนาดที่ไม่เล็กจนเกินไปโดยเฉพาะในเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี เพราะเด็กอาจเอาเข้าปากได้ มีน้ำหนักที่พอเหมาะกับเด็กในการหยิบจับและสามารถทำความสะอาดได้ง่าย

3.4.3 มีประโยชน์รอบด้าน ของเล่นควรทำให้เด็กเรียนรู้ได้หลากหลายและส่งเสริมทักษะหลายๆด้าน เช่น บล็อกไม้ นอกจากทำให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ในการคิดวางไม้เป็นรูปแบบต่างๆ แล้ว ยังช่วยสอนทักษะทางคณิตศาสตร์เรื่องของสี ขนาด จำนวนและความสมดุลอีกด้วย หรือของเล่นประเภทที่ร้อยลูกปัด ที่ปักหมุด สามารถใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น เด็กได้พัฒนาการใช้กล้ามเนื้อมือ และตาให้สัมพันธ์กัน ได้ฝึกสมาธิ ได้เรียนรู้เรื่องสี การแยกสี เป็นต้น

3.4.4 มีประสิทธิภาพ ของเล่นควรกระตุ้นความสนใจของเด็กได้ดี เช่น มีสีสันสดใส ชวนมอง ทำให้เกิดเสียงได้ มีการเคลื่อนไหว ขยับ หมุนได้ หรือมีผลตอบกลับของการเล่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยเพิ่มความสนใจให้กับเด็กมีผลให้เด็กสามารถเล่นได้ยาวนานมีเวลาในการเรียนรู้และได้ประโยชน์จากการเล่นอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ควรมีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับอายุและความสามารถตามพัฒนาการของเด็ก ของเล่นที่ยากเกินไปจะบั่นทอนความสนใจในการเล่นของเด็กและทำให้เด็กรู้สึกท้อถอยได้ง่าย ส่วนของเล่นที่ง่ายเกินไปก็ทำให้เด็กเบื่อไม่อยากจะเล่นได้

3.4.5 มีมาตรฐานรับรอง ก่อนจ่ายเงินเพื่อซื้อของเล่นสำหรับเด็ก ควรสังเกตสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายรับรองว่าของเล่นนั้นได้รับการตรวจสอบและรับรองความปลอดภัยจากสถาบันที่ได้มาตรฐาน เช่น มอก. ASTM และ EN 71 เป็นต้น

3.4.6 ราคาไม่แพงจนเกินไป ของเล่นที่ดีไม่จำเป็นต้องมีราคาแพงหรือผลิตด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยเสมอไป เพราะของเล่นที่มีราคาแพง พ่อแม่หรือผู้ปกครองคงไม่สามารถซื้อหามาให้ลูกเล่นได้ทุกคนและที่สำคัญอาจใช้ประโยชน์ได้ไม่มากนักจากของเล่นราคาแพงชิ้นนั้น ของเล่นหลายอย่างอาจจะประดิษฐ์หรือทำขึ้นมาเอง หรือเก็บจากวัสดุเหลือใช้แล้วนำมาเล่นเป็นของเล่น ก็สามารถช่วยให้เด็กได้มีของเล่นที่เล่นได้สนุกและเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะ พัฒนาการเรียนรู้ให้แก่เด็กได้

3.5 หลักในการประเมินการเล่นของเด็กออทิสติกปฐมวัย

การประเมินการเล่นของเด็กออทิสติกปฐมวัย มองโดยทั่วไปอาจเหมือนกับประเมินการเล่นของเด็กทั่วไป แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว ยังมีความแตกต่างที่ผู้ประเมินต้องมีความเข้าใจ เนื่องจากข้อจำกัดและความบกพร่องในพัฒนาการด้านต่างๆของเด็กออทิสติกปฐมวัยที่แตกต่างจากเด็กปกติในช่วงวัยเดียวกัน หลักในการประเมินการเล่นของเด็กออทิสติกปฐมวัย สรุปได้ดังนี้

3.5.1 สังเกตพฤติกรรมการเล่นของเด็กออทิสติก

เมื่อสังเกตพฤติกรรมการเล่นของเด็กออทิสติกปฐมวัย เรามักจะพบว่าเด็กมีวิธีการหรือเล่นด้วยรูปแบบที่แปลกๆ ซึ่งทวิตส์คี สิริรัตนเรขา (2549) ได้กล่าวสรุปถึงเรื่องนี้ไว้ว่า การเล่นของเด็กออทิสติกไม่ได้พัฒนาเป็นไปตามขั้นตอนธรรมชาติ หรือลำดับขั้นของพัฒนาการด้านการเล่น เช่นเดียวกับเด็กทั่วไป เด็กมักขาดความสามารถในการเล่นที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ และขาดจินตนาการ จึงทำให้มีข้อจำกัดในการเล่น เด็กมักเล่นไม่ถูกวิธี มีรูปแบบการเล่นซ้ำๆ ขาดความหลากหลาย หมุนไปหมุนมา เทกลับไปกลับมา ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเล่น และไม่มีการเลียนแบบพฤติกรรมทางสังคม สนใจแต่รายละเอียดเล็กๆน้อยๆ และหมกหมุ่นกับบางสิ่งบางอย่างจนเกินพอดี

นอกจากนี้เมื่อสังเกตให้ดี ยังพบอีกว่าเด็กออทิสติกที่มักจะเลือกเล่นของเล่นตามช่องทางของระบบประสาทสัมผัสที่ถูกกระตุ้น เช่น การดม การชิม การฟัง การสัมผัส หรือนำมาจ้องมองดู แต่เด็กมักจะไม่ค่อยมีความผูกพันกับของเล่นเฉพาะอย่างเท่าที่ควรไม่มีตุ๊กตาหรือหุ่นยนต์ตัวโปรด เด็กมักจะชอบเล่นของอย่างอื่นที่ไม่ใช่ของเล่นด้วยซ้ำ มักเป็นของใช้ที่หยิบได้ทั่วไปในบ้าน เช่น ขวดยา ฝาพับแผล แก้วน้ำ กระป๋องแป้ง ปฏิทิน แผ่นโฆษณา เป็นต้น และในการเล่นของเล่น เด็กก็มักขาดจินตนาการในการเล่นที่ควรมีตามวัย เด็กออทิสติกมีลักษณะเฉพาะตัว ที่ขัดขวางต่อพัฒนาการด้านการเล่น ดังนี้

- 1.เด็กที่มีทักษะทางด้านภาษาและการสื่อสารบกพร่อง ทำให้จำกัดบทบาทในการปฏิสัมพันธ์ทางการเล่น
- 2.เด็กมีความยากลำบากในการตีความหมาย หรือคาดเดาความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของเด็กคนอื่น ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับเพื่อน
- 3.เด็กมักขาดความสนใจในสิ่งรอบตัว ขาดความยืดหยุ่นในการเปลี่ยนแปลง มักจะต่อต้านต่อการสำรวจ หรือสรรหาการเล่นใหม่ๆร่วมกับเพื่อนๆ
- 4.เมื่อชักชวนให้เด็กมาเล่น แต่ระดับความเล่นของเขาต่ำกว่าเด็กคนอื่น เด็กจึงไม่เข้าใจในสิ่งที่จะเล่น และเพื่อนก็ไม่สนใจที่จะเล่นด้วยเช่นกัน

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการเล่นของเด็กออทิสติก ในระยะแรกๆเป็นการสังเกตเด็กเล่นในห้องสังเกตทดลองซึ่งได้จัดเตรียมขึ้น ไม่ใช่การสังเกตการเล่นตามธรรมชาติจริงๆพบว่า การเล่นที่พบส่วนใหญ่มักเป็น การเล่นสำรวจ ทดลอง เพื่อดูว่าของเล่นอยู่ใช้งานอย่างไร (exploratory play) และการเล่นรูปแบบเดิมซ้ำไปซ้ำมา แบบไร้เป้าหมาย (perseveration)

แต่การศึกษาวิจัยในช่วงหลัง เป็นการสังเกตการเล่นตามธรรมชาติของเด็ก ผลการศึกษาโรงเรียนเรียนร่วม พบว่าพฤติกรรมการเล่นที่พบบ่อยที่สุดคือ การเล่นจำลองหน้าที่การทำงานของสิ่งของที่อยู่รอบตัว (functional play) รองลงมาคือการเล่นแบบมีโครงสร้าง มีรูปแบบ และมีเป้าหมายที่กำหนดไว้ชัดเจน (constructive play) และการเล่นสำรวจ ทดลอง (exploratory play) และที่สำคัญคือ แบบไม่เห็นการเล่นแบบจินตนาการเลย (make-believe play)

การเล่นจำลอง (functional play) ที่สังเกตเห็นส่วนใหญ่จะเป็นแบบต่างคนต่างเล่น รองลงมาคือเล่นคนเดียว

เด็กออทิสติกจะมีแบบเล่นคนเดียวและเล่นเป็นกลุ่ม แต่มักไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกัน จากการศึกษาวิจัยพบว่าเด็กออทิสติกเล่นกับผู้ใหญ่เพียงร้อยละ 12 ของช่วงเวลา และเล่นกับเพื่อนเพียงร้อยละ 7 ของช่วงเวลา ทั้งๆที่มีความพยายามเข้าไปกระตุ้นเป็นระยะแล้วก็ตาม

3.5.2 จัดบรรยากาศและของเล่นให้เพียงพอและเหมาะสมต่อระดับการเล่นของเด็กออทิสติก

การจัดบรรยากาศและของเล่น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการประเมินการเล่นของเด็กออทิสติก เพื่อช่วยให้เราสามารถประเมินระดับหรือความสามารถในการเล่นของเด็กได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น ภายใต้ข้อกำหนดที่ว่าเมื่อบรรยากาศการเล่นพร้อม ของเล่นมีพร้อมและเพียงพอ ถ้าเด็กไม่เล่นหรือเล่นไม่เป็นจะทำให้ผลการประเมินออกมาชัดเจนมากที่สุด ตัวอย่างในการจัดของเล่น เช่น

การทดสอบรูปแบบการเล่นของเด็กออทิสติก ซึ่งมี 4 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 เล่นสัมผัสและเคลื่อนไหว (Sensorimotor Play) ได้แก่ เล่นแบบ กัด อม ตม โยน หมุน เคาะ เขย่า ของเล่นที่ต้องจัดเตรียม เช่น กิ่งก้าน กระจังไม้ ลูกบอลนิ่มๆ ค้อนตอกไม้ บล็อกพลาสติกสำหรับใส่ช่องรูปทรงต่างๆ

รูปแบบที่ 2 เล่นจัดเรียง (Organizing Play) ได้แก่การเล่นของเล่นแล้วเรียงเป็นแถว ต่อเป็นชั้น ใส่ในกล่อง ของเล่นที่ต้องจัดเตรียม เช่น บล็อกไม้ ตัวต่อรูปทรงต่างๆ ตัวเลโก้ โดมิโน

รูปแบบที่ 3 เล่นจำลอง (Functional Play) ได้แก่ การเล่นจำลองสิ่งที่เด็กเห็น

จากชีวิตจริง จากสิ่งแวดล้อมที่สัมผัสบ่อยๆ ของเล่นที่ต้องจัดเตรียม เช่น โทรศัพท์ รถเด็กเล่นแบบต่างๆ ตุ๊กตา หวี แก้วน้ำ ไม้บรรทัด ดินสอ สมุด

รูปแบบที่ 4 เล่นสมมติ (Pretend Play) ได้แก่การเล่นสมมติต่างๆ สมมติบล็อกไม้เป็นรถ สมมติเชือกเป็นรถไฟ สมมติตุ๊กตา เป็น พ่อ แม่ ลูก สมมติเศษใบไม้เป็นเงิน ของเล่นที่ต้องจัดเตรียม เช่น บล็อกไม้ ใบไม้ เชือก กระดาษ

3.5.3 ผู้ประเมินต้องมีความพร้อม ในการประเมินนั้น ผู้ประเมินถือว่าเป็นที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากต่อการประเมิน ดังนั้นความพร้อมของผู้ประเมินจึงเป็นสิ่งที่ละเลยไม่ได้ ความพร้อมนี้ประกอบด้วย

3.5.3.1 มีความเข้าใจวิธีการประเมิน เนื่องจากการเล่นแต่ละรูปแบบจะมีความแตกต่างกัน ความเข้าใจต่อวิธีการประเมินจะช่วยให้การประเมินนั้นถูกต้อง ผลที่ได้ก็ถูกต้องได้ เช่น ประเมินหัวข้อนี้ใช้วิธีการสังเกตอะไร อย่างไรบ้าง ประเมินหัวข้อนี้ใช้วิธีการเข้าไปร่วมเล่นกับเด็กด้วย ต้องเล่นอย่างไรในช่วงการประเมิน เป็นต้น

3.5.3.2 มีความเข้าใจวิธีการลงบันทึกข้อมูลการประเมิน การลงบันทึกข้อมูลผลการประเมิน เป็นสิ่งที่ผู้ประเมินต้องทำการศึกษาให้เข้าใจ เพื่อให้สามารถลงบันทึกได้ถูกต้อง ทันท่วงทีที่ได้เห็น และสามารถสื่อให้ผู้อื่นที่มาอ่านบันทึกผลการประเมินในภายหลังได้เข้าใจ

3.5.3.3 มีความพร้อมของสภาพร่างกาย ผู้ประเมินต้องมีสภาพร่างกายที่พร้อมเนื่องจากในระหว่างที่ประเมินอาจจำเป็นต้องนั่งกับพื้น ลูกขึ้นยืน วิ่งตามไปสังเกตเด็กขณะเด็กเล่น หากมีการบาดเจ็บของร่างกาย เช่น ปวดหลัง ปวดเอว กล้ามเนื้อคอตึง หันศีรษะลำบาก จะทำให้ประเมินทำไม่ได้เต็มที่ ผลที่ได้ก็ขาดความถูกต้องด้วย

3.5.3.4 มีความพร้อมของสภาพจิตใจ เนื่องจากในขณะที่ประเมินเด็กอาจจะส่งเสียงดัง ไม่ว่าจะเป็นเสียงดังจากการร้องไห้ ไม่ให้ความร่วมมือ หรือเสียงดังเพราะได้เล่นสนุก ถูกใจ สภาพที่มีเสียงดังนี้ ถ้าผู้ประเมินมีความพร้อมทางจิตใจ เช่น ไม่หงุดหงิด วิตกกังวล เครียดเรื่องอื่นๆ จะทำให้ผู้ประเมินมีความตั้งใจ มีความอดทน มีสมาธิต่อการประเมินเด็ก ต่อเนื่องจนจบกิจกรรมการประเมิน

3.5.4 เด็กต้องมีความพร้อม นอกจากความพร้อมของผู้ประเมินแล้ว ความพร้อมของเด็กก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน โดยในช่วงของการประเมิน เด็กควรต้องพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น วันนั้นไม่ป่วย นอนเพียงพอ ไม่หิวข้าว ไม่กระหายน้ำ ไม่กลัวคนแปลกหน้าเป็นอย่างมากจนต้องเกาะแขนผู้ปกครองตลอดเวลา หรือร้องไห้อาจไม่ให้ความร่วมมืออะไรเลย เป็นต้น

3.5.5 เตรียมแบบฟอร์มการบันทึกให้พร้อม ในขณะที่ทำการประเมินเด็ก ไม่ว่าจะใช้วิธีการประเมินแบบใดก็ตาม เช่น หากใช้การสังเกต ผู้ประเมินควรจะทำกรบันทึกทันทีเมื่อสังเกตเห็นพฤติกรรมการเล่นของเด็ก ส่วนการเข้าไปเล่นกับเด็ก ก็ควรบันทึกทันทีเมื่อจบกิจกรรม ไม่ควรปล่อยเวลาให้เนิ่นนานข้ามวัน หรือหลาย ๆ วันแล้วจึงกลับมาบันทึก ซึ่งรับประกันได้ว่าไม่มีใครสามารถจำรายละเอียดได้แน่นอน การจะช่วยให้บันทึกรายละเอียดได้ทันทีนั้น จึงต้องเตรียมแบบฟอร์มการบันทึกให้พร้อมใช้งานได้ที่

3.6 หลักและวิธีการส่งเสริมการเล่นแบบสร้างสรรค์ในเด็กออทิสติกปฐมวัย

เด็กออทิสติกปฐมวัย จะมีปัญหาหลักที่พบบ่อยได้แก่ ความบกพร่องของพัฒนาการด้านสังคม การใช้ภาษาและการสื่อสาร การมีรูปแบบพฤติกรรมซ้ำๆ หมกมุ่น นอกจากนี้เมื่อคุณลักษณะหรือรูปแบบการเล่นก็จะพบว่าเด็กยังไม่สามารถเล่นสมมติได้ (Pretend Play) เพราะขาดความเข้าใจ การเชื่อมโยงสิ่งที่เป็นนามธรรม ความคิด มาสู่ความเป็นรูปธรรมหรือสิ่งที่เห็นได้ด้วยตา ซึ่งทวิศักดิ์ สิริรัตน์เรขา (2549) ได้กล่าวไว้ว่า การนำการเล่นมาช่วยส่งเสริมพัฒนาการสำหรับเด็กออทิสติก เป็นแนวคิดหนึ่งในการแก้ไขปัญหาทุกด้านไปพร้อมกัน นำมาใช้ร่วมในการบำบัดรักษาอื่นๆ ด้วย เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม การใช้ภาษา และการสื่อสารให้กับเด็ก โดยเด็กจะแสดงพฤติกรรมอย่างมีเป้าหมายมากขึ้น ด้วยการเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

การส่งเสริมการเล่นแก่เด็กออทิสติกปฐมวัย มีประโยชน์ดังนี้

1. ช่วยเชื่อมโยงพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจริยธรรม เข้าด้วยกัน
2. เตรียมความพร้อมเด็กในการเล่น ให้เล่นเป็น เล่นได้เหมาะสมตามวัย เพื่อให้สามารถเข้ากับเพื่อนได้ง่ายขึ้น
3. กิจกรรมการเล่น จะช่วยส่งเสริมพัฒนาให้เด็กสามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้ดีขึ้น เข้าใจกฎเกณฑ์สังคมได้มากขึ้น และมีปฏิสัมพันธ์ดีขึ้นตามลำดับ

หลักการที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการเด็กออทิสติกได้เป็นอย่างดี คือการส่งเสริมให้เด็กออทิสติกปฐมวัยได้เล่นเหมาะสมตามวัย เพื่อช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาการเล่นจากขั้นที่หยุดชะงักได้ วิธีการส่งเสริมการเล่นแบบสร้างสรรค์ในเด็กออทิสติกปฐมวัย มีหลักการ ดังนี้

3.6.1 สร้างโอกาสในการเล่นที่หลากหลาย การสร้างโอกาสนี้ เป็นการให้เด็กได้มีโอกาสเล่นของเล่นที่หลากหลาย จากเดิมที่เด็กเล่นแต่ของเดิมซ้ำๆ หรือเล่นในรูปแบบเดิมๆ เคยเอาโดมิโนมาต่อ

เรียงยาวๆรอบตัว เราอาจช่วยพาเขาเล่น โดยต่อหันไปทางซ้ายบ้าง เพื่อให้เด็กได้เห็นวิธีการเล่นที่แตกต่างจากเดิม นอกจากนี้การสร้างโอกาสให้เด็กได้เล่นกับเด็กวัยเดียวกัน และเพื่อนเล่นที่หลากหลาย จากที่เคยเล่นคนเดียว จะช่วยให้เด็กเรียนรู้สิ่งต่างๆได้ดีขึ้นและมากขึ้น

3.6.2 ให้เด็กรู้สึกที่เราและเด็กกำลังเล่นด้วยกัน ในการเล่นกับเด็ก ต้องจำไว้เสมอว่าเรากำลังร่วมเล่นกับเขา เล่นไปด้วยกัน แนะนำวิธีการการเล่นให้เด็กได้ แต่ไม่ใช่ไปสอนเขาเล่นอย่างที่เรากำลังต้องการเสมอไป ซึ่งจะช่วยให้เด็กรู้สึกว่าการเล่นนั้นสนุก อยากเล่น ส่งผลต่อการเรียนรู้ต่างๆดีขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ

3.6.3 ให้เด็กเล่นสิ่งของที่เขา กำลังสนใจอยู่ในขณะนั้น โดยเริ่มแนะนำวิธีการเล่นของเล่นชิ้นนั้นให้เด็กดู แล้วค่อยๆลดการช่วยเหลือลงเป็นแค่ช่วยจับหรือแตะมือบางครั้งเมื่อเด็กสามารถทำได้เองตามลำดับ จนอาจเหลือเพียงบอกให้ทำตามคำสั่ง แล้วใช้ภาษาท่าทางโดยไม่ใช้เสียง จนเด็กเล่นเป็นเล่นได้ด้วยตนเองกับเพื่อนๆ ในที่สุด

3.6.4 ให้คำชมหรือรางวัล เมื่อเด็กมีการเล่นที่พัฒนาขึ้น ควรให้คำชม หรือรางวัล เพื่อเป็นกำลังใจแก่เด็กที่จะพัฒนาการเล่นที่หลากหลายต่อไป เช่น ยิ้ม พยักหน้า โอบกอด ชมเชย หรือให้ขนม เป็นต้น แต่ถ้าเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในการเล่น เช่น การทุบ ทำลาย ขว้างปาของเล่น ควรให้เด็กหยุดเล่นทันที แล้วนำเด็กมานั่งคนเดียวในมุมสงบ ประมาณ 2-3 นาที โดยไม่จำเป็นต้องดูว่า หรือตะโกนเสียงดังใส่เด็ก เมื่อสังเกตเห็นเด็กมีท่าทีสงบลง จึงบอกเด็กว่าเก่งมากแล้วค่อยให้เด็กกลับไปเล่นใหม่ พร้อมทั้งเล่นให้ดูหรือเล่นด้วย และบอกให้เด็กรับรู้ว่าจะควรทำอย่างไรในขณะทีเล่นของเล่นนั้น

3.6.5 ฝึกนิสัยการเล่นที่ดีให้เด็กด้วย การฝึกนิสัยการเล่นที่ดีนี้ถือว่าการฝึกวินัยแก่เด็กควบคู่ไปกับการเล่น เช่น ในการเล่นอิสระสอนให้เด็กเล่นของเล่นทีละชิ้น เมื่อต้องการเปลี่ยนแปลงไปเล่นของเล่นชิ้นใหม่ให้เอาของเล่นเดิมที่เล่นไปเก็บเสียก่อน หรือเมื่อเล่นเสร็จแล้วต้องช่วยเก็บของเล่นหรือเอาของเล่นไปคืนที่เดิมก่อนไปทำอย่างอื่นต่อไป

3.6.6 ฝึกระวังความปลอดภัยขณะที่เด็กเล่น ในการเล่นแบบสร้างสรรค์นั้น สิ่งสำคัญที่มองข้ามไม่ได้คือความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นขณะที่เด็กเล่น เช่น การบาดเจ็บจากถูกของเล่นบาด ของเล่นตกทับนิ้วเท้า เนื่องจากอุบัติเหตุเกิดขึ้นได้เสมอ ขณะที่เด็กเล่นควรเฝ้าดูในระยะห่างที่พอเหมาะ และควรเข้าไปเล่นด้วยเป็นระยะๆ

3.6.7 กำหนดเป้าหมายในการเล่นให้ชัดเจน การกำหนดเป้าหมายนี้ เป็นเป้าหมายของแต่ละกิจกรรมการเล่น ที่อยากให้เกิดนอกเหนือจากความสนุกสนานที่เด็กจะได้รับแล้ว เนื่องจากตัวเด็กเอง

นั้น เด็กจะไม่เคยมีเป้าหมายว่าจะเล่นแล้วให้ได้อะไร เพียงแต่การเล่นแบบสร้างสรรค์เป็นวิธีการที่เราช่วยเหลือเด็กให้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการใช้เทคนิคการเล่น การกำหนดเป้าหมายจะช่วยให้การช่วยเหลือเด็กดำเนินการได้ตามลำดับ และเมื่อผ่านขั้นหนึ่งแล้วก็ส่งเสริมพัฒนาต่อไปอีกขั้นจนเด็กสามารถเล่นและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนที่เล่นด้วย

3.6.8 ส่งเสริมการเล่นตามลำดับขั้นเพื่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น สำหรับเด็กออทิสติกปฐมวัย การเล่นตามลำดับขั้น จำเป็นต้องได้รับการฝึก ดังนี้

3.6.8.1 เล่นตามลำพัง การเล่นนี้จะพบเห็นทั่วไปในการเล่นของเด็กออทิสติกปฐมวัย โดยที่ไม่ต้องสอน

3.6.8.2 การเล่นตัวต่อตัว หรือการเล่นที่เด็กเล่นกับผู้อื่นอีก 1 คน โดยทั่วไปอาจเห็นจากเด็กเล่นกับแม่ แต่จะเป็นการเล่นที่แม่เข้าไปเล่นกับเด็ก แต่เด็กจะไม่เข้าไปเล่นกับแม่ หากเป็นการเล่นกับผู้อื่นในลักษณะนี้ จำเป็นที่เด็กต้องได้รับการฝึก ก่อนจะเข้าสู่ระดับต่อไปที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมากกว่านี้

3.6.8.3 การเล่นเป็นกลุ่มเล็ก เป็นการเล่นแบบกลุ่มไม่เกิน 3-4 คน โดยเด็กต้องรู้จักเล่นตัวต่อตัวก่อน การเล่นแบบกลุ่มเล็กนี้ เราใช้วิธีให้เด็กปกติเล่นเป็นตัวอย่าง หรือผู้สอนทำให้ดูเป็นตัวอย่าง แล้วสอนให้เล่นโดยตรง แล้วให้เด็กทำตามฝึกฝนซ้ำหลายรอบ

3.6.8.4 การเล่นเป็นกลุ่มขนาดกลาง เป็นการเล่นแบบกลุ่มไม่เกิน 5-6 คน เด็กจะได้เรียนรู้การเล่น การทำกิจกรรมท่ามกลางคนมากขึ้น ต้องเรียนรู้กฎกติกาต่างๆ เรียนรู้จากการมองเห็นตัวอย่างจากผู้อื่น ผู้ใหญ่อาจต้องเข้าไปช่วยชี้แนะ หรือช่วยเหลือด้วย

3.6.8.5 การเล่นเป็นกลุ่มใหญ่ เป็นการเล่นแบบกลุ่ม 7 คน ขึ้นไป เด็กจะได้เรียนรู้กฎกติกาต่างๆมากขึ้น การช่วยเหลือเด็กให้เล่น ต้องช่วยตั้งแต่การจัดสิ่งแวดล้อมตามปกติธรรมดา ให้เด็กเล่นตามธรรมชาติ สังเกตและเข้าไปแทรกแซง หรือช่วยเหลือเด็กเป็นระยะๆ เพื่อให้เด็กเล่นในกลุ่มแสดงออกระหว่างการเล่นได้เหมาะสม

3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่นของเด็กปฐมวัย

วิมล เนติวิธวรกุล(2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาการใช้การเล่นบำบัดต่อพัฒนาการด้านสังคมและภาษาของเด็กออทิสติก โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการด้านสังคมและภาษาของเด็กออทิสติก ก่อนและหลังการใช้การเล่นบำบัด กลุ่มตัวอย่างคือ เด็ก

ออทิสติกที่เข้ารับการรักษาเป็นแบบผู้ป่วยในแบบ Day care ของโรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ ทำการศึกษาตั้งแต่วันที่ 27 มีนาคม ถึงวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2549 จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ คู่มือการเล่นบำบัดสำหรับเด็กออทิสติก และแบบวัดพัฒนาการด้านสังคมและภาษาของเด็กออทิสติก ซึ่งได้รับการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ค่าความเที่ยงของแบบวัดพัฒนาการด้านสังคมและภาษาของเด็กออทิสติก เท่ากับ.80 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติทดสอบที (Paired t-test) ผลการศึกษาพบว่าพัฒนาการด้านสังคมและภาษาของเด็กออทิสติก หลังการใช้การเล่นบำบัดสูงกว่าก่อนการใช้การเล่นบำบัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุนทรียา คำหาญ (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสนใจในการเล่นของเด็กวัยเตาะแตะตามการรับรู้ของผู้ปกครอง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาประเภทและลักษณะของการเล่นที่เด็กวัยเตาะแตะให้ความสนใจ และเปรียบเทียบระดับความสนใจ และเปรียบเทียบระดับความสนใจในการเล่นของเด็กวัยเตาะแตะตามการรับรู้ของผู้ปกครอง ตามฐานะเศรษฐกิจ ลักษณะที่อยู่อาศัย และวิธีการอบรมเลี้ยงดู กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ปกครองเด็กวัยเตาะแตะ อายุ 1 ปี 6 เดือน – 3 ปี ในโรงเรียนสาธิตอนุบาลลอออุทิศ ซึ่งเข้าเรียนในปีการศึกษา 2546 ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย ได้ผู้ปกครองกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 150 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วยข้อคำถาม 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของผู้ปกครอง ประกอบด้วย ฐานะทางเศรษฐกิจ ลักษณะที่อยู่อาศัย และการอบรมเลี้ยงดู ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบสำรวจรายการ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความสนใจในการเล่นของเด็กวัยเตาะแตะตามการรับรู้ของผู้ปกครอง โดยใช้ดัชนีวัดการความสนใจของเด็กวัยเตาะแตะ ใช้เกณฑ์การวัดเป็นระยะเวลาโดยประเมินการเล่นของเด็กโดยภาพของที่บ้าน เขียนแบบสอบถามมาตราประมาณค่า ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความสนใจของเด็กวัยเตาะแตะเกี่ยวกับลักษณะของเล่นสำเร็จรูปตามโครงสร้าง แยกเป็นคำถามครอบคลุมเนื้อหาได้แก่รูปทรงของของเล่นสำเร็จรูป สีของของเล่นสำเร็จรูป วัสดุที่ผลิตของเล่นสำเร็จรูป กลไกของเล่นสำเร็จรูป ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นอื่นๆเกี่ยวกับความสนใจของเด็กวัยเตาะแตะ การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการในช่วงเดือนกรกฎาคม 2546 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบความสนใจโดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า 1)เด็กวัยเตาะแตะให้ความสนใจลักษณะทั่วไปของของเล่นที่เป็นของเล่นเดียวในระดับมากที่สุด เช่น ลูกบอลแท่งไม้สี่เหลี่ยม ห่วงยาง บ่อบอล และของเล่นจำลองเช่น ตุ๊กตาสัตว์ รถยนต์ หุ่น ชุดช่างไม้ ส่วนของปลายเปิดให้ความ

สนใจในระดับมาก เช่น กิ่งไม้ เศษไม้ ดินเหนียว ทราช เศษกระดาษ บันเป้ง 2) โครงสร้างของเล่นที่เด็กวัยเตาะแตะให้ความสนใจ ได้แก่ ของเล่นที่มีรูปทรงกลมและทรงสี่เหลี่ยม ส่วนของเล่นรูปทรงสามเหลี่ยม รูปทรงห้าเหลี่ยม รูปทรงหกเหลี่ยม รูปทรงครึ่งวงกลมและรูปกระบอก เด็กจะให้ความสนใจระดับปานกลาง 3) ของเล่นที่มีหลายสีหรือเป็นลวดลายสีแดง 3 สีในชั้นเดียว 2 สีในชั้นเดียว สีเขียว สีส้ม สีเหลือง เด็กวัยเตาะแตะให้ความสนใจในระดับมาก ส่วนของเล่นสีน้ำเงินเด็กสนใจระดับปานกลาง 4) ของเล่นที่ทำจากพลาสติก เด็กวัยเตาะแตะให้ความสนใจในระดับมากที่สุด ส่วนของเล่นที่ผลิตจากยาง โลหะ โฟม ให้ความสนใจระดับปานกลาง 5) ของเล่นที่มีกลไก ล้อเลื่อน ปุ่มกด บานปิดเปิด เคลื่อนที่ได้ด้วยแบตเตอรี่ มีเสียงดังประกอบ มีที่ดึง -โยก - หมุน เด็กวัยเตาะแตะให้ความสนใจในระดับมากที่สุด ส่วนของเล่นที่มีเชือกดึงและสปริงติดตัว เด็กจะให้ความสนใจในระดับมาก

วรานันท์ มนเพงพิณี (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเล่นของเด็กในวัยเด็กตอนต้นชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 ในจังหวัดนครปฐม ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเล่นของเด็กไทยในวัยเด็กตอนต้นเพศชายและเพศหญิง ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้างทั้งในแง่ของรูปแบบการเล่นและชนิดของของเล่น 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเล่นของเด็กไทยในวัยเด็กตอนต้นเมื่อเล่นในสถานที่ที่แตกต่างกัน ว่าเหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไรบ้างทั้งในแง่ของรูปแบบการเล่นและชนิดของของเล่น 3) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเล่นของเด็กไทยในวัยเด็กตอนต้นเมื่อเล่นที่บ้านกับบุคคลที่แตกต่างกัน ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไรบ้างทั้งในแง่ของรูปแบบการเล่นและชนิดของของเล่น 4) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการเล่นของเด็กไทยในวัยเด็กตอนต้น ที่ผู้ปกครองมีปัจจัยพื้นฐานต่างกัน ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันว่าเหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไรบ้างทั้งในแง่ของรูปแบบการเล่นและชนิดของของเล่น โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนอายุระหว่าง 3 – 6 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน 370 คน แบ่งเพศชาย 169 คน เพศหญิง 201 คน ได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน(Multi Stage Cluster Sampling) โดยมีขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างดังนี้ สุ่มโรงเรียน มา 2 โรงเรียน จากโรงเรียนทั้งหมด 51 โรงเรียน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) แล้วสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนที่สุ่มมาชั้นละ 2 ห้องด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ การเล่นของเด็กที่สร้างขึ้นโดยผู้วิจัย โดยเนื้อหาการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป ของนักเรียนตามตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ เพศและปัจจัยพื้นฐานของผู้ปกครอง ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา และอาชีพ ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์รูปแบบการเล่น และชนิดของ

ของเล่น โดยจำแนกตามสภาพแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ สถานที่เล่นและบุคคลที่เด็กเล่นด้วย โดยรูปแบบการเล่นแบ่งเป็น 9 รูปแบบ ได้แก่ เล่นแบบจินตนาการ เล่นสร้าง เล่นเชิงศิลปะ เล่นแบบรับสื่อบันเทิง เล่นคอมพิวเตอร์/ เกมอิเล็กทรอนิกส์ เล่นออกกำลังกลางแจ้ง เล่นต่อสู้ เล่นก้าวร้าว และเล่นแบบอื่นๆ เช่น ทำการบ้าน ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ชนิดของของเล่น แบ่งเป็น 12 ชนิด ได้แก่ ของเล่นนุ่มนิ่ม/ ของเล่นจำลอง เครื่องแต่งกาย ของเล่นก่อสร้าง ของเล่นศิลปะ คอมพิวเตอร์/สื่อบันเทิง ของเล่นก้าวร้าว สัตว์เลี้ยง และของเล่นอื่นๆ เช่น กระจกต้นไม้ ต้นไม้ จำแนกตามสถานที่เล่นซึ่งแบ่งเป็น เล่นที่โรงเรียน และเล่นที่บ้าน และบุคคลที่เล่นด้วย แบ่งเป็น เล่นกับเพื่อน และเล่นกับพ่อ แม่ การให้คะแนนเป็นลักษณะ 0, 1 ถ้าเด็กเลือกรูปแบบการเล่นหรือชนิดของของเล่นชนิดใด ให้คะแนนรูปแบบการเล่นและชนิดของการเล่นนั้นเป็น 1 ถ้าเด็กไม่เลือกรูปแบบการเล่นและชนิดของการเล่นชนิดใดให้คะแนนรูปแบบการเล่นและชนิดของของเล่นนั้นเป็น 0 ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ตรวจสอบคุณภาพแล้ว เก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม 2546 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2547 รวมทั้งสิ้น 370 ฉบับ จากนั้นนำมาตรวจสอบให้คะแนนและนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ คือ 1) ข้อมูลทั่วไปใช้ ร้อยละ 2) เปรียบเทียบพฤติกรรมการเล่นได้แก่ รูปแบบการเล่นและชนิดของเล่นของเด็กวัยตอนต้น (3- 6 ปี) โดยจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง และฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง โดยใช้การทดสอบไค-สแควร์ (Chi-square) 3) เปรียบเทียบพฤติกรรมการเล่น ได้แก่ รูปแบบการเล่น และชนิดของเล่นของเด็กวัยตอนต้น (3- 6 ปี)โดยจำแนกตามสถานที่เล่น และบุคคลที่เด็กเล่นด้วย โดยใช้การทดสอบแมกนีมาร์ (McNemar Test) ผลการวิจัยพบว่า ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 มีดังนี้ 1) เด็กเพศชายและเพศหญิงมีรูปแบบการเล่นแตกต่างกันเกือบทุกรูปแบบได้แก่ รูปแบบการเล่นจินตนาการ เล่นสร้าง เล่นเชิงศิลปะ เล่นคอมพิวเตอร์ เล่นต่อสู้ เล่นก้าวร้าว และการเล่นแบบอื่นๆ ส่วนการเล่นแบบรับสื่อบันเทิง และการเล่นออกกำลังกลางแจ้งพบว่าไม่แตกต่าง 2) เด็กเพศชายและเพศหญิงเล่นของเล่นแตกต่างกับเกือบทุกชนิด ได้แก่ ของเล่นที่นุ่มนิ่ม/ของเล่นจำลอง เครื่องแต่งกาย ของเล่นก่อสร้าง ของเล่นศิลปะ คอมพิวเตอร์/ของเล่นอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องออกกำลังกลางแจ้ง และของเล่นก้าวร้าว ส่วนหนังสือ/นิตยสาร กระดานเกม/ตัวต่อ สื่อบันเทิงและสัตว์เลี้ยง พบว่าไม่แตกต่าง 3) เมื่อเปรียบเทียบการเล่นที่โรงเรียนและที่บ้าน เด็กมีรูปแบบการเล่นแตกต่างกันในทุกรูปแบบ ได้แก่ การเล่นแบบจินตนาการ เล่นสร้าง เล่นเชิงศิลปะ เล่นแบบรับสื่อบันเทิง เล่นคอมพิวเตอร์ การเล่นออกกำลังกลางแจ้ง เล่นต่อสู้ และเล่นก้าวร้าว 4) เมื่อเปรียบเทียบการเล่นที่โรงเรียนและที่บ้าน เด็กจะเล่นของเล่นแตกต่างกันเกือบทุกชนิดได้แก่ ของเล่นก่อสร้าง คอมพิวเตอร์/ของเล่นอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องออกกำลังกลางแจ้ง กระดานเกม/ตัวต่อ และสื่อ

บันเทิง ของเล่นนุ่มนึ่ง/ของเล่นจำลอง เครื่องแต่งกาย ของเล่นศิลปะ หนังสือ/นิตยสาร ของเล่นก้าวร้าว และสัตว์เลี้ยง พบว่าไม่แตกต่าง 5) เมื่อเปรียบเทียบการเล่นกับเพื่อนและเล่นกับพ่อแม่ เด็กมีรูปแบบการเล่นแตกต่างกันเกือบทุกรูปแบบ ได้แก่ การเล่นแบบจินตนาการ เล่นก่อสร้าง เล่นแบบรับสื่อบันเทิง การเล่นออกกำลังกายกลางแจ้ง และเล่นต่อสู้ ส่วนรูปแบบการเล่นเชิงศิลปะ เล่นคอมพิวเตอร์ และเล่นก้าวร้าว พบว่าไม่แตกต่าง 6) เมื่อเปรียบเทียบการเล่นกับเพื่อนและการเล่นกับพ่อแม่ เด็กจะเล่นของเล่นแตกต่างกันเกือบทุกชนิด ได้แก่ ของเล่นนุ่มนึ่ง/ของเล่นจำลอง ของเล่นศิลปะ เครื่องออกกำลังกายกลางแจ้ง หนังสือ/นิตยสาร สื่อบันเทิง และของเล่นก้าวร้าว ส่วนของเล่นที่เป็นเครื่องแต่งกาย ของเล่นก่อสร้าง คอมพิวเตอร์/ของเล่นอิเล็กทรอนิกส์ กระดานเกม/ตัวต่อ และสัตว์เลี้ยงพบว่า ไม่แตกต่าง 7) เด็กที่ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาต่างกัน มีรูปแบบการเล่นแตกต่างกับเกือบทุกรูปแบบ ได้แก่ การเล่นสร้าง เล่นเชิงศิลปะ เล่นแบบรับสื่อบันเทิง เล่นคอมพิวเตอร์/เกมเล่นอิเล็กทรอนิกส์ เล่นต่อสู้ และเล่นก้าวร้าว ส่วนรูปแบบการเล่นแบบจินตนาการ และเล่นออกกำลังกายกลางแจ้งไม่แตกต่าง 8) เด็กที่ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาต่างกัน จะเล่นของเล่นแตกต่างกันเกือบทุกชนิด ได้แก่ ของเล่นก่อสร้าง ของเล่นศิลปะ คอมพิวเตอร์/ของเล่นอิเล็กทรอนิกส์ หนังสือ/นิตยสาร กระดานเกม/ตัวต่อ สื่อบันเทิง และสัตว์เลี้ยง ส่วนชนิดของเล่นที่นุ่มนึ่ง/ของเล่นจำลอง เครื่องแต่งกาย เครื่องออกกำลังกาย กลางแจ้ง และของเล่นก้าวร้าว พบว่าไม่แตกต่าง 9) เด็กที่ผู้ปกครองมีอาชีพต่างกันมีรูปแบบการเล่นแตกต่างกันทุกรูปแบบ ได้แก่ การเล่นสร้าง การเล่นเชิงศิลปะ การเล่นแบบรับสื่อบันเทิง และการเล่นคอมพิวเตอร์/เกมเล่นอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนรูปแบบการเล่นแบบจินตนาการ เล่นออกกำลังกายกลางแจ้ง เล่นต่อสู้ และเล่นก้าวร้าว พบไม่แตกต่าง 10) เด็กที่ผู้ปกครองมีอาชีพต่างกัน จะเล่นของเล่นแตกต่างกันเกือบทุกชนิด ได้แก่ เครื่องแต่งกาย ของเล่นก่อสร้าง ของเล่นศิลปะ คอมพิวเตอร์/เกมเล่นอิเล็กทรอนิกส์ หนังสือ/นิตยสาร กระดาน/เกมตัวต่อ และของเล่นก้าวร้าว ส่วนชนิดของเล่นนุ่มนึ่ง/ของเล่นจำลอง เครื่องออกกำลังกาย กลางแจ้ง สื่อบันเทิง และสัตว์เลี้ยง พบว่าไม่แตกต่าง 11) เด็กที่ผู้ปกครองมีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน มีรูปแบบการเล่นแตกต่างกันเกือบทุกรูปแบบ ได้แก่ การเล่นสร้าง การเล่นเชิงศิลปะ การเล่นแบบรับสื่อบันเทิง การเล่นคอมพิวเตอร์/เกมอิเล็กทรอนิกส์ และการเล่นออกกำลังกายกลางแจ้ง ส่วนรูปแบบการเล่นแบบจินตนาการ เล่นต่อสู้ และเล่นก้าวร้าวพบว่าไม่แตกต่าง 12) เด็กที่ผู้ปกครองมีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันจะเล่นของเล่นแตกต่างกันเกือบทุกชนิดได้แก่ของเล่นก่อสร้าง ของเล่นศิลปะ คอมพิวเตอร์/เกมอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องออกกำลังกาย กลางแจ้ง และหนังสือ/นิตยสาร ส่วนของเล่นนุ่มนึ่ง/ของเล่นจำลอง เครื่องแต่งกาย กระดาน/เกมตัวต่อ สื่อบันเทิงและของเล่นก้าวร้าว และสัตว์เลี้ยงพบว่าไม่แตกต่าง

สุภา สุขวิบูลย์ (2539) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัย โดยใช้การเล่นตามมุม ตามข้อตกลงกับการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งมีความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

- 1) เพื่อเปรียบเทียบลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังทดลองของกลุ่มที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นตามมุมตามข้อตกลงและกลุ่มที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์
- 2) เพื่อเปรียบเทียบลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นตามมุมตามข้อตกลงกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์
- 3) เพื่อเปรียบเทียบความคงทนของลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์หลังการทดลองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นตามข้อตกลงและเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์
- 4) เพื่อเปรียบเทียบความคงทนของลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นตามมุมตามข้อตกลงกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์

โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี ชั้นก่อนประถมศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2538 ของโรงเรียนวัดยายร่ม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบประเมินลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ เรื่องความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และการมีวาจาไพเราะอ่อนหวาน เป็นแบบประเมินเชิงสถานการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 2) คู่มือการจัดการเล่นตามมุมตามข้อตกลงและการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง(Experimental Research) ใช้การทดลองแบบRandomized Control-Group Pretest-Posttest Design โดยจัดห้องเรียน 2 ห้อง ห้องที่ 1 เป็นห้องเรียนที่ใช้ในการทดลองกลุ่มที่ 1 ซึ่งจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้มีมุมต่างๆ เช่น มุมบ้าน มุมวิทยาศาสตร์ มุมหนังสือ มุมศิลปะ มุมบล็อก ส่วนห้องเรียนที่ 2 เป็นห้องเรียนที่ใช้ในการทดลองกลุ่มที่ 2 ซึ่งจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้มีมุมต่างๆ เหมือนห้องเรียนที่ 1 เก็บข้อมูลก่อนการทดลองโดยใช้แบบประเมินลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ โดยใช้ผู้สังเกต 3 คน ต่อเด็ก 1 คน ในขณะที่เด็กทำกิจกรรมประเมินลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ ดำเนินการทดลองโดยจัดกิจกรรมการเล่นตามมุมตามข้อตกลง ให้กับกลุ่มทดลองที่ 1 และจัดกิจกรรมการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ให้กับกลุ่มทดลองที่ 2 ใช้ระยะเวลา 8 สัปดาห์ๆ ละ 4 วันๆ ละ 30 นาที เก็บข้อมูลหลังการทดลองด้วยแบบประเมินชุดเดิม ในการให้คะแนนในการประเมิน ถ้าเด็กปฏิบัติตามสถานการณ์ที่กำหนดได้ดีให้ 2 คะแนน ถ้าปฏิบัติได้ ให้ 1 คะแนน และถ้าปฏิบัติไม่ได้ให้ 0 คะแนน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในกลุ่มทดลองเปรียบเทียบคะแนนโดยใช้การทดสอบค่าที(t-test for dependent Samples) คะแนนระหว่างกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่ม ใช้การทดสอบค่าที (t-test for Independent Samples) ผลการศึกษาพบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นตามมุม

ตามข้อตกลงและเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์มีนิสัยที่พึงประสงค์สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นตามมุมตามข้อตกลงและเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์มีนิสัยที่พึงประสงค์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นตามมุมตามข้อตกลงและเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์ มีความคงทนของลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ลดลง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 4)เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นตามมุมตามข้อตกลงและเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์มีความคงทนของลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Brooke Ingersoll and Laura Schreibman. (2006) ได้ศึกษาผลการใช้เทคนิค Reciprocal Imitation Training (RIT) กับเด็กออทิสติกปฐมวัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้วิธีการฝึกเด็กออทิสติกด้วยเทคนิค Reciprocal Imitation Training (RIT) ที่มีต่อการสื่อความหมาย การเล่นสมมติและการมีสมาธิ มีความสนใจร่วมในการทำกิจกรรมกับผู้อื่น กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กออทิสติกปฐมวัย จำนวน 5 ราย ซึ่งมีลักษณะดังนี้ คืออายุจริงอยู่ในช่วง 29-45 เดือน อายุพัฒนาการเทียบเท่ากับเด็กปกติอายุในช่วง 15-29เดือน อายุพัฒนาการด้านการสื่อความหมาย อยู่ในช่วงเทียบเท่ากับเด็กอายุน้อยกว่า 8 เดือน -25 เดือน และระดับความรุนแรงของอาการออทิสติก อยู่ในช่วง Severe – Moderate Autistic เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลลักษณะกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย คู่มือ DSM-IV เพื่อใช้วินิจฉัยจากแพทย์ว่าเด็กเป็นออทิสติก ADOS (Autism Diagnostic Observation Schedule- Generic)เพื่อใช้ประเมินยืนยันการวินิจฉัยออทิสติก Bayley Scales of Infant Development (2nd) เพื่อประเมินระดับสติปัญญา MacArthur Communication Development Index(CDI)ประเมินทักษะการสื่อสาร และ CARS (Childhood Autism Rating Scale)เพื่อประเมินระดับความรุนแรงของโรคออทิสติก ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตัวแปรตามเป็นแบบสังเกตต่างๆ 3 แบบ คือ The Motor Imitation Scale, . The Joint Attention Assessment , The Structure Laboratory Observation (SLO) และเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือโปรแกรมการฝึกเด็กออทิสติกด้วยเทคนิค Reciprocal Imitation Training (RIT) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้เวลาในการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล 10 สัปดาห์ โดยแบ่งออกเป็น 5 ระยะๆละ 2 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างจะมาร่วมกิจกรรมตามโปรแกรม สัปดาห์ละ 3 วัน เริ่มแรกจะมีการเก็บข้อมูลฐาน (Baseline)ก่อนเริ่มใช้โปรแกรม ด้วยการให้เด็กเล่นอิสระ (Free Play) โดยผู้วิจัยจะทดสอบเด็กในระหว่างเล่น 4 กิจกรรม คือ เด็กและผู้วิจัยเล่นของเล่นแบบเดียวกัน

แต่ต่างคนต่างเล่น เด็กและผู้วิจัยเลือกเล่นของเล่นต่างชนิดกัน และต่างคนต่างเล่น ให้เด็กเล่นของเล่นที่เด็กเลือกเล่นเองมาก่อน และให้ผู้วิจัยเลือกเล่นของเล่นที่เด็กไม่เคยเล่น เด็กและผู้วิจัยเล่นอิสระ เลือกของเล่นที่สนใจเอง เพื่อตัดสิ้นใจเลือกอุปกรณ์ ของเล่น สำหรับใช้ทดลองในโปรแกรม ส่วนระยะทดลองใช้โปรแกรมแบ่งเป็น 5 ระยะคือ ระยะที่ 1 ให้เด็กเล่นของเล่นตามอิสระที่ต้องการโดยไม่มีรูปแบบใดๆ ทั้งสิ้น ระยะที่ 2 ให้เด็กเล่นของเล่น จากของเล่นที่เด็กเคยเล่นมาก่อน ระยะที่ 3 ให้เด็กเล่นของเล่นเดิมที่เคยเล่นและเล่นเลียนแบบจากผู้วิจัยโดยใช้ของเล่นชิ้นเดียวกันนั้น ระยะที่ 4 ให้เล่นลักษณะเดียวกับระยะที่ 3 และเพิ่มเติมอีกคือให้เด็กเล่นของเล่นชิ้นใหม่ที่ไม่เคยเล่นมาก่อนอย่างอิสระ ระยะที่ 5 ให้เด็กเล่นของเล่นเดิมที่เคยเล่นและเล่นเลียนแบบจากผู้วิจัยโดยใช้ของเล่นชิ้นเดียวกันนั้น จากนั้นให้เล่นของเล่นใหม่ที่ไม่เคยเล่นมาก่อนอย่างอิสระ แล้วเล่นเลียนแบบจากผู้วิจัย ในระหว่างการเล่นแต่ละระยะ การสังเกตจะดูสมาธิและความสนใจของเด็กจากการเด็กสามารถเล่นเลียนแบบผู้วิจัยได้หรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นการเลียนแบบท่าทาง การเปล่งเสียง การพูด หากเด็กสามารถเล่นแบบได้ ผู้วิจัยจะมีการให้แรงเสริมด้วยการแสดงความชื่นชมเด็ก แต่ถ้าเด็กเลียนแบบไม่เป็นหรือไม่เลียนแบบ ผู้วิจัยจะช่วยเหลือเด็กด้วยการจับมือเด็กให้ทำ(Physical Prompt) และชื่นชมเด็ก การเก็บข้อมูลหลังการทดลอง จะเก็บภายหลังใช้โปรแกรมเสร็จสิ้นทันที และจากนั้นอีก 1 เดือนเก็บซ้ำอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้วิธีการเช่นเดียวกับการเก็บข้อมูลก่อนการทดลองใช้โปรแกรม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ และหาค่าสถิติจากความถี่และ One-way ANOVA ผลการวิจัยพบว่าภายหลังการใช้โปรแกรมด้วยเทคนิค Reciprocal Imitation Training (RIT) เด็กออทิสติกปฐมวัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีทักษะในการเลียนแบบดีขึ้น ดยส่งผลถึงทักษะการสื่อความหมาย การเล่นสมมติ การมีสมาธิ และมีความสนใจร่วมในการทำกิจกรรมกับผู้อื่นให้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

Christina Whalen, Laura Schreibman, and Brooke Ingersoll (2006) ได้ทำการศึกษาวิจัยการใช้โปรแกรมฝึกการมีสมาธิ (Joint Attention Training) ที่มีต่อการเลียนแบบทักษะสังคม พฤติกรรมทางบวก การเล่น และการสื่อความหมายของเด็กออทิสติก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลที่เกิดตามมาภายหลังการใช้โปรแกรมฝึกการมีสมาธิ (Joint Attention Training) ที่มีต่อการเลียนแบบทักษะสังคม พฤติกรรมทางบวก การเล่น และการสื่อความหมายของเด็กออทิสติก กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กออทิสติกปฐมวัยจำนวน 4 ราย อายุจริงเฉลี่ย 4 ปี 2 เดือน แต่อายุสมองเฉลี่ยที่ 1 ปี 5 เดือน ทั้งหมดเป็นเด็กที่เข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมพัฒนาการสำหรับเด็กออทิสติก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ คู่มือ DSM-IV เพื่อใช้วินิจฉัยจากแพทย์ว่าเด็กเป็นออทิสติก Bayley

Scales of Infant Development (2nd) เพื่อประเมินระดับพัฒนาการ MacArthur Communication Development Index(CDI)ประเมินทักษะการสื่อสาร CARS (Childhood Autism Rating Scale)เพื่อประเมินระดับความรุนแรงของโรคออทิสติก ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือโปรแกรมการฝึกเด็กออทิสติกด้วยโปรแกรม Joint Attention Training วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น การเก็บข้อมูลก่อนการทดลองใช้โปรแกรม Joint Attention Training ใช้เวลาในการเก็บข้อมูล 2-10 สัปดาห์ แต่ละรายใช้เวลาไม่เท่ากัน ข้อมูลที่เก็บจะใช้กิจกรรมการเล่นเป็นตัวช่วย ประกอบด้วย (1)ประเมินความสามารถของเด็กในการตอบสนองต่อผู้อื่นและพฤติกรรมที่เด็กแสดงต่อผู้อื่นโดยไม่มีการช่วย เช่น เอาของมาทอดให้ดู การชี้ ใช้เวลา 30 นาที / ราย สัปดาห์ โดยกลุ่มตัวอย่างแต่ละรายจะได้รับการฝึกให้ตอบสนองต่อการฝึก เช่น การวางมือไว้บนวัตถุตามที่ผู้ฝึกบอก มองตามวัตถุ พฤติกรรมที่ฝึกจะฝึกทีละอย่าง ถ้าเด็กทำได้ถูกต้องมากกว่า 80 % การดำเนินการทดลองใช้โปรแกรม Joint Attention Training โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 - การกระตุ้นการตอบสนอง ใช้เวลา 3 สัปดาห์ โดยกลุ่มตัวอย่างแต่ละรายจะได้รับการฝึกให้ตอบสนองต่อการฝึก เช่น การวางมือไว้บนวัตถุตามที่ผู้ฝึกบอก มองตามวัตถุ พฤติกรรมที่ฝึกจะฝึกทีละอย่าง ถ้าเด็กทำได้ถูกต้องมากกว่า 80 % จึงจะฝึกพฤติกรรมใหม่ต่อไป ระยะที่ 2 – การมีสมาธิสนใจทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ใช้เวลา 2 สัปดาห์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจะได้รับการสอนให้เริ่มมีความสนใจในการทำกิจกรรมกับผู้วิจัย ร่วมกับการให้ความร่วมมือต่อการมองตาม การชี้ โดยกำหนดว่าถ้าเด็กสามารถมองตามได้ 30% และชี้ได้ 15% ของพฤติกรรมแต่ละอย่าง จึงจะเปลี่ยนไปสอนพฤติกรรมใหม่ต่อไป 3.เก็บข้อมูลหลังการทดลองใช้โปรแกรม Joint Attention Training และติดตามผลอีก 3 เดือนและเก็บข้อมูลซ้ำอีกครั้ง ผลการวิจัยพบว่าเด็กออทิสติกที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นดีขึ้นรวมทั้งการแสดงอารมณ์ความรู้สึกต่อคนอื่น นอกจากนี้ทักษะในการเลียนแบบ การสื่อความหมายก็พัฒนาขึ้นด้วย

4. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย

4.1 ความหมายและความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

4.1.1 ความหมายของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) โดยทั่วไปจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม เกี่ยวข้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของคำว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคมไว้หลากหลาย ดังนี้

วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์ (2554) กล่าวถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) ว่าการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมีความเกี่ยวข้องกันในกิจการของกลุ่ม /ทีม ตระหนักในความสำคัญของพวกเขาและกัน แสดงออกซึ่งการยอมรับ การให้เกียรติกัน สำหรับกลุ่มขนาดใหญ่มักมีปฏิสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายมากกว่าการติดต่อกันตัวต่อตัว

นักวิชาการจาก General Psychology (2554) ให้ความหมายของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมว่า หมายถึง การที่พฤติกรรมของบุคคลมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและทัศนคติซึ่งกันและกัน ในลักษณะที่มีการตอบโต้และมีปฏิริยาต่อกันและกัน

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง (2554) ได้อธิบายความหมายของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมว่า การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนหรือมากกว่านั้น มีการกระทำระหว่างกันทางสังคม มีวัตถุประสงค์ร่วมกันที่สำคัญคือ เพื่อสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนและความต้องการของสมาชิกของกลุ่มเป็นส่วนรวม

สรุป ความหมายโดยทั่วไปของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง การแสดงพฤติกรรมของบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป พฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นจะมีปฏิริยาการตอบโต้กัน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละคนหรือของกลุ่ม

ลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมขั้นพื้นฐาน คือเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองคน ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ จะมีปัจจัยสำคัญมาเกี่ยวข้องได้แก่

1.1. ความพึงพอใจร่วมกัน การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีนั้น บุคคลจะมีความต้องการมีมุมมองคล้ายกัน หากความต้องการนั้นได้รับการตอบสนอง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จะทำให้การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง

1.2. มีความเอื้อเฟื้อ การแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จะมีการถ้อยทีถ้อยอาศัยช่วยเหลือกัน เอื้อเฟื้อกัน จึงสามารถช่วยให้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลนั้นดำรงอยู่ได้

1.3. ความไว้วางใจระหว่างกัน โดยธรรมชาติของบุคคลทุกคน ที่มีความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล ช่วยให้ผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์นั้นเกิดความรู้สึกปลอดภัย เกิดความไว้วางใจกันได้ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนั้นก็ดำเนินต่อและมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

1.4. บรรทัดฐานส่วนบุคคล ปัจจัยนี้มาจากมุมมองที่ว่า บุคคลแต่ละคนย่อมมีความแตกต่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ที่ผ่านมา ตลอดจนทัศนคติที่มีต่อสิ่งต่างๆ

สิ่งเหล่านี้หากบุคคลสามารถผสมผสานให้มีความกลมกลืนระหว่างกันได้ จะช่วยให้การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดำเนินต่อไปได้ด้วยดี

2.การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายในกลุ่ม เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีธรรมชาติที่จะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ความสัมพันธ์ในลักษณะของพฤติกรรมทางสังคม มาจากปัจจัยต่อไปนี้

- 2.1.บรรทัดฐานกลุ่ม
- 2.2.การคล้อยตามบุคคล
- 2.3.การเลี้ยงของกลุ่ม
- 2.4.ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม

4.1.2 ความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญกับมนุษย์ โดยอินซา ธิรธำรง (2550 : 11) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า มนุษย์ไม่สามารถอยู่ตามลำพังได้ ต้องมีเพื่อน มีกลุ่มสังคม ต้องดำรงชีวิตร่วมกัน ตั้งแต่สังคม ครอบครัว ขยายออกไปเป็นสังคมใหญ่ ทุกกลุ่มสังคมต้องมีการติดต่อสัมพันธ์พึ่งพาอาศัยกัน จะต้องอาศัยทักษะทางสังคม ดังนั้นการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม จึงมีความสำคัญสรุปได้ ดังนี้

4.1.2.1 ช่วยให้บุคคลมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จากสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมต่างๆที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมยังมีความจำเป็นมากขึ้นไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลหรือแบบกลุ่ม เพราะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะมีผลต่อทุกคน จะส่งผลต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมทั้งสิ้น

4.1.2.2 ช่วยให้สังคม ชุมชนมีความสุข การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมขยายออกไปมากขึ้น จะทำให้เกิดแรงยึดเหนี่ยวระหว่างกันเพิ่มมากขึ้นไปด้วย จากระดับบุคคล ไปเป็นกลุ่มสังคม และระดับชุมชนต่อไป

4.1.2.3 ส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้ของบุคคล ชุมชน การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้หลากหลาย ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากผู้อื่นถ่ายทอดให้ การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมย่อมทำให้กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน ไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม หากเกิดในระดับกลุ่มระดับชุมชน หลายคนอาจเรียกว่ากระบวนการถ่ายทอดมรดกทางสังคม ตัวอย่างที่สามารถเห็นอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การดำรงไว้ของวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ความเชื่อ ของชนชาติต่างๆ เป็นต้น หากบุคคลไม่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกันแล้ว สิ่งทีกล่าวมาคงไม่สามารถดำรงไว้ได้

4.2 แนวคิดเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย

เด็กออทิสติกปฐมวัยก็คือบุคคลคนหนึ่ง คือเด็กคนหนึ่งที่ต้องได้รับสิทธิ์และปกป้องสิทธิ์เช่นเด็กทั่วไป บุคคลทั่วไปต้องการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นอย่างไร เด็กออทิสติกก็ต้องการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นด้วยเช่นกัน เพราะเด็กไม่สามารถอยู่ตามลำพังได้คนเดียว แม้ว่าเด็กออทิสติกหลายคนจะมีพฤติกรรมเล่นคนเดียว พูดคนเดียวก็ตาม ในสภาพทั่วไปทุกคนทราบกันดีว่าเด็กออทิสติกจะมีข้อบกพร่องและข้อจำกัดหลายด้าน โดยหนึ่งในนั้นคือด้านสังคม ทำให้ลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกกับบุคคลอื่นมีข้อจำกัด ทำให้เกิดเป็นปัญหาในการที่เด็กออทิสติกอยู่ร่วมกับผู้อื่น และเป็นปัญหาเพิ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณ หากผู้ที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเด็กขาดความรู้ ความเข้าใจกับสภาพของเด็ก ผู้ที่เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือเด็กออทิสติกปฐมวัยจึงควรต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจกับการแสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย

4.2.1 ลักษณะการแสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย

การแสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย บางคนอาจใช้คำว่ากรมีทักษะสังคม บางคนอาจใช้คำว่าแสดงพฤติกรรมทางสังคม แต่เมื่อพิจารณาให้ดีแล้วจะพบว่า ล้วนเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกกับผู้อื่น ซึ่งนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญหลายคน ได้กล่าวถึงลักษณะการแสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สรุปได้ดังนี้

- 1) บกพร่องอย่างชัดเจนในการใช้ท่าทางหลายอย่าง (เช่น การสบตา การแสดงสีหน้า กิริยา หรือท่าทางประกอบการเข้าสังคม
- 2) ไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนในระดับที่เหมาะสมกับอายุได้
- 3) ไม่แสดงความอยากเข้าร่วมสนุก ร่วมทำสิ่งที่สนใจ หรือร่วมงานให้เกิดความสำเร็จกับคนอื่น ๆ เช่น ไม่แสดงออก ไม่เสนอความเห็น หรือไม่ชี้ว่าตนสนใจอะไร
- 4) ไม่มีอารมณ์หรือสัมพันธ์ภาพตอบสนองกับสังคม
- 5) บ่อยครั้งที่เด็กออทิสติกยากที่จะตีความหมายหรือคาดเดาคำความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของเด็กคนอื่น ๆ ซึ่งเรียกว่าขาดความเข้าใจความคิด ความรู้สึกและอารมณ์ผู้อื่น ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนามิตรภาพกับเพื่อน
- 6) อยู่ในโลกของตัวเองมาก สนใจสิ่งแวดล้อมน้อย เรียกไม่หัน ไม่สบตา ไม่สนใจใคร
- 7) โต้ตอบไม่เป็น ไม่พูดหรือพูดไม่รู้เรื่อง พูดเป็นภาษาต่างดาว
- 8) เล่นไม่เหมาะสม จินตนาการไม่เป็น
- 9) ชอบทำอะไรซ้ำๆ หรือต้องทำเป็นแบบแผน ไม่ยืดหยุ่น สนใจบางอย่างแบบหมกมุ่น ไม่มีประโยชน์
- 10) มักสนใจสิ่งของหรือวัตถุ มากกว่าสนใจคน

4.2.2 ความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย

เด็กออทิสติกที่มีความบกพร่องในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังระหว่างบุคคล หรือการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม กับสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่มองสบตา ไม่มีการแสดงออกทางสีหน้า กิริยาท่าทาง จึงไม่มีความสามารถที่จะผูกสัมพันธ์กับใคร เล่นกับเพื่อนไม่เป็น ไม่สนใจที่จะทำงานร่วมกับใคร มักจะอยู่ในโลกของตัวเอง และถ้าเราปล่อยให้เด็กออทิสติกเป็นไปตามธรรมชาติของเขาเช่นนี้ เด็กก็จะอยู่ในโลกส่วนตัวมากขึ้น ไม่สนใจใคร เด็กจะเริ่มมีอาการแฉ่งเรื่อยๆ กระตุ้นตัวเองโดยการโยกตัว หมุนตัว เล่นมือ ส่งเสียงเป็นภาษาของตัวเอง และไม่ยอมเรียนรู้โลกภายนอก นอกจากนี้แล้วเราจะพบผลกระทบเรื่องอื่นอีกหลายเรื่องตามมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการดำรงชีวิตประจำวันที่มีรูปแบบตายตัว เปลี่ยนแปลงเมื่อใดเด็กออทิสติกเหล่านี้ จะมีปฏิกิริยาตอบโต้รุนแรง หรืออาจเป็นเรื่องของการที่ไม่สามารถแสดงบทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสมในการเป็นสมาชิกของครอบครัว ของชุมชนนั้น รวมไปถึงการมีปัญหาในการเรียน การทำงาน การทำกิจกรรม การอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยผู้ที่เด็กออทิสติกต้องไปมีปฏิสัมพันธ์ด้วย จะเกิดความรู้สึกต่อเด็กในทางลบ เช่น รำคาญ โกรธ เบื่อ เกลียด รังเกียจ ไม่อยากให้เข้าใกล้ ฯลฯ

4.2.3 แนวทางการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแก่เด็กออทิสติก

การพัฒนาเด็กออทิสติกปฐมวัยให้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนั้น เป็นการพัฒนาเพื่อดึงเด็กออกจากโลกตนเองมาสู่สังคมนในบ้าน ก่อนจะออกไปสู่สังคมนอกบ้าน เข้าสู่โรงเรียนและชุมชนต่อไป แนวทางการดูแลที่สำคัญมีดังนี้

4.2.3.1 นำเด็กออกจากโลกของตนเองสู่สังคมนในบ้าน

ใช้การกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้งห้า เพื่อพัฒนาสมองของเด็กให้ตื่นตัวและทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเด็กออทิสติกจะแสดงพฤติกรรมไม่รับรู้ ไม่ตอบสนองหรือตอบสนองน้อยหรือมากไป ต่อสิ่งเร้า ประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ

- 1) การกระตุ้นประสาทสัมผัสทางผิวหนัง เพื่อให้รับรู้ถึงความใกล้ชิด

ระหว่างบุคคล การเล่นปุ๊ปุ๊ การเล่นจิกจี้ด้วยมือ การใช้จุกหรือคางซุกใช้ตามตัวเด็ก การนวดตัว แปรงตัว การอุ้ม การกอด ทั้งหมดนี้จะทำให้เกิดความรัก ความอบอุ่น ความมีเยื่อใยซึ่งกันและกัน ซึ่งในเด็กออทิสติกนั้น จะแยกตัวจากบุคคล จึงควรดึงเขาเข้ามาหาเรา สร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ แม่และเด็กออทิสติกก่อน ควรกระตุ้นซ้ำๆทุกวัน

2) การกระตุ้นประสาทสัมผัสทางตา เด็กออทิสติกทุกคนมีปัญหาในการสบตาอย่างมาก การกระตุ้นในระยะเริ่มแรกจะเน้นเฉพาะการมองสบตากับบุคคลใกล้ชิดก่อน จากนั้นจะเป็นการกระตุ้นให้มองตามสิ่งของหรือมองกิจกรรมที่ทำ

3) การกระตุ้นประสาทสัมผัสทางหู โดยกระซิบเรียกชื่อเด็กที่ข้างหูต่อไปอาจใช้เสียงดนตรีช่วยเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และการสื่อความหมายให้ดีขึ้น

4) การกระตุ้นประสาทสัมผัสทางจมูก เพื่อให้เด็กได้รับรู้และเรียนรู้ถึงความแตกต่างของกลิ่น เช่น กลิ่นอาหาร ผลไม้ ดอกไม้ เป็นต้น

5) การกระตุ้นประสาทสัมผัสทางลิ้น เพื่อให้เด็กได้รับรู้และเรียนรู้ความแตกต่างของรสชาติ เช่น เปรี้ยว หวาน เค็ม ขม เป็นต้น

4.2.3.2 สอนให้เด็กรู้จักตนเองและบุคคลในครอบครัว

ฝึกเด็กให้รู้ว่าตัวเองชื่ออะไร คนไหนคือพ่อ แม่ พี่ น้อง เป็นการสอนให้เด็กได้รับรู้และเข้าใจว่าบุคคลในครอบครัวมีความแตกต่างกัน การสอนให้เด็กได้รับรู้และเรียนรู้ความแตกต่างของบุคคล เพื่อกระตุ้นพัฒนาการด้านการสื่อความหมายและสังคมในระยะแรก

4.2.3.3 ฝึกการฟัง

เริ่มจากฝึกให้เด็กหันตามเสียงเรียก ด้วยการเรียกชื่อเด็ก เพื่อฝึกให้เด็กรู้จักชื่อของตนเอง ตอบสนองต่อเสียงเรียกชื่อตนเอง เป็นการกระตุ้นให้เด็กมีพัฒนาการด้านการสื่อความหมายและมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นมากขึ้น การฝึกต่อเนื่องเพิ่มขึ้น จะเป็นการเล่านิทาน อ่านนิทาน

4.2.3.4 การมองสบตา

ฝึกให้เด็กมองสบตาก่อนที่จะพูดหรือออกคำสั่งแก่เด็ก เพื่อให้เด็กได้รับรู้ พร้อมทั้งจะมีปฏิสัมพันธ์ด้วย

4.2.3.5 ฝึกเด็กให้รู้จักเล่นของเล่น แบ่งปัน

จะเป็นการเชื่อมโยงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลของเด็กออทิสติก พร้อมทั้งช่วยพัฒนาทักษะการสื่อความหมาย และปรับอารมณ์ให้ดีขึ้นได้ด้วย

4.2.3.6 ฝึกการสื่อสารโดยใช้ท่าทาง

ควรฝึกให้เด็กออทิสติกปฐมวัย รู้จักสื่อสารด้วยภาษาท่าทางก่อนเพื่อบอกถึงความต้องการของตนเอง จากนั้นฝึกการเคลื่อนไหวของอวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการพูด เช่น อ้าปาก แลบลิ้น ห่อปาก เป่ายาง เป่าลำลี ดูดหลอด จะช่วยให้เด็กพร้อมต่อการสื่อสารด้วยการพูดต่อไป

4.2.3.7 การรับรู้การแสดงออกทางสีหน้า

ฝึกให้เด็กสามารถรับรู้อารมณ์และความต้องการ เพื่อให้เด็กอยู่ในสังคมนอกบ้านได้อย่างเหมาะสม โดยนำภาพการแสดงอารมณ์ในลักษณะต่างๆมาสอนให้เด็กเข้าใจ เช่น ยิ้ม/หัวเราะดีใจ ร้องไห้เสียใจ หน้าบึ้งโกรธ หน้าเบิกตากว้างตกใจ เป็นต้น

4.2.3.8 การเรียนรู้กฎระเบียบในการอยู่ร่วมกับคนอื่น

การฝึกที่เป็นรูปธรรม เช่น มารยาททางสังคม การแสดงความเคารพต่อคุณครู หรือผู้ที่มีอาวุโสกว่า การเข้าแถวเคารพธงชาติ การต่อแถวเข้าคิวเพื่อรับสิ่งของหรือซื้ออาหาร ขนม การแบ่งปัน ฯลฯ เพื่อพัฒนาไปสู่การเคารพในกฎเกณฑ์ของสังคมต่อไปในอนาคต

4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัย

ชไมมณ ศรีสุรักษ์ (2540) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนชาย-หญิง อายุ 5-6 ปี กำลังศึกษาชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 ของโรงเรียนอนุบาลลำปาง จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากครูผู้สอนคัดเลือกเด็กที่เห็นควรให้มีการพัฒนาพฤติกรรมความสัมพันธ์ทางสังคม แล้วสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับสลาก เพื่อกำหนดเป็นกลุ่มทดลอง 15 คน และกลุ่มควบคุม 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบแผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ และแบบสังเกตความสัมพันธ์ทางสังคม ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 35 นาที รวม 40 ครั้ง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าความแปรปรวนสำหรับหาค่าความสัมพันธ์ทางสังคมก่อนและหลังการทดลอง ใช้สถิติ t-test Dependent เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมภายในของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง และใช้สถิติ t-test Independent เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ผลการวิจัยพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน ก่อนและหลังการทดลองมีสัมพันธ์ทางสังคมแตกต่างกัน โดยหลังการทดลองมีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และภายหลังการทดลองกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน มีความสัมพันธ์ทางสังคมสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

อโนชา ธีรธำรง (2550) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบ One Group Pretest – Posttest Design มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของรูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 4-5 ปี ซึ่งกำลัง

ศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) กรุงเทพฯ จำนวน 15 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการจับสลาก 1 ห้องเรียน จากจำนวน 2 ห้องเรียน แล้วคัดเลือกเด็กที่มีคะแนนทักษะทางสังคมใน 15 อันดับสุดท้าย กำหนดเป็นกลุ่มทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ และแบบประเมินทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ซึ่งจะประเมินทักษะย่อย 3 ด้าน ได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่น การทำงานเป็นกลุ่ม และการมีความรับผิดชอบในหน้าที่ ระยะเวลาในการดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้เวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน ในวันจันทร์ – พุธ – ศุกร์ วันละ 45 นาที รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทักษะทางสังคมด้วย t-test Dependent Samples ผลการวิจัยพบว่าทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยหลังผ่านกิจกรรมรูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้แล้ว มีทักษะทางสังคมโดยรวมและจำแนกรายทักษะมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการทดลอง

พัชรี จิวพัฒนกุล, ผดุง.อารยะวิญญู, สมสรร วงษ์อยู่น้อย และองอาจ นัยพัฒน์ (2550) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบฝึกเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติก มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนาแบบฝึกเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นเด็กออทิสติก เลือกโดยวิธีเจาะจง จำนวน 6 คน ที่มีปัญหาทักษะทางสังคม 3 ด้าน คือ ด้านการควบคุมตนเอง การสื่อสารความหมายกับบุคคลอื่น การทำงานร่วมกับบุคคลอื่น เรียนอยู่ในช่วงชั้นที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนวัดโสมนัส สำนักงานเขตการศึกษา กรุงเทพมหานครเขต1 สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบตรวจสอบทักษะทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติก เป็นแบบตรวจสอบ 31 รายการ แบบ 2 ตัวเลือก ใช้ตรวจสอบรายบุคคล แบบเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติก มีลักษณะเป็นแผนจัดกิจกรรมครอบคลุมทักษะสังคมทั้ง 3 ด้าน รวมทั้งสิ้น 64 กิจกรรม และแบบประเมินทักษะทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติกมีลักษณะเป็นแบบสังเกตและบันทึกพฤติกรรม(Interval Scoring) โดยกำหนดการสังเกตครั้งละ 10 นาที แบ่งเป็น 10 ช่วงเวลา ๆ ละ 1 นาที วิธีทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้รูปแบบการวิจัยทางการศึกษาพิเศษ การทดลองกลุ่มตัวอย่างเดี่ยว(Single Subject Design) Across Behaviors) แบบ AB-A ผลการวิจัยพบว่า แบบฝึกเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติก ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 – ตรวจสอบทักษะทางสังคม ขั้นตอนที่ 2 – เสริมสร้างทักษะทางสังคม ขั้นตอนที่ 3 – ประเมินทักษะทางสังคม และประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติก

มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก โดยแบบตรวจสอบทักษะทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติก มีค่าเที่ยงตรงเชิงพินิจเท่ากับ 1.00 เด็กออทิสติกที่ได้รับการเสริมสร้างทักษะทางสังคม 3 ด้าน มีทักษะทางสังคมสูงขึ้น

รุ่งนภา ทรัพย์สุพรรณ(2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาผลของกิจกรรมกระตุ้นการรับรู้ความรู้สึกและการเคลื่อนไหวโดยครอบครัวที่มีต่อการแสดงพฤติกรรมซ้ำๆ การเล่นอย่างเหมาะสม และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ของเด็กออทิสติก เป็นการวิจัยแบบ Single Subject Design รูปแบบ ABA Design หลายเส้นฐานข้ามพฤติกรรม (Multiple Baseline Across Behavior) มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลการใช้กิจกรรมกระตุ้นการรับรู้ความรู้สึกและการเคลื่อนไหวโดยครอบครัวที่มีต่อการแสดงพฤติกรรมซ้ำๆ การเล่นอย่างเหมาะสม และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ของเด็กออทิสติก กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจง จากเด็กออทิสติกเพศชาย อายุ 11 ปี จำนวน 1 คน ได้รับการวินิจฉัยจากนักกิจกรรมบำบัดว่ามีภาวะความบกพร่องของการรับรู้ความรู้สึกและการเคลื่อนไหว มีปัญหาเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมซ้ำๆ การเล่นอย่างเหมาะสม และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ โดยมีภูมิลำเนาอยู่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เรียนร่วมกับเด็กปกติแบบเต็มเวลา อยู่ชั้นประถมปีที่ 4 ไม่มีครูการศึกษาพิเศษอยู่ในโรงเรียน สามารถเขียน อ่านหนังสือและสื่อสารได้บ้าง ไม่ได้รับการบำบัดอื่นๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ชุดแบบฝึกกิจกรรมกระตุ้นการรับรู้ความรู้สึกและการเคลื่อนไหวโดยครอบครัว และอุปกรณ์การสังเกตและแบบบันทึกพฤติกรรมเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมซ้ำๆ การเล่นอย่างเหมาะสม และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีที่ศึนบันทึกพฤติกรรมขณะที่เด็กเล่นอย่างอิสระ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ใช้เวลาในการทดลองรวม 28 สัปดาห์ โดยระยะที่ 1 เป็นระยะเส้นฐานใช้เวลา 6 สัปดาห์ ระยะที่ 2 เป็นระยะที่ฝึกเด็กด้วยกิจกรรมกระตุ้นการรับรู้ความรู้สึกและการเคลื่อนไหว ใช้เวลา 16 สัปดาห์ ระยะที่ 3 เป็นระยะถอนถอน ใช้เวลา 6 สัปดาห์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และหาค่าความเที่ยงระหว่างผู้สังเกต 2 คน และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยร้อยละของจำนวนช่วงเวลาที่มีการทดลองแต่ละระยะ ผลการวิจัยพบว่า เด็กออทิสติกที่ได้รับการกระตุ้นด้วยกิจกรรมการรับรู้ความรู้สึกและการเคลื่อนไหวโดยครอบครัว มีการแสดงพฤติกรรมซ้ำๆลดลง มีการเล่นอย่างเหมาะสมมากขึ้น รวมทั้งมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่มากขึ้น

จริยา สันตานนท์ (2553) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการพัฒนาสัมพันธภาพทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยการจัดกิจกรรมการวาดภาพต่อเติมจากภาพปะติดเป็นกลุ่ม รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยกึ่งทดลองที่ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับและการเปลี่ยนแปลงการพัฒนา

สัมพันธภาพของเด็กปฐมวัยโดยเฉลี่ยรวมและแยกรายด้าน ได้แก่ การพูดสื่อความหมาย การแสดงท่าทางเป็นมิตร และการมีส่วนร่วมกับเพื่อน การพูดสื่อความหมาย การแสดงท่าทางเป็นมิตร และการมีส่วนร่วมกับเพื่อน ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการวาดภาพต่อเติมจากภาพปะติดเป็นกลุ่ม ก่อน ระหว่าง และหลังจากการจัดกิจกรรมในแต่ละช่วงสัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนชาย-หญิง อายุ 5-6 ปี กำลังศึกษาชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนอนุบาลวัดบางปะกอก สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ด้วยการจับสลากมา 1 ห้องเรียน จากจำนวน 6 ห้องเรียน และใช้แบบประเมินสัมพันธภาพทางสังคมเพื่อคัดเลือกเด็กที่มีคะแนนสัมพันธภาพทางสังคมน้อยที่สุดจำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แผนการจัดกิจกรรมการวาดภาพต่อเติมจากภาพปะติดเป็นกลุ่ม และแบบประเมินสัมพันธภาพทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยใช้ผู้ประเมิน 3 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของผู้ประเมิน (RAI) เท่ากับ .90 ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้เวลา 8 สัปดาห์ ดำเนินการทดลองโดยการจัดกิจกรรมการวาดภาพต่อเติมจากภาพปะติดเป็นกลุ่ม สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 20 นาที รวม 24 ครั้ง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test for Dependent Samples ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัย ก่อนก่อน ระหว่าง และหลังจากการจัดกิจกรรมการวาดภาพต่อเติมจากภาพปะติดเป็นกลุ่มในแต่ละช่วงสัปดาห์ มีสัมพันธภาพทางสังคมโดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกช่วงสัปดาห์ และเมื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงระหว่างช่วงสัปดาห์ พบว่าระดับสัมพันธภาพทางสังคมโดยเฉลี่ยและการเปลี่ยนแปลงสัมพันธภาพทางสังคมเพิ่มขึ้น เมื่อวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพทางสังคมของเด็กปฐมวัยแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ การพูดสื่อความหมาย การแสดงท่าทางเป็นมิตร และการมีส่วนร่วมกับเพื่อน พบว่าระดับคะแนนสัมพันธภาพทางสังคมทั้ง 3 ด้าน มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เพิ่มขึ้นทุกช่วงสัปดาห์

อัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยออทิสติกที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยออทิสติกก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเล่นแบบร่วมมือ โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กปฐมวัยออทิสติก อายุ 5-6 ปี ซึ่งได้รับการวินิจฉัยจากจิตแพทย์เด็กว่าอยู่ในกลุ่มภาวะออทิสซึม (Autism) มีความบกพร่องของทักษะทางสังคมโดยมีคะแนนจากแบบทดสอบวุฒิภาวะทางสังคมไวแลนด์ (Vineland Social Maturity Scale) อยู่ระหว่าง 40 – 89 คะแนน (Social Quotient Disability; Moderate to mild Grade) ซึ่งเป็นคะแนนทักษะสังคมที่ได้น้อยกว่าเกณฑ์ ที่มารับบริการในคลินิกปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สถาบันราชานุกูล พ. ศ. 2552 เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 คน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการ

วิจัย 2 อย่าง คือ แผนการสอนกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือของเด็กปฐมวัยออทิสติก และแบบสังเกตทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยออทิสติก 3 ด้านได้แก่ การมีส่วนร่วม การแบ่งปัน และการปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งดำเนินการทดลองโดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบศึกษากลุ่มเดี่ยววัดก่อน – หลังการทดลอง (One – group pretest – posttest design) ซึ่งในการทดลองใช้เวลา 8 สัปดาห์ๆ ละ 3 วัน คือวันจันทร์ วันอังคารและวันศุกร์ ใช้เวลาวันละ 20 นาที ระหว่างเวลา 13.00 – 13.20 น. โดยมีขั้นตอนคือ 1) สร้างความคุ้นเคยกับเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ เก็บข้อมูลจากการบันทึกแบบสังเกตทักษะทางสังคมก่อนการทดลองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ระดับทักษะทางสังคมที่ได้จากแบบสังเกตทักษะทางสังคม และข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น ความสนใจในการเข้าสังคม พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกโดยมีผู้สังเกต คือ ผู้วิจัย และผู้ช่วยวิจัยจำนวน 2 คน ในช่วงกิจกรรมการเล่นเสรีจากการจัดประสบการณ์แบบปกติของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คนเป็นระยะเวลา 20 นาที 3) ดำเนินการทดลองโดยใช้แผนการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือสำหรับเด็กปฐมวัยออทิสติกจำนวน 24 แผน เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 20 นาที 4) เก็บข้อมูลจากการบันทึกแบบสังเกตทักษะทางสังคมหลังการทดลอง (Post-test) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เช่นเดียวกับ Pretest 5) นำข้อมูลจากการบันทึกแบบสังเกตทักษะทางสังคมก่อนการทดลองและหลังการทดลองมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ t-test for Dependent ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยออทิสติกที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือ มีทักษะทางสังคมสูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งโดยรวมและรายด้านได้แก่ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การแบ่งปัน และด้านการปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม และพบว่าทักษะทางสังคมด้านการมีส่วนร่วมมีการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นมากเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านการปฏิบัติตามข้อตกลง และอันดับสุดท้าย คือด้านการแบ่งปัน

ปัทมา บรรเทงจิต (2548) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องทักษะทางสังคมด้านการเล่นกับเพื่อนของเด็กออทิสติกโดยการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทยประกอบกับการสื่อด้วยภาพ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาทักษะทางสังคมด้านการเล่นกับเพื่อนของเด็กออทิสติกโดยการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านของไทยประกอบกับการสื่อด้วยภาพ โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กออทิสติกระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 โรงเรียนมีบุรี สำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ที่ไม่มีความพิการซ้ำซ้อนจำนวน 1 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แผนการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม ด้านการเล่นกับเพื่อนของเด็กออทิสติกโดยการจัดกิจกรรม

การละเล่นพื้นบ้านของไทย ประกอบกับการสื่อด้วยภาพ 2) การละเล่นพื้นบ้านของไทย พร้อมภาพประกอบขั้นตอนการเล่น 3) แบบบันทึกพฤติกรรมการพัฒนาทักษะทางสังคมด้านการเล่นกับเพื่อนในการวิจัยใช้เวลาดำเนินการ 6 สัปดาห์ ทำการทดลอง 3 วัน /สัปดาห์ ในวันจันทร์ – พุธ-ศุกร์ วันละ 30 นาที รวมทั้งสิ้น 18 ครั้ง โดย 1) สังเกตการณ์เล่นของเด็กเพื่อหาข้อมูลพื้นฐาน โดยยังไม่มี的帮助เหลือแต่อย่างใดเป็นเวลา 3 ติดต่อกัน 2) ทดลองโดยนำการละเล่นพื้นบ้านมาสอนและให้การช่วยเหลือโดยการสื่อด้วยรูปภาพ พร้อมกับการสังเกตและบันทึกพฤติกรรม หากเด็กทำไม่ได้ หรือแสดงอาการไม่เข้าใจ ผู้วิจัยให้การช่วยเหลือทางกายโดยการจับมือทำตามตารางการฝึก 3) ในการบันทึกพฤติกรรมได้กำหนดรูปแบบการบันทึกพฤติกรรมการพัฒนาทักษะทางสังคมด้านการเล่นกับเพื่อนดังนี้ การเล่นได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องการช่วยเหลือ การเล่นได้จากการจัดกิจกรรมโดยใช้รูปภาพประกอบ การเล่นได้โดยใช้รูปภาพประกอบ และการช่วยเหลือทางกาย (Physical Prompts) การบันทึกคะแนนในแต่ละกิจกรรมถ้านักเรียนปฏิบัติตามภาพขั้นตอนของกิจกรรมนั้นได้คะแนนร้อยละ 60 ขึ้นไป 2 ครั้งติดต่อกัน ให้ดำเนินการทดลองในกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป ผู้ช่วยผู้วิจัยสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการเล่นกับเพื่อนเพื่อหาความเชื่อมั่นระหว่างผู้สังเกต Inter-observer Reliability (IOR) ซึ่งจะมีค่าร้อยละ 80 ขึ้นไปจึงจะถือว่าข้อมูลมีความเชื่อถือได้ สถิติที่ใช้คิดเป็นค่าร้อยละของจำนวนครั้งที่ทำได้ ของพฤติกรรมเป้าหมาย นำเสนอข้อมูลในรูปแบบกราฟ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกทักษะทางสังคมด้านการเล่นกับเพื่อน โดยการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านของไทยประกอบกับการสื่อสารด้วยภาพ มีทักษะทางสังคมด้านการเล่นกับเพื่อนสูงขึ้นในระดับคะแนนร้อยละ 60 ขึ้นไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของการเล่นแบบสร้างสรรค์ที่มีต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. วิธีดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในแต่ละขั้นตอน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental Research) แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลัง (One group Pretest Posttest Design) ดังภาพ ต่อไปนี้

$$O_1 \quad x \quad O_2$$

O_1 หมายถึง การวัดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย ก่อนการเล่นแบบสร้างสรรค์

x หมายถึง การเล่นแบบสร้างสรรค์

O_2 หมายถึง การวัดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย หลังการเล่นแบบสร้างสรรค์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร การศึกษาวิจัยครั้งนี้ประชากร คือ เด็กออทิสติกปฐมวัยที่มารับบริการในหอผู้ป่วยออทิสติก สถาบันราชานุกูล ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ – มิถุนายน 2554 จำนวน 30 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเด็กออทิสติกปฐมวัยที่มารับบริการในหอผู้ป่วยออทิสติก สถาบันราชานุกูล ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ – มิถุนายน 2554 คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 ราย โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก (Inclusion Criteria) ดังนี้

- 1) อายุ 3 - 5 ปี
- 2) ความสามารถในการเล่นอยู่ในระดับการเล่นสัมผัสและเคลื่อนไหว (Sensorimotor Play) หรือ การเล่นจัดเรียง (Organizing Play) โดยประเมินด้วยแบบประเมินการเล่นสำหรับเด็กออทิสติก
- 3) ผู้ปกครองยินดีให้เด็กเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ

ส่วนเกณฑ์คัดเลือกออกจากกลุ่ม (Exclusion Criteria) คือ เด็กใช้เวลาเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมการวิจัยได้น้อยกว่าร้อยละ 80 หรือผู้ปกครองต้องการออกจากการเข้าร่วมการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

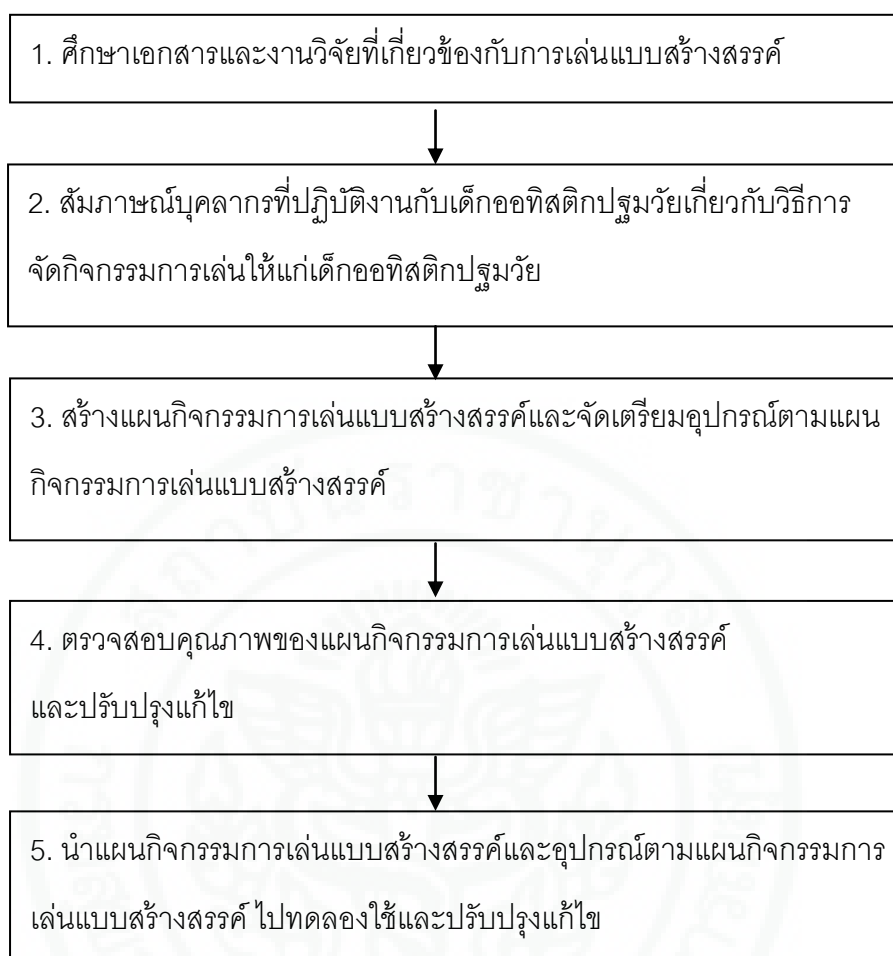
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็ก

ออทิสติกปฐมวัย

รายละเอียดในการสร้างเครื่องมือวิจัยแต่ละชนิด มีดังนี้

3.1 กระบวนการสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ มีขั้นตอน ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 ขั้นตอนการสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์

รายละเอียดของขั้นตอนในการพัฒนากิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์

- 3.1.1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่นแบบสร้างสรรค์ ได้แก่
 - 3.1.1.1 ความหมายและความสำคัญของการเล่นแบบสร้างสรรค์
 - 3.1.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเล่น ได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์
ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของอีริกสัน
 - 3.1.1.3 ประเภทของการเล่น
 - 3.1.1.4 หลักในการเลือกของเล่น
 - 3.1.1.5 หลักในการประเมินการเล่นของเด็กออทิสติกปฐมวัย
 - 3.1.1.6 หลักและวิธีการส่งเสริมการเล่นแบบสร้างสรรค์ในเด็กออทิสติกปฐมวัย
 - 3.1.1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่นของเด็กออทิสติกปฐมวัย

3.1.2 สัมภาษณ์บุคลากรที่ปฏิบัติงานกับเด็กออทิสติกปฐมวัย เกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมการเล่นให้แก่เด็กออทิสติกปฐมวัย โดยสัมภาษณ์พยาบาลจิตเวชเด็ก 3 คน ที่มีประสบการณ์ในการดูแลเด็กออทิสติกปฐมวัยอย่างน้อย 5 ปี ขึ้นไป เกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมการเล่นให้แก่เด็กออทิสติกปฐมวัย โดยเป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล ในประเด็นหลัก 3 ประเด็น ได้แก่ ลักษณะของเล่นที่เด็กชอบเล่น รูปแบบการเล่นที่เด็กเล่น กิจกรรมการเล่นที่จัดแล้วเด็กชอบ ได้ข้อสรุปจากการสัมภาษณ์ดังนี้

3.1.2.1 ลักษณะของเล่นที่เด็กชอบเล่น ได้ข้อมูลว่าเด็กชอบเล่นของเล่นพวกตัวต่อ บล็อกไม้ รถ ลูกบอล ของเล่นที่เคลื่อนที่ได้

3.1.2.2 รูปแบบการเล่นที่เด็กเล่น ได้ข้อมูลว่า ถ้าปล่อยให้เล่นอิสระเด็กจะเล่นตามลำพัง ไม่สนใจที่จะเล่นกับผู้อื่น รูปแบบที่เล่นจะเล่นแบบสัมผัสและเคลื่อนไหวเป็นส่วนใหญ่

3.1.2.3 กิจกรรมการเล่นที่จัดแล้วเด็กชอบ ได้ข้อมูลว่าจะเป็นการที่มีการเคลื่อนไหวได้ขยับร่างกาย ของเล่นมีการขยับ เคลื่อนไหวได้ เช่น การเล่นเป่าฟองสบู่ การเล่นตกลูก กระโดด Trampoline เล่นรถยนต์ เป็นต้น

3.1.3 สร้างแผนกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์และจัดเตรียมอุปกรณ์ตามแผนกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ โดยรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์บุคลากรที่ปฏิบัติงานกับเด็กออทิสติกปฐมวัย แล้วนำมาสร้างแผนกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ และจัดเตรียมอุปกรณ์ตามแผนกิจกรรม โดยประกอบด้วย โครงสร้าง เนื้อหา และวิธีดำเนินกิจกรรม ดังนี้

3.1.3.1 โครงสร้างของแผนกิจกรรม ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็ก

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการตามแผนกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 การติดตามและประเมินผล

3.1.3.2 เนื้อหา เนื้อหาในแผนกิจกรรมจะเป็นการประยุกต์แนวคิดทฤษฎีการเล่นและรูปแบบการเล่นออกมาเป็นกิจกรรมการเล่น 4 ชนิด เพื่อพัฒนาทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย 8 ทักษะย่อย ดังนี้

กิจกรรมการเล่น แบบสร้างสรรค์	อุปกรณ์	รูปแบบกิจกรรม	ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ ทางสังคม
1. เล่นอิสระ	<ul style="list-style-type: none"> -รถเด็กเล่นขนาดเล็ก 6 คัน -บล็อกไม้รูปทรงต่างๆ 10 ชิ้น -ตัวต่อจำนวน 20 ชิ้น -โทรศัพท์จำลอง 2 เครื่อง -หนังสือนิทาน 2 เล่ม 	เล่นตัวต่อตัว	<ul style="list-style-type: none"> - การสบตา - การยิ้มตอบ - การแสดงออกทางสีหน้าต่อผู้อื่น - การใช้สายตา ร่วมกับพฤติกรรมอื่นในการมีปฏิสัมพันธ์ - การแบ่งปันความสนุกสนานในการมีปฏิสัมพันธ์ - การตอบสนองต่อการเรียกชื่อ - การอวด - การตอบสนองต่อการเล่นร่วมกับผู้อื่น
2. เป่าฟองสบู่ เป่าลูกโป่ง	<ul style="list-style-type: none"> - ชุดเป่าฟองสบู่แบบใช้ปาก เป่า 1 ชุด - ลูกโป่งที่ยังไม่ได้เป่า 3-4 ลูก 	กลุ่มย่อย 2-3 คน	<ul style="list-style-type: none"> - การสบตา - การยิ้มตอบ - การแบ่งปันความสนุกสนานในการมีปฏิสัมพันธ์ - ตอบสนองต่อการเรียกชื่อ - การตอบสนองต่อการเล่นร่วมกับผู้อื่น
3. งานเลี้ยงวันเกิด	<ul style="list-style-type: none"> -จาน ชาม ช้อน แก้วน้ำ -น้ำหวานหรือน้ำผลไม้ <p>2 ชนิด</p>	กลุ่มกลาง 4-6 คน	<ul style="list-style-type: none"> - การสบตา - การแสดงออกทางสีหน้าต่อผู้อื่น

กิจกรรมการเล่น แบบสร้างสรรค์	อุปกรณ์	รูปแบบกิจกรรม	ทักษะการมี ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
	<ul style="list-style-type: none"> -ขนมเค้กขนาดเล็ก 1 ชิ้น พร้อมมีดพลาสติกสำหรับตัดเค้ก - เทียนเล่มเล็ก 6 อัน พร้อมไม้ขีดไฟหรือไฟแช็ค - โต๊ะ 1 ตัว เก้าอี้ 7 ตัว 		<ul style="list-style-type: none"> - การใช้สายตาร่วมกับพฤติกรรมอื่นระหว่าง การมีปฏิสัมพันธ์ - การแบ่งปันความ สนุกสนานในการมี ปฏิสัมพันธ์ - การตอบสนองต่อการ เล่นร่วมกับผู้อื่น
4.ส่งต่อให้เพื่อน	<ul style="list-style-type: none"> - รถเด็กเล่น 1 คัน เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 6 นิ้ว - โมเดลสัตว์ขนาดเล็ก เช่น ม้า - ที่คั่นน้ำแข็ง จำนวน 1 อัน - ลูกปิงปองจำนวน 20 ลูก - ตะกร้าหรือชั้นพลาสติก จำนวน 1 ใบ 	เล่นเป็นกลุ่มใหญ่ 7-10 คน	<ul style="list-style-type: none"> - การสบตา - การใช้สายตาร่วมกับ พฤติกรรมอื่นในการมี ปฏิสัมพันธ์ - การแบ่งปันความ สนุกสนานในการมี ปฏิสัมพันธ์ - การตอบสนองต่อการ เล่นร่วมกับผู้อื่น

3.1.3.3 วิธีดำเนินการตามแผนกิจกรรม ใช้ระยะเวลาดำเนินการตามแผนกิจกรรม 5 สัปดาห์ โดยสัปดาห์ที่ 1 และ 5 เป็นการประเมินทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติก ปฐมวัย ส่วนสัปดาห์ที่ 2-4 เป็นการดำเนินกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ตามแผนกิจกรรมที่กำหนดไว้ ซึ่งเด็กแต่ละรายที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จะต้องมาฝึกช่วงสัปดาห์ที่ 2-4 สัปดาห์ละ 5 วัน วันจันทร์ – ศุกร์ วันละ 20 -30 นาที รวมทั้งสิ้น 15 ครั้ง ตามรายละเอียด ดังนี้

แผนจัดกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์

กิจกรรมครั้งที่	ชื่อกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์
1	การเล่นอิสระ
2	การเล่นอิสระ
3	การเล่นอิสระ
4	การเล่นอิสระ , เป่าฟองสบู่/ เป่าลูกโป่ง
5	การเล่นอิสระ, เป่าฟองสบู่/ เป่าลูกโป่ง
6	การเล่นอิสระ, เป่าฟองสบู่ / เป่าลูกโป่ง
7	การเล่นอิสระ, เป่าฟองสบู่ / เป่าลูกโป่ง
8	การเล่นอิสระ, เป่าฟองสบู่ / เป่าลูกโป่ง
9	เป่าฟองสบู่ / เป่าลูกโป่ง,งานเลี้ยงวันเกิด
10	เป่าฟองสบู่ / เป่าลูกโป่ง,งานเลี้ยงวันเกิด
11	เป่าฟองสบู่ / เป่าลูกโป่ง,งานเลี้ยงวันเกิด
12	ส่งต่อให้เพื่อน
13	ส่งต่อให้เพื่อน
14	เป่าฟองสบู่/ เป่าลูกโป่ง,ส่งต่อให้เพื่อน
15	การเล่นอิสระ, งานเลี้ยงวันเกิด, ส่งต่อให้เพื่อน

กิจกรรมการเล่น 4 กิจกรรม มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ดังนี้

ชื่อกิจกรรม การเล่นแบบสร้างสรรค์	ลักษณะการเล่น	ผลของการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ทางสังคม							
		1	2	3	4	5	6	7	8
การเล่นอิสระ	เล่นตัวต่อตัว	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
การเป่าฟองสบู่ / เป่าลูกโป่ง	เล่นแบบกลุ่มย่อย	✓	✓			✓	✓		✓
งานเลี้ยงวันเกิด	เล่นแบบกลุ่มขนาดกลาง	✓		✓	✓	✓			✓
ส่งต่อให้เพื่อน	เล่นแบบกลุ่มใหญ่	✓		✓	✓	✓			✓

หมายเหตุ จากตารางด้านบน ผลของการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ทางสังคม แบ่งเป็น 8 ด้าน ดังนี้

- 1) การสบตา
- 2) การยิ้มตอบ
- 3) การแสดงออกทางสีหน้าต่อผู้อื่น
- 4) การใช้สายตาร่วมกับพฤติกรรมอื่นในการมีปฏิสัมพันธ์
- 5) การแบ่งปันความสนุกสนานในการมีปฏิสัมพันธ์
- 6) การตอบสนองต่อการเรียกชื่อ
- 7) การอวด
- 8) การตอบสนองต่อการเล่นร่วมกับผู้อื่น

3.1.4 ตรวจสอบคุณภาพของแผนกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ โดยได้ดำเนินการ ดังนี้

3.1.4.1 นำแผนการจัดกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงของเนื้อหา(Content validity) ว่ามีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการพัฒนาและความเหมาะสมในการนำไปใช้กับเด็กออทิสติกปฐมวัย โดยใช้ค่า IOC ในการวิเคราะห์ความสอดคล้อง ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการยอมรับแต่ละประเด็นที่ระดับ .50 ขึ้นไป ซึ่งประเด็นที่ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณามีทั้งหมด 10 ประเด็น สรุปได้ดังนี้

ข้อ	ประเด็นที่พิจารณา	ค่า IOC ที่ได้
1	ชื่อแผนกิจกรรมมีความสอดคล้องกับเนื้อหา	1.00
2	คำนำในแผนกิจกรรมมีความชัดเจน บอกถึงที่มาและความสำคัญของแผนกิจกรรม	1.00
3	เนื้อหาโดยรวมมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย	1.00
4	ความสอดคล้องของเนื้อหากับหัวข้อหลัก	1.00
5	การจัดเรียงเนื้อหาที่มีความเหมาะสม	1.00
6	ภาษาที่ใช้เหมาะสม อ่านเข้าใจง่าย	1.00
7	วัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมเหมาะสมและเป็นไปได้	0.67
8	อุปกรณ์ที่กำหนดในแต่ละกิจกรรมเหมาะสม	0.67
9	ระยะเวลาที่กำหนดในแต่ละกิจกรรมเหมาะสม	0.67
10	สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง	1.00

3.1.4.2 ปรับปรุงแผนการจัดการกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ ตามผลการวิเคราะห์ค่า IOC และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมเหมาะสมและเป็นไปได้ อุปกรณ์ที่กำหนดในแต่ละกิจกรรมเหมาะสม ระยะเวลาที่กำหนดในแต่ละกิจกรรมเหมาะสม โดยในส่วนของวัตถุประสงค์กิจกรรมการเป่าฟองสบู่ / เป่าลูกโป่ง ตัดการตอบสนองต่อการเรียกชื่อออกไป วัตถุประสงค์ของกิจกรรมส่งต่อให้เพื่อนให้ตัดการแบ่งปันความสนุกสนานในการมีปฏิสัมพันธ์ออก ในด้านอุปกรณ์ได้รับข้อเสนอแนะให้ใช้อุปกรณ์ที่หาได้ง่าย ผู้ปกครองสามารถหาซื้อมาให้ลูกเล่นที่บ้านได้ และเหมาะกับกิจกรรม โดยได้ปรับอุปกรณ์กิจกรรมเล่นอิสระ จากเดิมใช้รูปจำลองแบบต่างๆ เช่น สัตว์ ผลไม้ เปลี่ยนเป็นหนังสือนิทาน ส่วนระยะเวลาที่กำหนดในแต่ละกิจกรรมได้ปรับเป็นช่วงเวลา 20-30 นาทีทุกกิจกรรม จากเดิมกำหนด 30 -45 นาที เพื่อให้สอดคล้องกับช่วงวัยที่เด็กจะมีสมาธิให้ความสนใจ

3.1.4.3 นำแผนการจัดการกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับเด็กออทิสติกปฐมวัย จำนวน 3 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่เป็นเด็กที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง คือ เป็นเด็กออทิสติกอายุ 3-5 ปี ที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นในรูปแบบและลักษณะที่คล้ายคลึงกันเพื่อศึกษาถึงความเหมาะสมและเป็นไปได้แผนการจัดการกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ ในประเด็นของวิธีการเล่น ของเล่น และเวลาที่ใช้เล่น

3.1.4.4 ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ ตามผลการทดลองใช้ ซึ่งพบว่า ในกิจกรรมการเล่นอิสระ ครั้งแรกกำหนดให้ใช้โต๊ะและเก้าอี้ แต่เมื่อทดลองใช้จริง พบว่าไม่ได้ใช้เลย เด็กจะนั่งเล่นที่พื้น ดังนั้นจึงตัดโต๊ะและเก้าอี้ออกจากของที่ต้องเตรียม กิจกรรมส่งต่อให้เพื่อน

พบว่าในการทดลองใช้นั้น การใช้รถเด็กเล่น ลูกบิงปอง เด็กมีความสนใจมากกว่าใช้ห่วงยาง จึงได้ตัดห่วงยางออกไป

3.1.4.5 จัดทำแผนการจัดกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ฉบับสมบูรณ์

3.2 กระบวนการสร้างแบบประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย

3.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย ได้แก่

- ความหมายและความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย
- แนวคิดเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย

3.2.2 ดำเนินการพัฒนาแบบประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย

โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว มาพัฒนาแบบประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย โดยปรับจากแบบประเมิน ADOS ในส่วนของการแสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม แต่ปรับทักษะย่อยจากเดิมมี 10 ทักษะ เหลือเพียง 8 ทักษะ ซึ่งเป็นทักษะที่ต้องการให้เด็กแสดงออก ได้แก่ การสบตา การยิ้มตอบ การแสดงออกทางสีหน้าต่อผู้อื่น การใช้สายตาร่วมกับพฤติกรรมอื่นในการมีปฏิสัมพันธ์ การแบ่งปันความสนุกสนานในการมีปฏิสัมพันธ์ การตอบสนองต่อการเรียกชื่อ การรอด การตอบสนองต่อการเล่นร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งปรับเกณฑ์การให้คะแนน จากเดิมให้คะแนนในแต่ละทักษะย่อยแบ่งระดับต่างกัน โดยแบ่งเป็น 2 ระดับบ้าง 3 ระดับบ้าง แต่ในแบบประเมินที่คณะผู้วิจัยนำมาพัฒนาได้ปรับเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 4 ระดับในทุกทักษะย่อย คือ

ให้คะแนน 0 คะแนน หมายถึง ทำไม่ได้ / ไม่แสดงพฤติกรรมนั้นๆให้เห็น

ในระหว่างทำกิจกรรม

ให้คะแนน 1 คะแนน หมายถึง แสดงพฤติกรรมนั้นๆให้เห็นแต่ต้องช่วยค่อนข้างมาก / แสดงพฤติกรรมนั้นๆเพียง 1-2 ครั้ง

ในระหว่างทำกิจกรรม

ให้คะแนน 2 คะแนน หมายถึง แสดงพฤติกรรมนั้นๆให้เห็นแต่ต้องช่วยเล็กน้อย / แสดงพฤติกรรมนั้นๆเพียง 3-4 ครั้ง

ในระหว่างทำกิจกรรม

ให้คะแนน 3 คะแนน หมายถึง แสดงพฤติกรรมนั้นๆได้เอง อย่างน้อย 5-6 ครั้ง

ในระหว่างทำกิจกรรม

การแปลผลค่าคะแนนที่ได้

คะแนน 0-13	คะแนน หมายถึง	มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในระดับต่ำมาก
คะแนน 14-27	คะแนน หมายถึง	มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในระดับต่ำ
คะแนน 28-41	คะแนน หมายถึง	มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในระดับปานกลาง
คะแนน 42-55	คะแนน หมายถึง	มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในระดับดี
คะแนน 56	คะแนนขึ้นไป หมายถึง	มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในระดับดีมาก

3.2.3 ตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.2.3.1 นำแบบประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย ที่คณะผู้วิจัยพัฒนาไปตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมิน โดยการหาความตรงตามเนื้อหา (Content validity) ด้วยการให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการพัฒนาและความเหมาะสมในการนำไปใช้กับเด็กออทิสติกปฐมวัย และนำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ค่า IOC ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการยอมรับแต่ละข้อคำถามที่ระดับ .50 ขึ้นไป ไป โดยประเด็นที่ให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาทั้งหมด 6 ประเด็น สรุปได้ดังนี้

ข้อ	ประเด็นที่พิจารณา	ค่า IOC ที่ได้
1	ชื่อแบบประเมิน มีความสอดคล้องกับเนื้อหา	1.00
2	ทักษะย่อยที่ประเมินมีความเหมาะสม	1.00
3	การแบ่งระดับคะแนนเป็น 4 ระดับ มีความเหมาะสม	1.00
4	การอธิบายรายละเอียดเกณฑ์การให้คะแนนการประเมินแต่ละระดับคะแนน มีความชัดเจน เข้าใจง่าย	0.67
5	ภาษาที่ใช้เหมาะสม อ่านเข้าใจง่าย	1.00
6	แบบฟอร์มการบันทึกเพื่อให้คะแนน สะดวกในการใช้	0.67

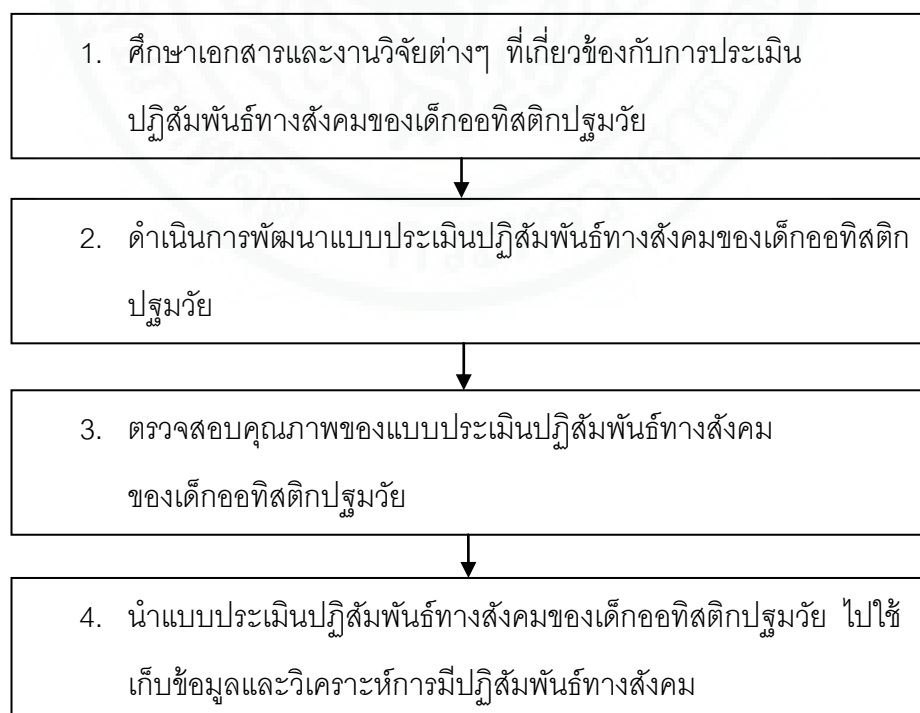
3.2.3.2 ปรับปรุง แบบประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย ตามผลการวิเคราะห์ค่า IOC และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ประเด็นการอธิบายรายละเอียดเกณฑ์การให้คะแนนการประเมินแต่ละระดับคะแนน ได้แก่ ทักษะการแสดงออกทางสีหน้าต่อผู้อื่น ทักษะการการใช้สายตาร่วมกับกับพฤติกรรมอื่นในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ทักษะการตอบสนองต่อการเล่นร่วมกับผู้อื่น

เกณฑ์การให้คะแนนไม่ชัดเจน แยกออกจากกันแต่ระดับไม่ถูก ผู้เชี่ยวชาญเสนอให้ปรับให้เห็นความแตกต่างชัดเจนกว่าเดิม โดยใช้จำนวนครั้งที่เด็กแสดงพฤติกรรมนั้นมากำหนด หรือใช้จำนวนครั้งที่ต้องการให้การช่วยเหลือเด็กเพื่อให้แสดงพฤติกรรมเป้าหมายนั้น ส่วนประเด็นความสะดวกในการลงบันทึกแบบฟอร์มนั้น ผู้เชี่ยวชาญเสนอให้ใส่วัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมการเล่นลงไปด้วย เพื่อช่วยให้เห็นได้เลยว่าเด็กทักษะที่เป็นพฤติกรรมเป้าหมายตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ ซึ่งข้อเสนอแนะทั้งหมดที่ผู้เชี่ยวชาญให้ไว้ คณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการแก้ไขตามข้อเสนอแนะดังกล่าว

3.2.3.3 นำแบบประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย ที่ได้ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น กับทดลองเก็บข้อมูลการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเด็กออทิสติกอายุ 3-5 ปี ที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 11 ราย แล้วนำไปหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอห์นบาค ได้ค่าสัมประสิทธิ์ .71

3.2.4 นำแบบประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย ไปใช้เก็บข้อมูลและวิเคราะห์การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

สรุปการดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาแบบประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนการพัฒนาแบบประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย

4. วิธีดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 9 พฤษภาคม – 10 มิถุนายน 2554 รวมทั้งสิ้น 5 สัปดาห์ แบ่งการทดลองและเก็บข้อมูลเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 เก็บข้อมูลก่อนการทดลองใช้กิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ (Pre- test)

ได้ดำเนินการไปเมื่อวันที่ 9-13 พฤษภาคม 2554 เป็นสัปดาห์ที่ 1 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประเมินการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็ก ด้วยแบบประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย โดยสังเกตการเล่นของเด็กเมื่อให้เด็กเล่นแบบสร้างสรรค์ 4 กิจกรรม ได้แก่ เล่นอิสระ เป่าฟองสบู่/ เป่าลูกโป่ง งานเลี่ยมวันเกิด และส่งต่อให้เพื่อน ซึ่งจะจัดกิจกรรมวันละ 1 กิจกรรมให้เด็กเล่น จนครบ 4 กิจกรรมดังกล่าว ในแต่ละกิจกรรมที่เด็กเข้าร่วม ผู้วิจัยจะสังเกตและประเมินทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เด็กแสดงออกมาทุกกิจกรรม

ช่วงที่ 2 ดำเนินการทดลองใช้กิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์

ได้ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 16 พฤษภาคม – 3 มิถุนายน 2554 ในช่วงสัปดาห์ที่ 2 - 4 สัปดาห์ละ 5 วัน วันจันทร์ – ศุกร์ วันละ 20-30 นาที รวมทั้งสิ้น 15 ครั้ง ตามแผนดำเนินกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ที่กำหนดไว้ 4 กิจกรรม คือ เล่นอิสระ เล่นเป่าฟองสบู่/เป่าลูกโป่ง เล่นงานเลี่ยมวันเกิด และเล่นส่งต่อให้เพื่อน

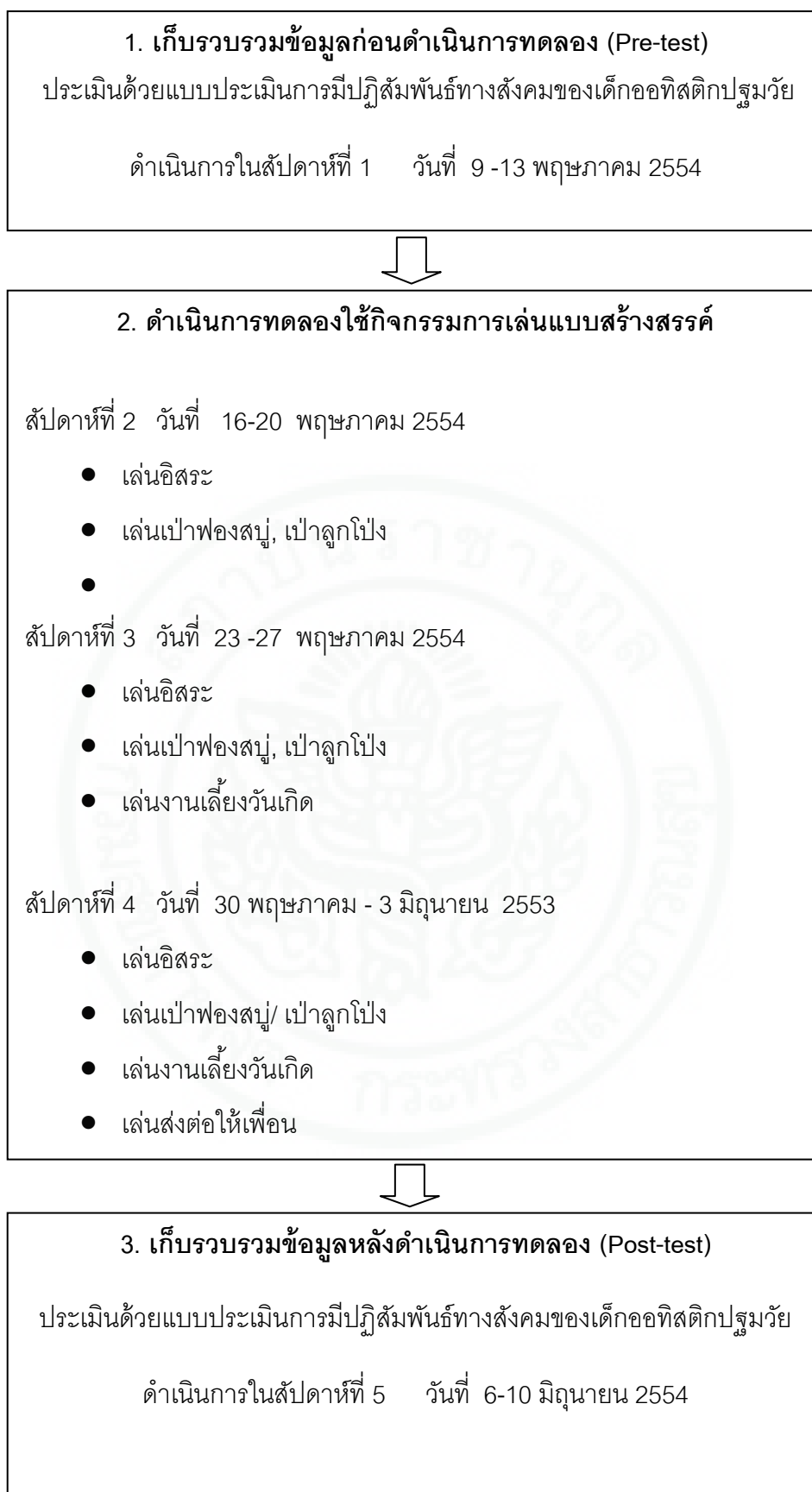
ช่วงที่ 3 เก็บข้อมูลหลังการทดลองใช้กิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ (Post- test)

ได้ดำเนินการไปเมื่อวันที่ 6-10 มิถุนายน 2554 เป็นสัปดาห์ที่ 5 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประเมินการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็ก ด้วยแบบประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย โดยสังเกตการเล่นของเด็กเมื่อให้เด็กเล่นแบบสร้างสรรค์ 4 กิจกรรม ได้แก่ เล่นอิสระ เล่นเป่าฟองสบู่/ เป่าลูกโป่ง เล่นงานเลี่ยมวันเกิด และส่งต่อให้เพื่อน ซึ่งจะจัดกิจกรรมวันละ 1 กิจกรรมให้เด็กเล่น จนครบ 4 กิจกรรมดังกล่าว เช่นเดียวกับช่วงก่อนการทดลอง

สรุปการดำเนินการตามแผนกิจกรรม ดังนี้

สัปดาห์ที่	กิจกรรมครั้งที่	ระยะเวลาดำเนินกิจกรรม	ชื่อกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์
1		9 -13 พฤษภาคม 2554	ประเพณีการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ก่อนทดลองใช้การเล่นแบบสร้างสรรค์
2	1	16 พฤษภาคม 2554	การเล่นอิสระ
	2	17 พฤษภาคม 2554	การเล่นอิสระ
	3	18 พฤษภาคม 2554	การเล่นอิสระ
	4	19 พฤษภาคม 2554	การเล่นอิสระ , เป่าฟองสบู่, เป่าลูกโป่ง
	5	20 พฤษภาคม 2554	การเล่นอิสระ, เป่าฟองสบู่, เป่าลูกโป่ง
3	6	23 พฤษภาคม 2554	การเล่นอิสระ, เป่าฟองสบู่ / เป่าลูกโป่ง
	7	24 พฤษภาคม 2554	การเล่นอิสระ, เป่าฟองสบู่ / เป่าลูกโป่ง
	8	25 พฤษภาคม 2554	การเล่นอิสระ, เป่าฟองสบู่ / เป่าลูกโป่ง
	9	26 พฤษภาคม 2554	เป่าฟองสบู่ / เป่าลูกโป่ง,งานเลี้ยงวันเกิด
	10	27 พฤษภาคม 2554	เป่าฟองสบู่ / เป่าลูกโป่ง,งานเลี้ยงวันเกิด
4	11	30 พฤษภาคม 2554	เป่าฟองสบู่ / เป่าลูกโป่ง,งานเลี้ยงวันเกิด
	12	31 พฤษภาคม 2554	ส่งต่อให้เพื่อน
	13	1 มิถุนายน 2554	ส่งต่อให้เพื่อน
	14	2 มิถุนายน 2554	เป่าฟองสบู่, เป่าลูกโป่ง,ส่งต่อให้เพื่อน
	15	3 มิถุนายน 2554	การเล่นอิสระ,งานเลี้ยงวันเกิด, ส่งต่อให้เพื่อน
5		6-10 มิถุนายน 2554	ประเพณีการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หลังทดลองใช้การเล่นแบบสร้างสรรค์

จากนั้นจึงนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งก่อนและหลังทดลองการใช้กิจกรรมการเล่นแบบ
สร้างสรรค์ ไปวิเคราะห์ผล ซึ่งสรุปเป็นแผนภูมิวิธีดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 วิธีดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์เฉพาะของการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล วิธีการรวบรวมข้อมูล และสถิติเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

วัตถุประสงค์เฉพาะในการวิจัย	เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	วิธีการรวบรวมข้อมูล	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
เพื่อเปรียบเทียบ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ของเด็กออทิสติก ปฐมวัย สถาบัน ราชานุกูล ก่อนและหลังการเล่น แบบสร้างสรรค์	แบบประเมิน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ของเด็กออทิสติก ปฐมวัย	นำแบบประเมินไป ประเมินเด็กออทิสติก ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ก่อนและหลังการใช้ กิจกรรมการเล่นแบบ สร้างสรรค์	1. หาค่าคะแนนและ คะแนนเฉลี่ยที่ได้ของ กลุ่มตัวอย่างแต่ละราย 2. เปรียบเทียบค่าคะแนน เฉลี่ย โดยใช้สถิติ Non- Parametric ประเภท Wilcoxon Matched Pair Sign Rank Test

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของการเล่นแบบสร้างสรรค์ที่มีต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล และเพื่อเปรียบเทียบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล ก่อนและหลังการเล่นแบบสร้างสรรค์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบคะแนนปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล ก่อนและหลังการเล่นแบบสร้างสรรค์

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะของกลุ่มประชากร

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้จำแนกลักษณะของกลุ่มตัวอย่างออกเป็น เพศ อายุ โดยวิเคราะห์ ออกเป็นค่าความถี่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	6	60.00
หญิง	4	40.00
อายุ		
3 - 3 ปี 11 เดือน	5	50.00
4 - 4 ปี 11 เดือน	5	50.00
ผู้ดูแลหลัก		
แม่	5	50.00
ยาย	3	30.00
ตา	1	10.00
ลุง	1	10.00
ลักษณะครอบครัว		
เดี่ยว	6	60.00
ขยาย	4	40.00

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กออกทิสติกเพศชายร้อยละ 60 เพศหญิงร้อยละ 40 ช่วงอายุมีจำนวนเท่ากันคือ 3-4 ปี และ 4-5 ปี ผู้ดูแลเด็กที่เป็นผู้ดูแลหลักเป็นแม่ร้อยละ 50 รองลงมาเป็น ยาย ร้อยละ 30 ส่วนที่เหลือเป็นตาและลุง ร้อยละ 10 เท่ากัน ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว มากกว่าครอบครัวขยาย

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบคะแนนปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็ก
ออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล ก่อนและหลังการเล่นแบบสร้างสรรค์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นดัง
ตารางที่ 2 ตารางที่ 3 และตารางที่ 4

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบคะแนนและระดับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบัน
ราชานุกูล ก่อนและหลังการเล่นแบบสร้างสรรค์

เด็กคนที่	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง	
	คะแนน	ระดับปฏิสัมพันธ์ ทางสังคม	คะแนน	ระดับปฏิสัมพันธ์ ทางสังคม
1	9	ระดับต่ำมาก	31	ระดับปานกลาง
2	12	ระดับต่ำมาก	42	ระดับดี
3	27	ระดับต่ำ	46	ระดับดี
4	19	ระดับต่ำ	46	ระดับดี
5	0	ระดับต่ำมาก	5	ระดับต่ำมาก
6	0	ระดับต่ำมาก	14	ระดับต่ำ
7	4	ระดับต่ำมาก	16	ระดับต่ำ
8	2	ระดับต่ำมาก	28	ระดับปานกลาง
9	24	ระดับต่ำ	49	ระดับดี
10	14	ระดับต่ำ	21	ระดับต่ำ

จากตารางที่ 2 พบว่าคะแนนและระดับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัยก่อนการ
เล่นแบบสร้างสรรค์ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำมากและระดับต่ำ แต่ภายหลังใช้กิจกรรมการเล่นแบบ
สร้างสรรค์ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นทั้งหมด 8 คน และไม่เปลี่ยนแปลง 2 คน
จำแนกเป็นเปลี่ยนแปลงในระดับดี 4 คน ระดับปานกลาง เท่ากับ ระดับต่ำ อย่างละ 2 คน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล ก่อนและหลังการเล่นแบบสร้างสรรค์ จำแนกตามรายกิจกรรม และทักษะย่อยของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

กิจกรรม	ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	คะแนนเต็ม	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		Z	p-value	
			\bar{X}	SD	\bar{X}	SD			
1.การเล่นอิสระ	การสบตา	3	.40	.699	1.50	1.179	-2.428*	.015	
	การยิ้มตอบ	3	.20	.422	1.00	1.054	-2.271*	.023	
	การแสดงออกทางสีหน้า	3	.30	.483	1.10	.994	-2.271*	.023	
	การผสมผสานสายตากับพฤติกรรมอื่น	3	.30	.483	1.30	1.252	-2.232*	.026	
	แบ่งปันความสนุกสนาน	3	.20	.422	1.70	.949	-2.714*	.007	
	ตอบสนองต่อการเรียกชื่อ	3	.70	.823	1.50	1.080	-2.530*	.011	
	การอวด	3	.00	.000	.00	.000	.000	1.000	
	ตอบสนองต่อความสนใจร่วม	3	.70	.675	1.80	.422	-2.598*	.009	
	รวม		24	2.80	3.521	9.90	6.100	-2.814*	.005
	2.เป้าฟองสบู่เป่าลูกโป่ง	การสบตา	3	.90	1.101	2.00	.943	-2.598*	.009
การยิ้มตอบ		3	.40	.516	1.10	1.197	-2.070*	.038	
แบ่งปันความสนุกสนาน		3	.70	.675	2.00	.667	-2.739*	.006	
ตอบสนองต่อการเรียกชื่อ		3	.80	.919	1.40	1.075	-1.857	.063	
ตอบสนองต่อความสนใจร่วม		3	1.00	.667	2.10	.738	-2.810*	.005	
รวม		15	3.90	3.107	8.60	4.033	-2.810*	.005	
3.งานเลี้ยงวันเกิด	การสบตา	3	.30	.483	1.00	.943	-2.333*	.020	
	การแสดงออกทางสีหน้า	3	.50	.707	1.30	.949	-2.333*	.020	
	ผสมผสานสายตากับพฤติกรรมอื่น	3	.40	.516	1.20	.919	-2.333*	.020	
	แบ่งปันความสนุกสนาน	3	.60	.699	1.70	.949	-2.598*	.009	
	ตอบสนองต่อความสนใจร่วม	3	1.10	.876	1.90	.738	-2.271*	.023	
	รวม		15	2.90	2.601	7.10	4.012	-2.673*	.008

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล ก่อนและหลังการเล่นแบบสร้างสรรค์ จำแนกตามรายการกิจกรรม และทักษะย่อยของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (ต่อ)

กิจกรรม	ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	คะแนนเต็ม	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		Z	p-value
			\bar{X}	SD	\bar{X}	SD		
	การสบตา	3	.20	.422	.60	.516	-2.000*	.046
	การแสดงออกทางสีหน้า	3	.40	.516	.60	.843	-1.000	.317
4.ส่งต่อให้เพื่อน	ผสมผสานสายตากับพฤติกรรมอื่น	3	.40	.516	.60	.843	-1.000	.317
	แบ่งปันความสนุกสนาน	3	.20	.422	.90	.738	-2.333*	.020
	ตอบสนองต่อความสนใจร่วม	3	.40	.516	1.50	.527	-3.051*	.002
	รวม	15	1.60	2.066	3.67	2.550	-2.536*	.011
รวมทุกกิจกรรม	ภาพรวมปฏิสัมพันธ์	69	11.10	9.860	28.00	16.425	-2.803*	.005

*p<.05

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนเฉลี่ยการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล หลังการเล่นแบบสร้างสรรค์ สูงกว่าก่อนการเล่นแบบสร้างสรรค์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกกิจกรรมการเล่น

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. สรุปการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของการเล่นแบบสร้างสรรค์ที่มีต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล มีวัตถุประสงค์ สมมติฐานการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1.1 วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาผลของการเล่นแบบสร้างสรรค์ที่มีต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล

1.1.2 วัตถุประสงค์เฉพาะ

เพื่อเปรียบเทียบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์

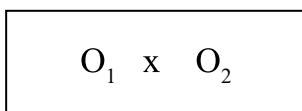
1.2 สมมติฐานการวิจัย

ภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์เด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มขึ้น

1.3 วิธีดำเนินการวิจัย

1.3.1 รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental Research) แบบกลุ่มเดียว ทดสอบก่อนและหลัง (One group Pretest Posttest Design) ดังภาพ ต่อไปนี้

- O_1 หมายถึง การวัดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย ก่อนการเล่นแบบสร้างสรรค์
- x หมายถึง การเล่นแบบสร้างสรรค์
- O_2 หมายถึง การวัดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย หลังการเล่นแบบสร้างสรรค์

1.3.2 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษากับเด็กออทิสติกที่มาใช้บริการในสถาบันราชานุกูล ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ – มิถุนายน 2554

1.3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร การศึกษาวิจัยครั้งนี้ประชากร คือ เด็กออทิสติกปฐมวัยที่มาใช้บริการในหอผู้ป่วยออทิสติก สถาบันราชานุกูล ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ – มิถุนายน 2554 จำนวน 30 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเด็กออทิสติกปฐมวัยที่มาใช้บริการในหอผู้ป่วยออทิสติก สถาบันราชานุกูล ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ – มิถุนายน 2554 คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 ราย โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก (Inclusion Criteria) ดังนี้

- 1) อายุ 3 - 5 ปี
- 2) ความสามารถในการเล่นอยู่ในระดับการเล่นสัมผัสและเคลื่อนไหว(Sensorimotor Play) หรือ การเล่นจัดเรียง(Organizing Play) โดยประเมินด้วยแบบประเมินการเล่น สำหรับเด็กออทิสติก
- 3) ผู้ปกครองยินดีให้เด็กเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ

ส่วนเกณฑ์คัดเลือกออกจากกลุ่ม (Exclusion Criteria) คือ เด็กใช้เวลาเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมการวิจัยได้น้อยกว่าร้อยละ 80 หรือผู้ปกครองต้องการออกจากการเข้าร่วมการวิจัย

1.3.4 ตัวแปรในการวิจัย ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การเล่นเกมแบบสร้างสรรค์

ตัวแปรตาม ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย

1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1.4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์

1.4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สำหรับใช้ประเมินทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 8 ทักษะย่อย ได้แก่ การสบตา การยิ้มตอบ การแสดงออกทางสีหน้าต่อผู้อื่น การผสมผสานการใช้สายตาไปกับพฤติกรรมอื่น

ระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การแบ่งปันความสนุกสนานในการมีปฏิสัมพันธ์ การตอบสนองต่อการเรียกชื่อ การอวด การตอบสนองต่อความสนใจร่วมกับผู้อื่น

1.5 การทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 9 พฤษภาคม – 10 มิถุนายน 2554 รวมทั้งสิ้น 5 สัปดาห์ แบ่งการทดลองและเก็บข้อมูลเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 เก็บข้อมูลก่อนการทดลองใช้กิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ (Pre- test)

ได้ดำเนินการไปเมื่อวันที่ 9-13 พฤษภาคม 2554 เป็นสัปดาห์ที่ 1 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประเมินการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็ก ด้วยแบบประเมินการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย โดยสังเกตการเล่นของเด็กเมื่อให้เด็กเล่นแบบสร้างสรรค์ 4 กิจกรรม ได้แก่ เล่นอิสระ เป่าฟองสบู่/เป่าลูกโป่ง งานเลี้ยงวันเกิด และส่งต่อให้เพื่อน ซึ่งจะจัดกิจกรรมวันละ 1 กิจกรรมให้เด็กเล่น จนครบ 4 กิจกรรมดังกล่าว ในแต่ละกิจกรรมที่เด็กเข้าร่วม ผู้วิจัยจะสังเกตและประเมินทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เด็กแสดงออกมาทุกกิจกรรม

ช่วงที่ 2 ดำเนินการทดลองใช้กิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์

ได้ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 16 พฤษภาคม – 3 มิถุนายน 2554 ในช่วงสัปดาห์ที่ 2 - 4 สัปดาห์ละ 5 วัน วันจันทร์ – ศุกร์ วันละ 20-30 นาที รวมทั้งสิ้น 15 ครั้ง ตามแผนดำเนินกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ที่กำหนดไว้ 4 กิจกรรม คือ การเล่นอิสระ เป่าฟองสบู่/เป่าลูกโป่ง งานเลี้ยงวันเกิด และเล่นส่งต่อให้เพื่อน

ช่วงที่ 3 เก็บข้อมูลหลังการทดลองใช้กิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ (Post- test)

ได้ดำเนินการไปเมื่อวันที่ 6-10 มิถุนายน 2554 เป็นสัปดาห์ที่ 5 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการประเมินการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็ก ด้วยแบบประเมินการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย โดยสังเกตการเล่นของเด็กเมื่อให้เด็กเล่นแบบสร้างสรรค์ 4 กิจกรรม ได้แก่ เล่นอิสระ เป่าฟองสบู่/เป่าลูกโป่ง งานเลี้ยงวันเกิด และส่งต่อให้เพื่อน ซึ่งจะจัดกิจกรรมวันละ 1 กิจกรรมให้เด็กเล่น จนครบ 4 กิจกรรมดังกล่าว เช่นเดียวกับช่วงก่อนการทดลอง

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การเปรียบเทียบปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล ก่อนและหลังได้รับกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าคะแนน และคะแนน

เฉลี่ยการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างแต่ละราย แล้วเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ย โดยใช้สถิติ Non- Parametric ประเภท Wilcoxon Matched Pair Sign Rank Test

1.7 ผลการวิจัย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ภายหลัง เข้าร่วมกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์เด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

2. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่า ภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์เด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์เด็กออทิสติกปฐมวัย สถาบันราชานุกูล มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มขึ้น อธิบายได้ ดังนี้

การจัดกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์เป็นการนำแนวคิดการเล่นมาพัฒนาทักษะสังคม ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าการเล่นเป็นสิ่งที่ช่วยในการเรียนรู้ของเด็กๆทุกคน ดังที่ ทวีศักดิ์ สิริรัตนเรขา(2549)และจรรยา สุวรรณทัต(2553) ได้กล่าวถึงการเล่นของเด็กว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่ออยู่ในวัยเด็ก เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น ในขณะที่ผู้ใหญ่เรียนรู้ผ่านการทำงาน การเล่นส่งผลต่อการพัฒนาทักษะสังคม เป็นกิจกรรมสำคัญที่นำเด็กไปสู่การสำรวจบทบาททางสังคมที่หลากหลาย เรียนรู้กฎเกณฑ์ กติกา และระเบียบของสังคม ช่วยพัฒนาความมั่นใจในตนเองและความสามารถทางสังคม การนำการเล่นมาช่วยส่งเสริมพัฒนาการสำหรับเด็กออทิสติก เป็นแนวคิดหนึ่งในการแก้ไขปัญหาทุกด้านไปพร้อมกัน นำมาใช้ร่วมในการบำบัดรักษาอื่นๆด้วย เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม การใช้ภาษา และการสื่อสารให้กับเด็ก โดยเด็กจะแสดงพฤติกรรมอย่างมีเป้าหมายมากขึ้น ด้วยการเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม นอกจากนี้แล้วการเล่นแบบสร้างสรรค์ยังได้กำหนดแผนการจัดกิจกรรมการเล่นไว้ อย่างชัดเจน เริ่มจากการเล่นอิสระตามความพอใจหรือตามความสนใจของเด็ก เมื่อเด็กเห็นของเล่น จึงเกิดความรู้สึกอยากเข้ามาจับต้อง อยากสำรวจ ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของเด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็นตั้งแต่เกิด การเล่นจะต้องให้เด็กเป็นผู้ริเริ่มและอยากเล่นด้วยตนเอง จึงจะทำให้เด็กได้เรียนรู้ได้ (Butler,1970 อ้างในนิตยา ประพฤติกิจ,2539) และลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเล่นกับเด็กเพื่อให้เด็กแสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนั้น จะเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปไม่ทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณบังคับหรือถูกรบกวน เมื่อเด็กสนใจของเล่นชิ้นใดในช่วงของการเล่นอิสระ ผู้วิจัยจะเข้าไปเล่นกับเด็กด้วยแบบตัวต่อตัว โดยใช้ของเล่นชิ้นนั้นเป็นสื่อกลางให้เด็กเกิดความคุ้นเคย ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลจึงเริ่มเกิดขึ้น ซึ่งถือ

ว่าเป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมขั้นพื้นฐาน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองคนที่มีความพึงพอใจร่วมกัน การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีนั้น บุคคลจะมีความต้องการ มีมุมมองคล้ายกัน หากความต้องการนั้นได้รับการตอบสนองปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะทำให้การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง

(General Psychology: <http://baccpsy.blogspot.com>, 2554) หลังจากที่ได้เล่นเกมอิสระแบบตัวต่อตัวกับผู้วิจัยแล้วจึงเข้าสู่ขั้นตอนการเล่นแบบกลุ่มย่อย 2-3 คน กลุ่มขนาดกลาง 4-6 คน และกลุ่มใหญ่ 7-10 คน ตามลำดับ และในการจัดกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์นั้นได้มีการช่วยเหลือเด็กในขณะเล่น โดยผู้วิจัยช่วยให้เด็กเล่นของเล่นอย่างมีเป้าหมายและเล่นอย่างถูกวิธี หากเด็กเรียนรู้ที่จะเล่นของเล่นเป็น เด็กจะสนุกกับการเล่นนั้น มีสมาธิ มีความพยายามที่จะทำกิจกรรมจนสำเร็จ แต่เด็กจะหมดความสนใจได้ง่ายหรือรู้สึกไม่มีความสุขถ้าทำให้รู้สึกว่าเป็นการเรียน เป็นสิ่งที่ถูกบังคับให้ต้องทำ ซึ่งลักษณะการช่วยเหลือให้เด็กทำกิจกรรมการเล่นได้จนสำเร็จนั้น จะคล้ายกับการช่วยเหลือการเล่นแบบ Integrated Play Group (IPG) ((special child, 2554) ที่ใช้การสนับสนุนจากผู้ใหญ่อยู่ 3 ระดับ คือ 1) Modeled and directed play ผู้ใหญ่จะเข้าไปชี้แนะโดยตรงต่อกลุ่มในการปฏิสัมพันธ์ 2) Verbal guidance ใช้เสียงในการสั่งให้มีการปฏิสัมพันธ์อยู่ห่างออกไป 3) Supervision ยังคงมองดูอยู่แต่ไม่ได้เข้าไปร่วมในกลุ่ม

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของของเล่นที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นของเล่นตามหลักการเลือกของเล่นสำหรับเด็ก คือ เหมาะกับวัยและพัฒนาการของเด็ก มีความแข็งแรง คงทนไม่แตกหักง่าย ปลอดภัย ไม่มีเหลี่ยมคม มีขนาดที่ไม่เล็กจนเกินไป มีน้ำหนักที่พอเหมาะกับเด็กในการหยิบจับ รวมทั้งมีประสิทธิภาพในการกระตุ้นความสนใจของเด็กได้ดี เช่น มีสีสันชวนมอง ทำให้เกิดเสียงได้ เคลื่อนที่ได้ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสนใจให้กับเด็ก มีผลให้เด็กสามารถเล่นได้นานมีเวลาในการเรียนรู้และได้ประโยชน์จากการเล่นอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับการศึกษาของสุนทรียา คำหาญ(2547) ที่ได้ศึกษาความสนใจของเล่นของเด็กวัยเตาะแตะตามการรับรู้ของผู้ปกครอง พบว่า ลักษณะของของเล่นที่เด็กวัยเตาะแตะให้ความสนใจในระดับมากที่สุด ได้แก่ ของเล่นเดี่ยว เช่น ลูกบอล แท่งไม้สี่เหลี่ยม ห่วงยาง บ่อบอล ของเล่นจำลอง เช่น ตุ๊กตาสัตว์ รถยนต์ หุ่น ชุดช่างไม้ ของเล่นที่ทำจากพลาสติก และของเล่นที่มีกลไก ล้อเลื่อน ปุ่มกด บานเปิดปิด เคลื่อนที่ได้ด้วยแบตเตอรี่ มีเสียงดังประกอบ มีที่ดึงที่โยกหรือหมุน ส่วนโครงสร้างและสีของของเล่นที่เด็กวัยเตาะแตะให้ความสนใจในระดับมาก ได้แก่ ของเล่นที่มีรูปทรงกลมและทรงสี่เหลี่ยม ของเล่นที่มีหลายสีหรือเป็นลวดลาย สีแดง 3 สีในชิ้นเดียว 2 สีในชิ้นเดียว สีเขียว สีส้ม สีเหลือง

ผลการศึกษาครั้งนี้ สอดคล้องกับการวิจัยในเด็กปฐมวัยทั้งเด็กปกติและเด็กออทิสติก ที่พบว่าเด็กที่ได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคมด้วยการเล่น จะทำให้เด็กมีทักษะทางสังคมสูงขึ้น เช่น การศึกษาผลของ

กิจกรรมกระตุ้นการรับรู้สีและการเคลื่อนไหวโดยครอบครัว ที่มีต่อการแสดงพฤติกรรมซ้ำๆ การเล่นอย่างเหมาะสมและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ของเด็กออทิสติก(รุ่งนภา ทรัพย์สุพรรณ,2546) การพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกด้วยการจัดกิจกรรมการเล่นที่บ้านของไทยประกอบการสื่อด้วยภาพ (ปัทมา บรรเทาจิต, 2548) การใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย(อโนชา ธีรธำรง,2550) การศึกษาการใช้การเล่นบำบัดต่อการพัฒนาการด้านสังคมและภาษาของเด็กออทิสติก โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์(วิมล เนติวิธรรกุล,2550) ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยออทิสติกที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นแบบร่วมมือ(อัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล,2552) การพัฒนาสัมพันธภาพทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยการจัดกิจกรรมการวาดภาพต่อเติมจากภาพปะติดเป็นกลุ่ม(จริยา สันตานนท์,2553)การใช้เทคนิคReciprocal Imitation Training(RIT)กับเด็กออทิสติกปฐมวัย (Brooke Ingersoll and Laura Schreibman,2006) และการใช้โปรแกรมฝึกการมีสมาธิ (Joint Attention Training) ที่มีต่อการเลียนแบบทักษะสังคม พฤติกรรมทางบวก การเล่น และการสื่อความหมายของเด็กออทิสติก (Christina Whalen, Laura Schreibman, and Brooke Ingersoll ,2006) เป็นต้น

เมื่อวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมรายด้านในแต่ละกิจกรรมย่อยของการเล่นแบบสร้างสรรค์พบว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมบางด้านของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมย่อยบางกิจกรรมไม่แตกต่างกัน ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้านการจดในกิจกรรมการเล่นอิสระ ด้านการตอบสนองต่อการเรียกชื่อในกิจกรรมเป่าฟองสบู่/เป่าลูกโป่ง ด้านการแสดงออกทางสีหน้าและการใช้สายตาพร้อมกับพฤติกรรมอื่นในกิจกรรมส่งต่อให้เพื่อน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานนั้น อาจเป็นเพราะ การจดนั้นเป็นทักษะที่ค่อนข้างยากสำหรับเด็กออทิสติก ซึ่งโดยปกติไม่ชอบเอาสิ่งของที่ตนเองสนใจมาจดหรือโชว์กับพ่อแม่อยู่แล้ว ซึ่งเป็นลักษณะอาการอย่างหนึ่งของโรค และยังเป็นคนอื่นที่เด็กไม่คุ้นเคยด้วยแล้วการนำของเล่นมาจดจึงเป็นไปได้ยาก ส่วนในด้านการตอบสนองต่อการเรียกชื่อในกิจกรรมเป่าฟองสบู่/เป่าลูกโป่งที่เป็นไปตามสมมติฐานนั้น อาจเป็นเพราะกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่เด็กทุกคนได้เคลื่อนไหววิ่งไล่จับฟองสบู่ ทำให้เด็กเพลิดเพลินสนุกสนานเต็มที่ จึงไม่ได้ยินเสียงเรียกชื่อ เพราะเด็กกำลังพุ่งความสนใจต่อกิจกรรมดังกล่าวอยู่ ประกอบกับลักษณะของกลุ่มเป็นกลุ่มย่อย2-3คน ซึ่งอาจทำให้เด็กคุ้นเคยกับเพื่อนได้ง่ายสำหรับในด้านการแสดงออกทางสีหน้าและการใช้สายตาพร้อมกับพฤติกรรมอื่นในกิจกรรมส่งต่อให้เพื่อนที่เป็นไปตามสมมติฐานนั้น อาจเป็นเพราะกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมกลุ่มขนาดใหญ่ ผู้เล่น 10 คน เด็กแต่ละคนต้องรอคอยเพื่อให้ถึงรอบของตนที่จะได้เล่นของเล่นและส่งของเล่นนั้นต่อให้เพื่อน ซึ่งการรอคอยเล่นตามคิวหรือผลัดกันเล่นเป็นปกติกาการเล่นที่เด็กอาจไม่เข้าใจ เมื่อถึงคิวของตนเองเด็กจึงอยากครอบครองของ

เล่นไว้ที่ตนเองให้นานที่สุด และไม่อยากส่งของเล่นให้เพื่อน จึงทำให้การแสดงออกทางสีหน้าและการใช้
 สายตาร่วมกับพฤติกรรมอื่นในการมีปฏิสัมพันธ์ค่อนข้างน้อย

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 3.1.1 ผู้ที่จะใช้ควรศึกษาแผนการจัดกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ให้เข้าใจ รวมทั้งเนื้อหา
 วิธีการ และการเตรียมของเล่นในแต่ละกิจกรรม ก่อนนำกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์
 ไปใช้
- 3.1.2 กลุ่มเด็กที่เหมาะสมกับการใช้กิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์ คือเด็กออทิสติกปฐมวัย ที่มี
 ระดับการเล่นที่เล่นในรูปแบบ เล่นสัมผัสและเคลื่อนไหว (Sensorimotor Play) คือเล่น
 ของเล่นแบบ กัด อม ดม โยน หมุน เคาะ เขย่า
- 3.1.3 ระยะเวลาที่ใช้ในการพัฒนาทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กด้วยการเล่นแบบ
 สร้างสรรค์ให้ได้ผล ควรใช้เวลาตามที่กำหนดในแผนกิจกรรม คือ ไม่น้อยกว่า 15 ครั้ง

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เพิ่มจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กออทิสติกปฐมวัยให้มากขึ้น เพื่อเป็นการขยายผล
 การศึกษาวิจัยให้ครอบคลุมและมีขนาดกลุ่มตัวอย่างมากพอที่จะใช้อ้างอิงได้ต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. **ชุดเอกสารการศึกษาด้วยตนเอง วิชาการศึกษาพิเศษเรื่อง การจัดการศึกษาพิเศษสำหรับบุคคลออทิสติก**. กรุงเทพฯ: กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2544.
- กัลยา วิริยะ. **การรับรู้เกี่ยวกับโรคออทิสติกและการดูแลบุตรออทิสติกในมารดาที่มีบุตรเป็น ออทิสติก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลแม่และเด็ก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.
- กัลยาณี อินตะสิน. **การศึกษาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกในระดับปฐมวัยจากการจัด กิจกรรมเคลื่อนไหวประกอบการเล่นเกม**. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2550.
- จรรยา จุฑามลิสทธิ, นิชรา เรื่องดารกานนท์. **กลุ่มอาการออทิสซึม (Autism spectrum disorder) ใน : นิชรา เรื่องดารกานนท์, ชาศรียา ธีรเนตร, รวิวรรณ รุ่งไพรวลัย, ทิพวรรณ หรรษคุณาชัย และ นิตยา คชภักดี. บรรณาธิการ. ตำราพัฒนาการและพฤติกรรมเด็ก**. กรุงเทพมหานคร : โฮลิสติกพับลิชซิ่ง, 2551.
- จรรยา สันตานนท์. **การพัฒนาสัมพันธภาพทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยการจัดกิจกรรมการวาดภาพต่อเติมจากภาพปะติดเป็นกลุ่ม**. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2553.
- จรรยา สุวรรณทัต. **ทฤษฎีการเล่น : พื้นฐานความเข้าใจ. จิตวิทยาการเล่นของเด็ก**. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ นายกรัฐมนตรี, 2553.
- ชาญวิทย์ พรนภดล. **Autism and the Pervasive Developmental Disorders**. ใน : วินัดดา ปิยะศิลป์, พนม เกตุมาน, บรรณาธิการ. **ตำราจิตเวชศาสตร์เด็กและวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร : บิยอนด์เอ็นเทอร์ไพรซ์ จำกัด, 2545.
- ชไมมน ศรีสุรักษ์. **การศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบวางแผน ปฏิบัติ ทบทวน และแบบปกติ**. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2540.
- ดวงกมล ตั้งวิริยะไพบูลย์. **The Autism Diagnostic Observation Schedule: Diagnostic Tools for Children with Autism Spectrum Disorder**. เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การใช้เครื่องมือการวินิจฉัยภาวะออทิสติกในเด็กปฐมวัย. สถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต, 2553.

- ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. **คู่มือออกทิสติกสำหรับผู้ปกครอง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2548.
- _____. **การเล่นเพื่อการเรียนรู้ในเด็กออทิสติก**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2549.
- ทัศนีย์ จันทร์ป้อม. **การใช้กิจกรรมเสริมประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนบ้านแซ่ฟ้า**. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2554, จาก www.kroobannok.com.
- นิตยา ประพฤติกิจ. **การพัฒนาเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์, 2539.
- เบญจพร ปัญญาียง. **โรคออทิสซึม**. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสุขภาพจิต ครั้งที่ 1. เชียงใหม่, มิถุนายน 2546.
- ปัทมา บรรวาทิจิต . **ทักษะทางสังคมด้านการเล่นกับเพื่อนของเด็กออทิสติกโดยการจัดกิจกรรม การละเล่นพื้นบ้านของไทยประกอบการสื่อด้วยภาพ**. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2548.
- ประเสริฐ แยมกกลิ่นฟูง. **โครงสร้างและสถาบันทางสังคม**. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2554, จาก http://www.bp-smakom.org/BP_School/Social/Institute-Social.htm.
- พัชรี จิวพัฒนกุล, ผดุง.อารยะวิญญู, สมสรร วงษ์อยู่น้อย และองอาจ นัยพัฒน์. **การพัฒนาแบบฝึก เพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติก**. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2554, จาก www.ejournals.swu.ac.th/index.php/jedu/article/view/552
- เพ็ญแข ลิ้มศิลา. **การวินิจฉัยโรคออทิสซึม**. เอกสารประกอบการอบรมพัฒนาบำบัดในเด็กออทิสติก อายุต่ำกว่า 5 ปี. สมุทรปราการ, พฤษภาคม 2538.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546.
- รุ่งนภา ทรัพย์สุพรรณ. **การศึกษาผลของกิจกรรมกระตุ้นการรับรู้สีและการเคลื่อนไหวโดยครอบครัวที่มีต่อการแสดงพฤติกรรมซ้ำๆ การเล่นอย่างเหมาะสม และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ของเด็กออทิสติก**. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2546.
- วราพันธ์ มนเพ่งพินิจ . **การเล่นของเด็กในวัยเด็กตอนต้นชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 ในจังหวัด นครปฐม**. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2547.
- วราภรณ์ ตระกูลสุชาติ. **การทำงานเป็นทีม**. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2554, จาก <http://www.kmutt.ac.th>.

- วิมล เนติวิธวรกุล. การศึกษาการใช้การเล่นบำบัดต่อพัฒนาการด้านสังคมและภาษาของ
เด็กออทิสติก โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2554, จาก
<http://www.yuwaprasart.com>,
- ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์. **สิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้สร้างสมองเด็กให้ฉลาดได้อย่างไร.** พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์ลายสี, 2542.
- ศิริพร สุวรรณทศ. **เทคนิคการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์กับครอบครัวเด็กออทิสติก.** เอกสาร
วิชาการศูนย์สุขวิทยาจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2540.ม.ป.ท.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. **จิตวิทยาเด็กที่มีลักษณะพิเศษ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน,
2545.
- สมภพ เรืองตระกูล. **ตำราจิตเวชเด็กวัยรุ่น.** กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, 2545.
- สายสุรี จุติกุล. ความสำคัญของการเล่นของเด็ก. **จิตวิทยาการเล่นของเด็ก.** สำนักงานคณะกรรมการ
ส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ นายกรัฐมนตรี, 2553.
- สุชา จันทร์เอม. **จิตวิทยาเด็ก.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช; 2538.
- สุนทรียา คำหาญ. **ความสนใจในการเล่นของเด็กวัยเตาะแตะตามการรับรู้ของผู้ปกครอง.**
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, 2547.
- สุภา สุขวิบูลย์. **การเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้การเล่นตามมุม
ตามข้อตกลงกับการเล่นแบบมีปฏิสัมพันธ์.** ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
การศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2539.
- อรสิริ ภิเชก. **แบบแผนการเผชิญปัญหาของครอบครัวเด็กออทิสติก.** สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาการแพทย์และสาธารณสุขศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
- อนิชา ธีรธำรง. **การใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ต่อการพัฒนาทักษะทาง
สังคมของเด็กปฐมวัย.** ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2550.
- อลิสา วัชรสินธุ์. **จิตเวชเด็ก.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- อิชยา เชื้ออนันต์. **สุขภาพจิตและความสามารถในการดูแลบุคคลที่ต้องพึ่งพาของมารดาเด็ก
ออทิสติก.** การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขภาพจิตและ
การพยาบาลจิตเวช บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- อัจฉิมา ศิริพิบูลย์ผล. **ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยออทิสติกที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่น
แบบร่วมมือ.** ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2552.

อุมาพร ตรังคสมบัติ. **ช่วยลูกออทิสติก**. กรุงเทพฯ: ชันด้าการพิมพ์, 2545.

General Psychology. **การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม**. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2554, จาก

<http://baccpsy.blogspot.com>.

Specialchild. **แนวทางการเล่นของเด็ก autism**. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2554, จาก <http://www>.

[Specialchild.co.th](http://www.Specialchild.co.th).

ภาษาอังกฤษ

- American Psychiatric Association. **Diagnostic and Statistical Manual of Mental disorders (4th ed).** Washington, DC.: American Psychiatric Inc, 1994.
- Brooke Ingersoll and Laura Schreibman. **Teaching Reciprocal Imitation Skills to Young Children with Autism Using a Naturalistic Behavioral Approach : Effects on Language, Pretend Play, and Joint Attention.** *Journal of Autism and Developmental Disorders.* Vol 36, No4, 2006. p487-505
- Carol Gray. **The New Social Story Book.** Future HoriZons Inc,1994.
- Christina Whalen, Laura Schreibman, and Brooke Ingersoll. **The Collateral Effects of Joint Attention Training on Social Imitations, Positive Affect, Imitation, and Spontaneous Speech for Young Children with Autism.** *Journal of Autism and Developmental Disorders.* Vol 36, No4, 2006. p655-664.
- Fortinach & Holoday Warret. **Psychiatric Nursing Care Plans 4th ed.** St.Louis : Mosby Inc., 2003.
- Maxine Field. "Autism". **Pediatric Primary care.** (710-714). Chicago- Year Book Medical Publisher Ins, 1990.
- National Autistic Society. **Computer application for people with autism.** Retrieved August 18, 2000, from [http// www. oneworld. Org. lautism – uk.](http://www.oneworld.org.lautism-uk)
- Robert, J. and Doman, Jr. (1986). "The autistic child". **Journal of National Academy For child Development.** Retrived August 18, 2000, from [http//www. hacd. Org. artiles. Act Child. Html.](http://www.hacd.org.artiles.ActChild.html)
- Schrcibman, L. **Autism Biomedical Hill, USA:** Sage Publications,1998.
- Tiziana Zalla, Nelly Labruyere, and Nicholas Georgieff. **Goal-Directed Action Representation in Autism.** *Journal of Autism and Developmental Disorders.* Vol 36, No4, 2006. p527-540.
- Tsai, L.Y.& Ghagiuddin, M. Biomedical Research Autism. In D. E. Berkey (Ed.) **Autism Identification, Education and Treatment.** New Jersey: Lawrence Erlbaum Associative, 1992.
- World Health Organization [WHO]. **The ICD-10 classification of mental and behavioral disorder: clinical description and diagnostic guidelines.** Geneva: World Health Organization, 1992

ภาคผนวก

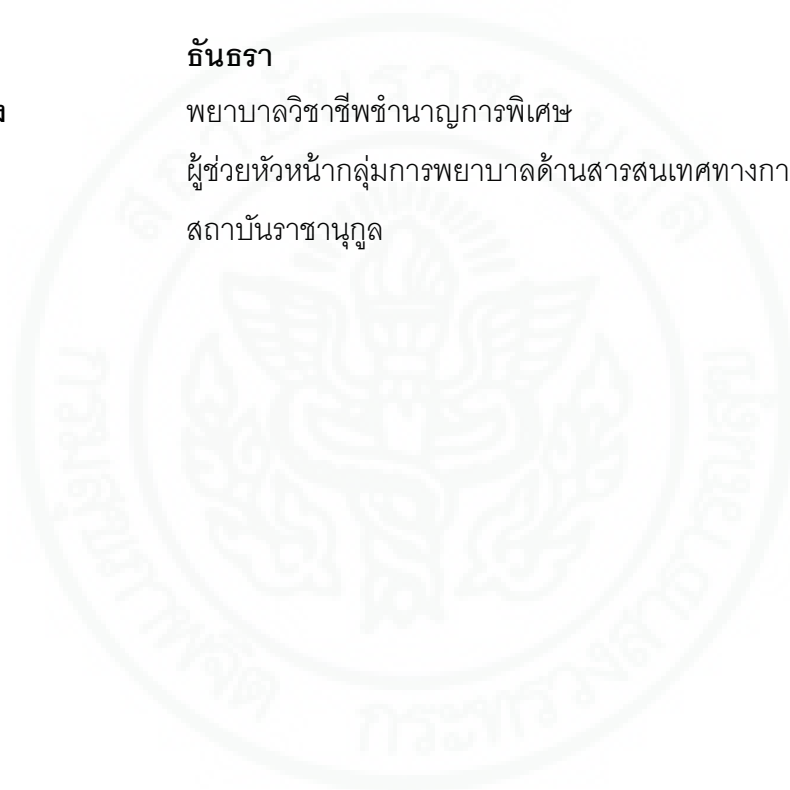
ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. แพทย์หญิงชดาพิมพ์
ตำแหน่ง
ผู้อำนวยการศูนย์
จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น สถาบันราชานุกูล
2. นางนาถอนงค์
ตำแหน่ง
พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ
หัวหน้ากลุ่มงานบริการพยาบาล สถาบันราชานุกูล
3. นางกฤตยา
ตำแหน่ง
ผู้อำนวยการศูนย์
พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ
ผู้ช่วยหัวหน้ากลุ่มการพยาบาลด้านสารสนเทศทางการแพทย์
สถาบันราชานุกูล

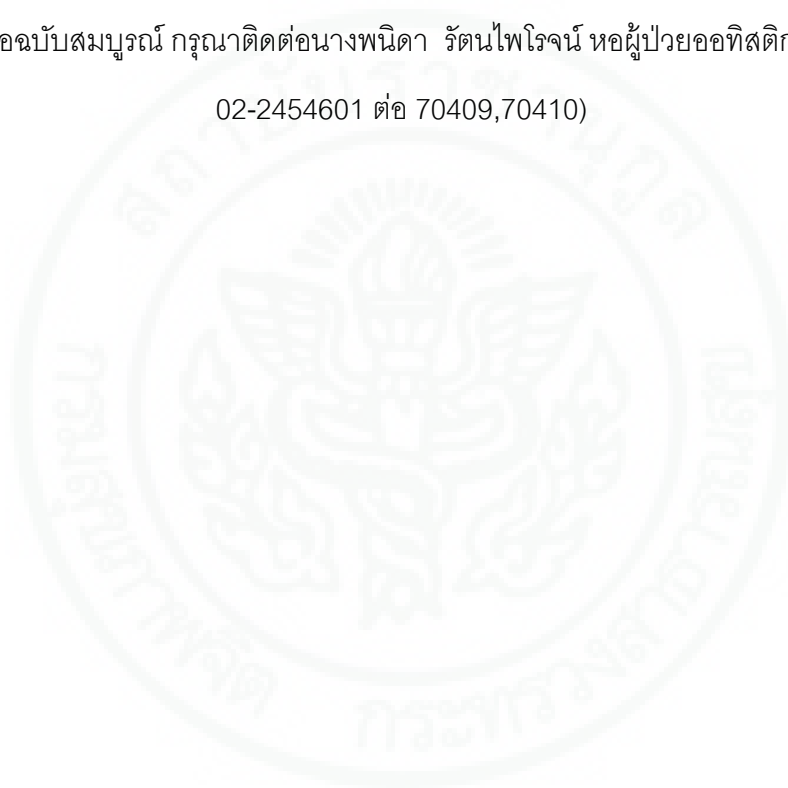

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

(ผู้ที่สนใจเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ กรุณาติดต่อนางพนิดา รัตนไพโรจน์ หอผู้ป่วยอุบัติเหตุ ศสถาบันราชานุกูล

02-2454601 ต่อ 70409,70410)

ภาคผนวก ข-1

ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

แผนการจัดกิจกรรมการเล่นแบบสร้างสรรค์สำหรับเด็กออทิสติกปฐมวัย

1. ชื่อกิจกรรม เล่นอิสระ
2. วัตถุประสงค์ เพื่อให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้าน
 - การสบตา
 - การยิ้มตอบ
 - การแสดงออกทางสีหน้าต่อผู้อื่น
 - การใช้สายตาร่วมกับพฤติกรรมอื่นในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
 - การแบ่งปันความสนุกสนานในการมีปฏิสัมพันธ์
 - การตอบสนองต่อการเรียกชื่อ
 - การอวด
 - การตอบสนองต่อการเล่นร่วมกับผู้อื่น
3. อุปกรณ์ ชุดของเล่นอิสระ ประกอบด้วย
 - รถเด็กเล่นรูปทรงต่างๆ 6 คัน
 - บล็อกไม้รูปทรงต่างๆ 10 ชิ้น
 - ตัวต่อจำนวน 20 ชิ้น
 - โทรศัพท์จำลองมีปุ่มกด 2 เครื่อง
 - หนังสือนิทานสำหรับเด็กเล็ก 2 เล่ม
 - โต้ะ 1 ตัว แก้ว 2 ตัว
4. ระยะเวลา 20 นาที
5. เทคนิคการเล่น เล่นตัวต่อตัว โดยผู้ฝึก 1 คน เล่นกับเด็ก 1 คน
6. วิธีการเล่น
 - 6.1 ขั้นเตรียมพร้อม จัดอุปกรณ์ชุดเล่นอิสระ ดังนี้
 - รถเด็กเล่น วางรวมกันบนพื้น
 - บล็อกไม้ วางมุมตรงข้ามกับรถเด็กเล่น
 - ตัวต่อวางใกล้ๆบล็อกไม้

โต๊ะวางมุมห้อง จัดเก้าอี้ 2 ตัวให้เป็นมุมฉากกัน

โทรศัพท์จำลอง วางไว้บนโต๊ะ

หนังสือนิทานสำหรับเด็กเล็ก วางไว้บนโต๊ะ

ส่วนอุปกรณ์หรือของเล่นอื่น นอกจากนี้ต้องเก็บออกให้พ้นสายตาของเด็ก

6.2 ชั้นการเล่น

- ผู้ฝึกทักทายเด็กและชวนเด็กให้มาเล่นของเล่นกับผู้ฝึก สังเกตปฏิสัมพันธ์ของเด็ก เช่น มองสบตา สวัสดิ์ ยิ้มตอบ สีนหน้าท่าทางเป็นอย่างไรเมื่อเห็นของเล่น หากเด็กไม่แสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้ฝึกหรือแสดงออกไม่เหมาะสม ให้ผู้ฝึกสอนโดยจับมือเด็กสวัสดิ์จับหน้าให้หันมองสบตาหรือยิ้มตอบ และให้แรงเสริมโดยกล่าวชมเชยทันทีที่เด็กให้ความร่วมมือ
- เมื่อเด็กสนใจของเล่นชิ้นใด ให้ผู้ฝึกเข้าไปเล่นกับเด็กด้วย โดยให้นั่งตรงกันข้ามหรือนั่งเป็นมุมฉากกับเด็ก พูดกับเด็กหรือถามเด็ก ไม่ปล่อยให้เด็กเล่นคนเดียว หรือสนใจเฉพาะวัตถุ โดยไม่สนใจผู้ฝึกเลย
- ถ้าเด็กเล่นของเล่นเฉพาะชิ้นที่สนใจ ให้ผู้ฝึกค่อยๆกระตุ้นเด็กให้สนใจเล่นของเล่นชิ้นอื่นด้วย โดยการนำของเล่นชิ้นอื่นมาโชว์ให้เด็กเห็นพร้อมกับพูดกระตุ้นเด็ก เอาของเล่นที่เด็กไม่สนใจมาเล่นใกล้ๆสายตาเด็ก พร้อมกับเชิญชวนเด็กให้มาเล่นของเล่น
- ถ้าเด็กไม่เล่นของเล่นชิ้นใดเลย ให้พาเด็กนั่งข้างๆ ผู้ฝึกของเล่นให้เด็กดูและเล่นของเล่นให้เด็กดูโดยใช้เสียงหรือท่าทางประกอบเพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจ จากนั้นค่อยๆจับมือเด็กเล่นของเล่นร่วมกับผู้ฝึก ให้แรงเสริมโดยกล่าวชมเชยทันทีที่เด็กให้ความร่วมมือ
- ถ้าเด็กเล่นของเล่นไม่เหมาะสมหรือไม่ถูกวิธี เช่น เอาตัวต่อเข้าปาก หรือเอารถเด็กเล่นมาถือไว้อย่างเดียว ให้ผู้ฝึกช่วยเหลือด้วยการจับมือเด็กเล่นของเล่นร่วมกับผู้ฝึก แล้วค่อยๆลดการช่วยเหลือลง ถ้าเด็กเล่นได้เหมาะสมหรือถูกวิธีมากขึ้น
- เมื่อครบเวลาที่กำหนดให้เด็กเล่น ให้บอกเด็กว่าพอแล้ว พร้อมกับบอกเด็กให้ช่วยเก็บของเล่น ถ้าเด็กไม่ช่วยเก็บของเล่น ให้ผู้ฝึกจับมือเด็กช่วยเก็บของเล่น จนเสร็จเรียบร้อย
- บอกลาเด็ก สอนเด็กขอบคุณก่อนเลิกกิจกรรมการเล่น
- ในระหว่างการเล่นกับเด็ก ให้ผู้ฝึกค่อยๆสอดแทรกการฝึกทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแก่เด็ก ให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของแผนการจัดกิจกรรม ใช้หลักการฝึกเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้โดยจับมือทำ ให้แรงเสริมและค่อยๆลดการช่วยเหลือลง

ภาคผนวก ข-2

ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

แบบประเมินปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติกปฐมวัย

ชื่อเด็ก.....กิจกรรม.....

ชื่อผู้ประเมิน.....วันที่ประเมิน.....

รายการ	เกณฑ์การให้คะแนน			
	0	1	2	3
1.การสบตา	☐ ไม่มีการสบตาด้วยตนเองเลย	☐ สบตาได้แต่ผู้ทดสอบต้องช่วยเหลือ	☐ สบตาได้ด้วยตนเอง 1-2 ครั้ง ในขณะร่วมกิจกรรม	☐ สบตาได้ด้วยตนเอง อย่างน้อย 3-4 ครั้ง ในขณะร่วมกิจกรรม
2.การยิ้มตอบ	☐ ไม่ยิ้มตอบ	☐ ยิ้มเมื่อผู้ทดสอบยิ้มให้พร้อมกับกระตุ้นด้วยคำพูดมากกว่า 2 ครั้ง เช่น ยิ้มหน้อย หน้อย..ยิ้ม	☐ ยิ้มเมื่อผู้ทดสอบยิ้มให้พร้อมกับกระตุ้นด้วยคำพูด 1-2 ครั้ง เช่น ยิ้มหน้อย หน้อย..ยิ้ม	☐ ยิ้มตอบทันทีเมื่อผู้ทดสอบยิ้มให้โดยไม่ต้องกระตุ้น
3.การแสดงออกทางสีหน้าต่อผู้อื่น	☐ ไม่มีการแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสมต่อผู้อื่นเลย เช่น สีหน้าเรียบเฉย หรือสีหน้าโกรธหรือร้องไห้	☐ มีการแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสม ต่อผู้อื่น 1 ครั้ง เช่น สีหน้าแสดงความพอใจที่ได้เล่น หรือสีหน้าแสดงความรู้สึกตื่นเต้นแปลกใจกับของเล่นที่มีเสียง/เคลื่อนไหว	☐ มีการแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสม ต่อผู้อื่น 2 ครั้ง เช่น สีหน้าแสดงความพอใจที่ได้เล่น สีหน้าแสดงออกว่าสนุกขณะกำลังเล่นของเล่นที่ถูกต้อง	☐ มีการแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสม ต่อผู้อื่น อย่างน้อย 3 ครั้ง
4.การใช้สายตา ร่วมกับพฤติกรรมอื่นในการมีปฏิสัมพันธ์	☐ ไม่มีการสบตา ร่วมกับการใช้ท่าทางหรือคำพูดเพื่อสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นเลย	☐ มีการสบตาร่วมกับการใช้ท่าทางหรือคำพูดเพื่อสื่อสารการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น 1 ครั้ง เช่น สบตาแล้วแบมือขอของเล่น สบตาแล้ว สบตาแล้วยกมือไหว้เมื่อได้รับของเล่น	☐ มีการสบตาร่วมกับการใช้ท่าทางหรือคำพูดเพื่อสื่อสารการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น 2 ครั้ง	☐ มีการสบตาร่วมกับการใช้ท่าทางหรือคำพูดเพื่อสื่อสารการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น 3 ครั้ง ขึ้นไป

ประวัติผู้วิจัย

1. นางพนิดา รัตนไพโรจน์

วัน เดือน ปีเกิด	12 เมษายน 2504
การศึกษา -	ประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์และผดุงครรภ์ชั้นสูง - คณะกรมศาสตร์บัณฑิต สาขาพัฒนาการเด็กและครอบครัว - ประกาศนียบัตรเฉพาะทางสาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช - พยาบาลศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาบริหารการพยาบาล - ประกาศนียบัตรเฉพาะทางสาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช นานาชาติ (Certificate of Attendance in The International Short Training Program in Psychiatric Nursing)
ตำแหน่งปัจจุบัน	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ หัวหน้าหอผู้ป่วยจิตตึก สถาบันราชานุกูล
สถานที่ปฏิบัติงาน	หอผู้ป่วยจิตตึก กลุ่มการพยาบาล สถาบันราชานุกูล

2. นางศิริพรรณ แสนล้ำ

วัน เดือน ปีเกิด	16 เมษายน 2507
การศึกษา -	วิทยาศาสตร์บัณฑิต(พยาบาลและผดุงครรภ์) - ประกาศนียบัตรเฉพาะทางสาขาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชเด็ก และวัยรุ่น
ตำแหน่งปัจจุบัน	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
สถานที่ปฏิบัติงาน	หอผู้ป่วยจิตตึก กลุ่มการพยาบาล สถาบันราชานุกูล